

Στρατηγικές Ανάπτυξης Εφηβικής Υγείας

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Διευθύντρια: Αν. Καθηγήτρια Αρτεμισία Τσίτσικα

«Η έκθεση σε σεξουαλικό περιεχόμενο στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και
ο αντίκτυπος στη σεξουαλικότητα των εφήβων.

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση.»

Επιβλέπουσα (Μέλος ΔΕΠ): Φλώρα Μπακοπούλου

Καραγκούνη Μαρία-Άννα

ΑΜ: 20200879

Ψυχολόγος

Τριμελής επιτροπή

**Επιβλέπουσα: (Μέλος ΔΕΠ): Φλώρα Μπακοπούλου,
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παιδιατρικής-Εφηβικής Ιατρικής Ειδικό Κέντρο
Εφηβικής Ιατρικής (Ε.Κ.Ε.Ι.), Α΄ Παιδιατρική Κλινική, Νοσοκομείο Παίδων
"Η Αγία Σοφία", Ιατρική Σχολή ΕΚΠΑ**

**2) Αρτεμισία Τσίτσικα,
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παιδιατρικής-Εφηβικής Ιατρικής, Επιστ. Υπεύθυνος
Προγραμμάτων «φιλικών» για εφήβους/νέους Π.Ο.Υ. ΕΚΠΑ & Προγραμμάτων
Κατάρτισης του Υπουργείου Υγείας, Πρόεδρος Ελληνικής Εταιρείας Εφηβικής
Ιατρικής (ΕΕΕΙ)**

**3) Πήλιος Σταύρου,
Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Ψυχολογίας ΕΚΠΑ**

ΑΘΗΝΑ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2022

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γενικό Μέρος	Σελίδες
1^ο Κεφάλαιο «Μαζική Επικοινωνία και Μέσα Ενημέρωσης»	
Εισαγωγή.....	6-7
1. Ορισμοί.....	8-9
1.1 Κοινωνιολογικές και Ψυχολογικές Θεωρίες.....	9
1.1.1 Θεωρία Καλλιέργειας.....	10-11
1.1.2 Θεωρία Κοινωνικής Μάθησης.....	11-14
1.1.3 Θεωρία Καθορισμού Ατζέντας.....	14-16
1.1.4 Θεωρία Χρήσεων και Ικανοποίησης.....	17-18
1.1.5 Θεωρία Παιχνιδιού.....	19
1.2 Θεωρίες Επιρροής των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης ως προς την Επιθετικότητα.....	20
1.2.1 Θεωρία Κάθαρσης.....	21-23
1.2.2 Θεωρία Επιθετικών Ενδείξεων.....	23-25
1.2.3 Θεωρία Μάθησης μέσω Παρατήρησης.....	25-27
1.2.4 Θεωρία Ενίσχυσης.....	27-28
2^ο Κεφάλαιο «Σεξουαλικό Περιεχόμενο»	
2.1 Το Σεξουαλικό Περιεχόμενο στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.....	29-30
2.1.1 Τηλεόραση.....	30-32
2.1.2 Μουσική.....	33-34
2.1.3 Διαδίκτυο και Κοινωνικές Πλατφόρμες.....	34-35
2.1.4 Βιντεοπαιχνίδια.....	36-38
2.1.5 Κινηματογράφος.....	38-39
2.2 Σεξουαλική Αντικειμενοποίηση.....	40-41
2.3 «Sexting».....	42-43
2.4 Διαδικτυακή Πορνογραφία.....	44-46
3^ο Κεφάλαιο «Σεξουαλικότητα»	
3.1 Ορισμοί.....	47-51
3.1.1 Σεξουαλικός Προσανατολισμός και Ταυτότητα Φύλου.....	51-53
3.2 Ψυχολογικές Θεωρίες.....	54
3.2.1 Ψυχοσεξουαλική Θεωρία Ανάπτυξης.....	54-55

3.2.2	Θεωρία Συναισθηματικού Δεσμού.....	55-56
3.2.3	Θεωρία Γονεϊκής Επένδυσης.....	56-57
3.2.4	Θεωρία Σεξουαλικών Στρατηγικών.....	57

Ειδικό Μέρος

1.	Εισαγωγή.....	59-62
2.	Σκοπός.....	62
3.	Μέθοδος.....	63
4.	Αποτελέσματα.....	64
4.1	«Αποτύπωση της συσχέτισης μεταξύ της έκθεσης σε σεξουαλικό περιεχόμενο με τις προσδοκίες, τις στάσεις, τις πεποιθήσεις, τα συναισθήματα, τις συμπεριφορές των εφήβων και διαφυλικές διαφορές».....	64-69
4.2	«Αποτύπωση της συσχέτισης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης με την σεξουαλική από- παρουσίαση των εφήβων».....	70-73
4.3	«Αποτύπωση των προκλήσεων και των μηνυμάτων που προωθούνται από σύγχρονη ψηφιακή εφαρμογή γνωριμιών (Tinder) και σύγχρονων εφαρμογών ψυχαγωγίας (Netflix, Podcasts) σε πληθυσμό εφήβων και αναδυόμενων ενηλίκων».....	74-78
5.	Συζήτηση.....	79-81
	Πίνακες.....	82-86
	Εικόνες και Σχεδιαγράμματα.....	86-90
	Βιβλιογραφία.....	91-129
	Περίληψη.....	130
	English Title and Summary.....	131-133

ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγή

Πολύ λίγες μελέτες έχουν εξετάσει εμπειρικά μεταξύ του σεξουαλικού περιεχομένου των μέσων που καταναλώνει κάποιος και των σεξουαλικών στάσεων και συμπεριφορών που αναπτύσσει. (Pardun et al., 2005) Παρά την μαζική επικράτηση του σεξουαλικού και βίαιου περιεχομένου στα μέσα ενημέρωσης και την ανησυχία για τις συνέπειες αυτών των απεικονίσεων στους εφήβους εντούτοις, βιβλιογραφικά φαίνεται ότι μόνο η μελέτη της βίας και της επιθετικότητας στα μέσα ενημέρωσης έχει μεγαλύτερο ερευνητικό υπόβαθρο (Wright, 2011), την ίδια στιγμή που ευρήματα αναφορικά με τη φύση και τον αντίκτυπο του σεξουαλικού περιεχομένου στα μέσα ενημέρωσης, υποδεικνύουν ότι το σεξουαλικό περιεχόμενο είναι ευρέως διαδεδομένο και μάλιστα εμφανίζεται στο 85% περίπου των ταινιών και στο 82% των τηλεοπτικών προγραμμάτων (Ward et al., 2016).

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης διαμορφώνουν «σεξουαλικούς κανόνες» και συμβολικές κατασκευές για έννοιες, όπως η δημοτικότητα και η φήμη, τις οποίες οικειοποιούνται οι νέοι (De Ridder, 2017). Επειδή τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κυριαρχούν στις ζωές μας, επιτρέποντας στους νέους να διαπραγματεύονται μέσα σ' αυτά ενεργά τη σεξουαλική τους ζωή, θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη ως «πεδία μάχης», όπου η πολιτική και η ηθική της σεξουαλικότητας διαμορφώνεται από τον πολιτισμό και την κοινωνία (De Ridder, 2017). Η έρευνα δείχνει ότι η συμπεριφορά των νεαρών χρηστών σχετίζεται με την σεξουαλική συμπεριφορά των προτύπων που προωθούνται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. (Vandenbosch et al., 2015) και μάλιστα, οι άνθρωποι έχουν την εξελικτική προδιάθεση, όπως αναφέρουν οι Lull & Bushman (2015), να εστιάζουν περισσότερο σε συναισθηματικά διεγερτικά στοιχεία, όπως είναι το σεξουαλικό και βίαιο περιεχόμενο.

Σύμφωνα με τους Vandenbosch et al. (2015) τελευταίες δύο δεκαετίες, έχει εστιαστεί η προσοχή στην σεξουαλικά προσανατολισμένη χρήση κυρίως των ψηφιακών μέσων από τους εφήβους, κι αυτή η χρήση φαίνεται ότι μπορεί να επηρεάσει την σεξουαλική αυτό-ανάπτυξη, τις σεξουαλικές στάσεις όπως για παράδειγμα τις στερεότυπες πεποιθήσεις φύλου, την ποιότητα των διαφυλικών ρομαντικών σχέσεων (π.χ. δέσμευση) και τις σεξουαλικές συμπεριφορές. Ωστόσο, οι ερευνητές De Leeuw & Buijzen (2016), όπως αναφέρεται στους Vandenbosch et al. (2015) επισημαίνουν τα ελλείμματα στην βιβλιογραφία, όσον αφορά τα θετικά αποτελέσματα της έκθεσης σε σεξουαλικό περιεχόμενο, κι ως εκ τούτου δεν μπορεί να προσφέρει ακόμη μια ολοκληρωμένη κατανόηση των επιδράσεων των ψηφιακών μέσων στον τομέα αυτό.

Στην συνέχεια, για την προσέγγιση του ζητήματος της σχέσης της έκθεσης σε σεξουαλικό περιεχόμενο στα μέσα και της σεξουαλικότητας των εφήβων αναπτύσσονται τρία κεφάλαια στο γενικό μέρος της εργασίας, που παρουσιάζουν θεωρίες επικοινωνίας και επιθετικότητας, στοιχεία

αναφορικά με το σεξουαλικό περιεχόμενο σε διάφορες κατηγορίες μέσω ενημέρωσης και τέλος θεωρίες ανάπτυξης της σεξουαλικότητας και άλλα επιμέρους φαινόμενα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΜΑΖΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

1. Ορισμοί

Κατά μέσο όρο, περίπου 25 ώρες την εβδομάδα σύμφωνα με το άρθρο των Mehraj et al., (2014), αφορούν την ενασχόλησή μας με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας, μια ανεξάντλητη πηγή πληροφόρησης για αυτό και κρίνεται αναγκαίο να παραθέσουμε τους ορισμούς αυτών των εννοιών, σύμφωνα με τον Lorimer (2002):

- Μαζική επικοινωνία: «κρατικά και διακρατικά οργανωμένη μετάδοση πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένης της κεντρικής μαζικής διάδοσης πληροφοριών ή ψυχαγωγίας (που περιλαμβάνει ραδιόφωνο, τηλεόραση, εφημερίδες, ταινίες, περιοδικά, βιβλία, ηχογραφημένα και εκτελούμενη μουσική και διαφήμιση), της αποκεντρωμένης διάδοσης πληροφοριών ή ψυχαγωγίας (στον Παγκόσμιο Ιστό) και της πρόβλεψης για αποκεντρωμένη αλληλεπίδραση που βασίζεται σε μέσα μαζικής ενημέρωσης (π.χ. τηλέφωνο, αλληλογραφία, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τηλεϊδιοποίηση, αμφίδρομο ραδιόφωνο και φαξ)» (Lorimer, 2002).
- Μέσα μαζικής ενημέρωσης: «κρατικά ρυθμιζόμενα, εταιρικά χρηματοδοτούμενα και βιομηχανικά οργανωμένα ιδρύματα διάδοσης πληροφοριών και ψυχαγωγίας, όπως εφημερίδες, περιοδικά, κινηματογράφος, τηλεόραση, ραδιόφωνο, διαφήμιση, έκδοση βιβλίων, μουσικές εκδόσεις, διαδικτυακές δραστηριότητες, κινητά και όλα τα διαδραστικά μέσα που ασχολούνται με την παροχή ψυχαγωγίας και πληροφοριών σε μεγάλο, άγνωστο κοινό τόσο για ιδιωτική όσο και για δημόσια κατανάλωση» (Lorimer, 2002).

Τα τελευταία χρόνια η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη, επέβαλλε τον εμπλουτισμό του ορισμού των μέσων μαζικής ενημέρωσης, συμπεριλαμβάνοντας πλέον τον όρο «έξυπνα μέσα μαζικής ενημέρωσης», που αναφέρονται στα έξυπνα κινητά τηλέφωνα και τηλεοράσεις και τους φορητούς ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Τα νέα αυτά μέσα επιτρέπουν την διασύνδεση και ταυτόχρονη λειτουργία όλων των υπόλοιπων πιο παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης (Wimmer & Dominick, 2014). Στο Σχεδιάγραμμα 1 απεικονίζεται μία πυραμίδα, προτεινόμενη από τον Willis (1990), όπως αναφέρουν οι Brown et al. (2002), για να εξηγήσει πιθανές διαστάσεις της "διατροφικής αλυσίδας των μέσων ενημέρωσης" των εφήβων, στην βάση της οποίας βλέπουμε τον «κοινό πολιτισμό» - οι εικόνες, το στυλ και ιδέες, στα οποία θα εκτεθούν οι περισσότεροι νέοι σε ένα πιο παθητικό πλαίσιο,

καταλήγοντας στην κορυφή της πυραμίδας με πιο ενεργητική συμμετοχή στους διάφορους ιστοτόπους του διαδικτύου.

Η τάση αυτή προς τις αναδύμενες τεχνολογίες χαρακτηρίζεται από τρία κύρια στοιχεία: α) την δημιουργία περιεχομένου, β) την κοινή χρήση περιεχομένου και γ) την διαδραστικότητα, που ανθίζουν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης τα οποία είναι αρκετά δημοφιλή ιδιαίτερα στον έφηβο πληθυσμό με την χρήση τους να έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια κατά πέντε ώρες σε σχέση με παλαιότερες μελέτες (Ezumah, 2013). Σύμφωνα με τον Mehraj et al. (2014), αυτοί είναι οι δημοφιλείς τύποι μέσων ενημέρωσης χρησιμοποιείται από τη νεολαία: διαδίκτυο, κοινωνικά δίκτυα/πλατφόρμες (π.χ. facebook, youtube), «smartphones», τηλεόραση, ταινίες, βιντεοπαιχνίδια, με το 93% των εφήβων να είναι ενεργοί χρήστες του διαδικτύου σε καθημερινή βάση και με το 75% των εφήβων να έχουν κινητό τηλέφωνο. Φυσικά, οι επιπτώσεις αγγίζουν διάφορες πτυχές της εφηβικής ανάπτυξης που αφορούν ζητήματα σχετικά με τα όρια διαχωρισμού πραγματικότητας/φαντασίας, προβαλλόμενων προτύπων, διαχείρισης χρόνου και δημιουργίας φοβιών και άλλα (Mehraj et al., 2014).

1.1 Κοινωνιολογικές και Ψυχολογικές Θεωρίες Επικοινωνίας

Η έρευνα για την επικοινωνία καθοδηγείται κυρίως από προσαρμογές ή επεξεργασίες θεωριών μάθησης που έχουν προκύψει σε συνδυασμό με ψυχολογικά πειράματα και μελέτες. Σε μία γρήγορη επισκόπηση του θεωρητικού υποβάθρου στον τομέα της επικοινωνίας, θα αναφερθούν κάποιες από τις βασικές θεωρίες. Η θεωρία καλλιέργειας, μαζί με την θεωρία ατζέντας και την θεωρία χρήσεων και ικανοποίησης, είναι από τις πιο δημοφιλείς θεωρίες που δημοσιεύθηκαν σε επιστημονικά περιοδικά την χρονική περίοδο 1956 έως 2000 (Bryant & Miron, 2004; Morgan et al., 2014). Όμως η μελέτη της επικοινωνίας και των μέσων μαζικής ενημέρωσης έχει πλούσιο θεωρητικό υπόβαθρο διαφορετικών φιλοσοφιών κι ως εκ τούτου συναντάμε, όπως αναφέρει ο Kalyani (2003):

- ✓ δομικές και λειτουργικές θεωρίες: ασπάζονται την άποψη ότι οι κοινωνικές δομές είναι πραγματικές και λειτουργούν με τέτοιους τρόπους που δύνανται να παρατηρηθούν αντικειμενικά,
- ✓ ερμηνευτικές: εστιάζουν στους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται τη δική τους εμπειρία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας,
- ✓ κριτικές: επικεντρώνονται στον τρόπο με τον οποίο η επικοινωνία συντηρεί την κυριαρχία μιας ομάδας πάνω σε μια άλλη καθώς και με την σύγκρουση των κοινωνικών συμφερόντων,
- ✓ γνωστικές – συμπεριφορικές: επίκεντρο είναι η ψυχολογία του ατόμου και
- ✓ αλληλεπιδραστικές: παρουσιάζουν την κοινωνική ζωή ως μια διαδικασία αλληλεπίδρασης

1.1.1 Θεωρία Καλλιέργειας

Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1960, η τηλεόραση κέρδιζε όλο και μεγαλύτερο έδαφος στο κομμάτι της επικοινωνίας, ενημέρωσης και ψυχαγωγίας σε σχέση με το ραδιόφωνο, τις εφημερίδες ή τις ταινίες. Αυτό ώθησε τον George Gerbner να αναπτύξει την θεωρία της καλλιέργειας («cultivation theory») σε μία προσπάθεια διερεύνησης και κατανόησης των επιπτώσεων που προκύπτουν σε ένα νέο κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον, το οποίο διαμορφώνεται από την τηλεόραση (Morgan et al., 2014; Sayss, 2006; Shrum, 2017). Σύμφωνα με την εν λόγω θεωρία η επαναλαμβανόμενη έκθεση στην τηλεόραση καλλιεργεί καθολικές πεποιθήσεις για τον κόσμο (Mehraj et al., 2014; Wanta & Alkazemi, 2017).

Οι έρευνες στην θεωρία της καλλιέργειας στοχεύουν στον εντοπισμό των πιο σταθερά επαναλαμβανόμενων μοτίβων στο τηλεοπτικό περιεχόμενο και αντιστοίχως, των αξιών που προκύπτουν σωρευτικά αναζητώντας εκείνες τις εικόνες και τις αξίες που αναδεικνύονται από τα επικρατέστερα μοτίβα. Ειδικότερα, ο Gerbner επιχείρησε να απαντήσει στα εξής ερευνητικά ερωτήματα: α) ποιο είναι το θεσμικό πλαίσιο το οποίο αποτελεί τον πυλώνα της παραγωγής περιεχομένου των μέσων, β) ποιες είναι οι προεξάρχουσες εικόνες στα μέσα αυτά και γ) αν υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στην έκθεση του κοινού στα μέσα ενημέρωσης και στις στάσεις, στις πεποιθήσεις και στην συμπεριφορά (Morgan et al., 2014; Potter, 2014; Shrum, 2017). Η θεωρία του Gerbner εστιάζει στις μακροπρόθεσμες, σταθερά συσσωρευτικές και διάχυτες συνέπειες της έκθεσης στην τηλεόραση, ενώ ο ίδιος σκιαγραφούσε τον πολιτισμό ως ένα σύστημα μαζικής παραγωγής μηνυμάτων και εικόνων που ρυθμίζουν τις κοινωνικές μας σχέσεις και δημιουργούν ένα νέο σύστημα αξιών, μία νέα κοινωνική πραγματικότητα, αλλάζοντας τον τρόπο με τον οποίο βλέπουμε τον κόσμο (Gerbner, 1990; Morgan et al., 2014; Wanta & Alkazemi, 2017). Αυτή η υψηλή συχνότητα προβολής των μηνυμάτων καθιστούν την τηλεόραση ως ένα δυναμικό μέσο κοινωνικοποίησης (Shrum, 2017). Αξίζει βέβαια να αναφερθεί πως ο Gerbner δεν ενδιαφερόταν για το πως συντελείται η διαδικασία επεξεργασίας των πληροφοριών από το άτομο, αλλά τον απασχολούσε για το ποια είναι τα καθολικά νοήματα στο πλαίσιο των μέσων ενημέρωσης (Deaton, 2015; Potter, 2014).

Η συμβολή της εν λόγω θεωρίας είναι αξιοσημείωτη αφού, οι πρώτες μελέτες διερεύνησαν το φαινόμενο της θυματοποίησης/βίας και πως αυτό συνδέεται με την τηλεθέαση διαστρεβλώνοντας τις στάσεις και τις πεποιθήσεις του κοινού. Κατόπιν η έρευνα διευρύνθηκε έτσι ώστε να εξετάσει κι άλλες μεταβλητές της κοινωνικής ζωής, όπως για παράδειγμα διαφυλικές διαφορές, κοινωνικούς ρόλους, στερεότυπα, επιστήμη, οικογένεια, εκπαιδευτικές μεθόδους, πολιτικά, θρησκευτικά και περιβαλλοντικά ζητήματα, ενώ πολλά από αυτά έχουν επίσης ερευνηθεί και σε διαπολιτισμικό

επίπεδο (Morgan et al., 2014). Επί παραδείγματι, οι ερευνητές Pingree και Hawkins (1981) βρήκαν ότι οι Αυστραλοί μαθητές, οι οποίοι παρακολουθούσαν περισσότερο βίαια τηλεοπτικά προγράμματα με χώρα παραγωγής τις ΗΠΑ, είχαν υψηλότερα σκορ στους δείκτες αντίληψης του κόσμου ως κακού και της κοινωνίας ως βίαιης μόνο για την χώρα καταγωγής τους και όχι για την χώρα προέλευσης και παραγωγής των προγραμμάτων. Παρόμοια αποτελέσματα εντοπίστηκαν και σε έρευνα του Van den Bulck (2012), η οποία ανέδειξε το πόσο επηρεάζουν τα τηλεοπτικά προγράμματα το κοινό όταν προέρχονται από μία άλλη χώρα. Επιπλέον, υπό το πρίσμα κοινωνικοοικονομικών μεταβλητών, φάνηκε ότι άτομα τα οποία διαβιώνουν σε περιοχές που χαρακτηρίζονται από υψηλή εγκληματικότητα και επιδίδονται σε συχνή τηλεθέαση αντίστοιχων προγραμμάτων παρατηρείται και μεγαλύτερος ο αναφερόμενος φόβος για το έγκλημα (Morgan et al., 2015).

Ωστόσο, η θεωρία αυτή χρειάστηκε την συμβολή ψυχολογικών θεωριών και μοντέλων που θα μπορούσαν να εξηγήσουν τον μηχανισμό της γνωστικής κατασκευής που με τη σειρά της θα οδηγήσει στην τροποποίηση των πεποιθήσεων για τον κόσμο, κάνοντας έτσι πιο συνεκτική την θεωρία καλλιέργειας και αναδεικνύοντας την αλληλεπίδραση γνωστικών διεργασιών και κοινωνικών κρίσεων (Hawkins & Pingree, 1987; Potter, 1991; Shrum, 2017). Για παράδειγμα έρευνες έδειξαν, ότι η συχνότητα στην οποία τα άτομα εκτίθενται σε τηλεοπτικά προγράμματα έχει θετική συσχέτιση με την ενίσχυση υλιστικών αξιών, ενώ παράλληλα η συσχέτιση αυτή ισχυροποιούταν όσο μεγαλύτερο ήταν και το κίνητρο των ατόμων για επεξεργασία των πληροφοριών (Shrum et al, 2005, 2011). Επιπρόσθετα, αφιερώνοντας όλο και περισσότερο χρόνο σε συγκεκριμένα είδη προγραμμάτων καλλιεργούνται αναλόγως στο κοινό και κάποια χαρακτηριστικά, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με τα σεξουαλικά στερεότυπα. Μελέτες έδειξαν για παράδειγμα, πως άντρες που είχαν επιδοθεί σε τέτοιου είδους προγράμματα ήταν πιο σύνηθες να βλέπουν και να αντιμετωπίζουν τις γυναίκες ως μειωτικά σεξουαλικά αντικείμενα (Ward et al., 2006). Συνεπώς, οι μελέτες αυτού του πεδίου της γνωστικής επεξεργασίας των μηνυμάτων αυξάνει σημαντικά την εξωτερική εγκυρότητα της θεωρίας καλλιέργειας του Gerbner (Morgan et al., 2015).

1.1.2 Θεωρία Κοινωνικής Μάθησης

Η θεωρία κοινωνικής μάθησης του Albert Bandura κρίθηκε σημαντική σε διάφορα πεδία όπως αυτά της εκπαίδευσης, των επιστημών υγείας, της κοινωνικής πολιτικής και της ψυχοθεραπείας αλλά και εξίσου θεμελιώδης υπήρξε και στο αντικείμενο της μαζικής επικοινωνίας, όπου τα μέσα ενημέρωσης νοούνται ως είναι ενεργοί παιδαγωγοί στη διδασκαλία του κοινού για τον κόσμο (Mehraj

et al., 2014; Nabavi, 2012). Κεντρικός πυρήνας της θεωρίας είναι η άποψη ότι το άτομο μαθαίνει μέσω της παρατήρησης και της μίμησης των συμπεριφορών, των στάσεων και των συναισθηματικών αντιδράσεων, ενώ ταυτόχρονα εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η αλληλεπίδραση μεταξύ περιβαλλοντικών και γνωστικών παραγόντων ενδέχεται να επηρεάζουν την συμπεριφορά και την μάθηση (McLeod, 2014; Mehradj et al., 2014). Μάλιστα, πρόκειται για μία διαδικασία που συντελείται χωρίς ηλικιακούς ή άλλους περιορισμούς από την στιγμή που υπάρχει πάντα έκθεση σε νέα ερεθίσματα και επιρροές άρα και νέα πρότυπα-μοντέλα που οδηγούν σε νέα μάθηση (Nabavi, 2014).

Τρεις είναι οι βασικές αρχές της θεωρίας του Bandura, οι οποίες έγκειται στις εξής έννοιες: (Bandura, 1986)

- **Παρατήρηση:** η μάθηση συντελείται παρατηρώντας πρότυπα συμπεριφοράς άλλων κι όχι μόνο μέσω της ενίσχυσης όπως ορίζει ο κλασσικός συμπεριφορισμός. Σε έρευνες του Bandura και των συνεργατών του αναφορικά με την επιθετικότητα στα παιδιά φάνηκε ότι όταν παρατηρούσαν κάποιο πρότυπο π.χ. έναν σημαντικό ενήλικα να επιδίδεται σε επιθετική συμπεριφορά η οποία ενισχυόταν, τότε ήταν πολύ πιο πιθανό να επιδοθούν και τα ίδια τα παιδιά σε επιθετικές συμπεριφορές (Bandura et al., 1963)
- **Μοντελοποίηση:** αφορά την διαδικασία μάθησης όταν εντοπίζονται άτομα τα οποία παρατηρούνται και κατ' επέκταση προτυποποιούνται/μοντελοποιούνται και υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες επανάληψης των δικών τους συμπεριφορών. Αυτό συμβαίνει διότι συντελείται μια ταύτιση με τον σημαντικό άλλο, ο οποίος φέρει μία ιδιότητα που θα θέλαμε να υιοθετήσουμε. Εδώ, ο όρος ταύτιση είναι νοηματικά κοντά με τον αντίστοιχο φροϋδικό όρο, εφόσον υπονοείται η ενδοβολή και η υιοθέτηση της συμπεριφοράς ενός σημαντικού άλλου ατόμου. Ωστόσο, η διαφορά μεταξύ των δύο είναι πως φροϋδικά ταύτιση υπάρχει μόνο με το ίδιο φύλο γονέα ιδανικά, σε αντίθεση με τη θεωρία κοινωνικής μάθησης όπου το άτομο δύναται να ταυτιστεί με οποιονδήποτε άλλο ανεξαιρέτως των γονέων (McLeod, 2016). Η μοντελοποίηση είναι πιο σημαντικό στοιχείο για την αλλαγή συμπεριφοράς παρά η παρατήρηση (Nabavi, 2014) και σύμφωνα με τον Bandura προϋποθέτει τέσσερα βήματα για να επιτελεστεί. Αυτά αφορούν την προσοχή, την διατήρηση, την αναπαραγωγή και την κινητοποίηση, όπως απεικονίζονται πιο αναλυτικά στο Σχεδιάγραμμα 2 (Nabavi, 2014; Sayss, 2006).
- **Μίμηση:** για να είναι επιτυχής προϋποθέτει την προσοχή, την μνημονική ικανότητα διατήρησης των πληροφοριών για την ανάσυρσή τους και την ενίσχυση της συμπεριφοράς. Η διεργασία της μίμησης αποτελεί μια αμφίδρομη επίδραση, αφού το άτομο πρέπει να προσέξει για να μιμηθεί το μοντέλο και αντίστοιχα το μοντέλο πρέπει να προσέξει και να ενισχύει κατάλληλα το άτομο.

Μάλιστα, ο Bandura (1986) θεωρούσε πως η μίμηση ως κίνητρο επηρεάζεται κι από την αυτογνωσία του ατόμου, την οποία χτίζει μέσα από κάποιες πηγές όπως:

- ✓ Επιτυχής απόδοση: είναι σημαντικό το άτομο να αντιμετωπίζει ρεαλιστικές προκλήσεις στις οποίες μπορεί να ανταπεξέλθει και για τις οποίες θα ενισχύεται θετικά.
- ✓ Κοινωνική σύγκριση: εξίσου σημαντικό να παρατηρεί το άτομο ομοίους τους να εκτελούν κάτι με επιτυχία.
- ✓ Λεκτική ενισχυτική πειθώ: το μοντέλο/πρότυπο προσφέρει στο άτομο καθοδήγηση στις δυσκολίες που αντιμετωπίζει.
- ✓ Συναισθηματική διέγερση: το άτομο συλλέγει πληροφορίες για τον εαυτό του ανάλογα με το πώς βιώνει τις στρεσογόνες καταστάσεις.

Αν και η θεωρία κοινωνικής μάθησης μπορεί να εξηγήσει ακόμη και μία πολυσύνθετη συμπεριφορά, δεν καλύπτει επαρκώς τον τρόπο ανάπτυξης όλων των πτυχών μιας συμπεριφοράς σε επίπεδο συναισθημάτων και σκέψεων. Έτσι, ο Bandura μετονόμασε την θεωρία του σε «Κοινωνική Γνωσιακή Θεωρία» (SCT), βάζοντας στο κάδρο τον γνωσιακό έλεγχο στις κοινωνικές μας εμπειρίες (McLeod, 2016). Περαιτέρω, αυτό συνεπάγεται ότι η μάθηση μέσω της παρατήρησης δεν συντελείται γραμμικά αλλά υπό την λειτουργία γνωστικών διαδικασιών. Άρα, το άτομο δεν παρατηρεί τη συμπεριφορά ενός μοντέλου και το μιμείται αυτομάτως, αλλά η σκέψη του λειτουργεί ως διαμεσολαβητική διαδικασία, και επομένως μπορεί να υπάρξει πρόβλεψη κι αλλαγή της ανθρώπινης συμπεριφοράς (McLeod, 2016; Nabavi, 2014; Sayss, 2006).

Επιπρόσθετα, υπάρχει άμεση διασύνδεση της μαζικής επικοινωνίας με την θεωρία κοινωνικής μάθησης, καθώς μέσα όπως π.χ. η τηλεόραση, έχουν σημαντικό αντίκτυπο στα κίνητρα και στην ανθρώπινη συμπεριφορά, πόσο μάλλον στον έφηβο πληθυσμό επηρεάζοντας τις προσδοκίες και την ταυτότητά τους. Οι ανησυχίες των θεωρητικών της κοινωνικής μάθησης έγκειται στο γεγονός ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης λειτουργούν ως πρότυπα/μοντέλα για το κοινό και αυτό μπορεί να αποβεί επιζήμιο σε άτομα τα οποία στερούνται άλλων προτύπων, τα οποία θα μπορούσαν να αποσαφηνίσουν τα όρια πραγματικότητας και μυθοπλασίας, αν συνυπολογίσουμε την παραποίηση της κοινωνικής πραγματικότητας που μπορεί να επιφέρουν (Sayss, 2006).

Η έκθεση λοιπόν, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχει σημαντικό ρόλο στην διαδικασία της κοινωνικής μάθησης, καθώς η Sayss (2006) στο άρθρο της αναφέρει ότι ο Bandura και άλλοι ερευνητές αποφάνθηκαν ότι τα μέσα ενημέρωσης μπορούν αφενός να καλλιεργήσουν κάποια προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου κι αφετέρου να τροποποιήσουν τα ήδη προϋπάρχοντα αναλόγως με την συχνότητα έκθεσης του ατόμου σ' αυτά. Στο ίδιο άρθρο αναφέρονται και τα

συμπεράσματα ερευνητών από το πανεπιστήμιο του Στάνφορντ σχετικά με το εν λόγω ζήτημα και την σύνδεσή του με το αλκοόλ σε εφήβους, στο οποίο φάνηκε ότι όσο περισσότερη ήταν η έκθεσή τους στα μέσα όπου και εμφανιζόταν κατά συρροή το στοιχείο του αλκοόλ, τόσο περισσότερες ήταν και οι πιθανότητες αρχίσουν να πίνουν μέσα στους επόμενους 18 μήνες. Μια άλλη σημαντική διασύνδεση είναι αυτή της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης και των μέσων μαζικής ενημέρωσης με την ροή της πληροφορίας από τα κοινωνικά δίκτυα. Σύμφωνα με την συνθήκη αυτή, ακόμη και τα άτομα που δεν έχουν άμεση επαφή με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης πάρα ταύτα επηρεάζονται από αυτά, κι αυτό συμβαίνει διότι το άτομο είναι συνεχώς σε κοινωνική αλληλεπίδραση με κοινωνικά δίκτυα τα οποία μπορεί να έχουν επαφή με τα μέσα (Sayss, 2006).

Από την άλλη πλευρά, η έρευνα για την θεωρία της κοινωνικής μάθησης και την τεχνολογία των κοινωνικών μέσων παρουσιάζεται και ως βελτιωτικός παράγοντας των επιδόσεων των μαθητών, αφού φαίνεται να τονώνονται οι γνωστικές ικανότητες της προσοχής, της μνήμης και των κινήτρων (Deaton, 2015). Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης παρέχουν ποικιλία εργαλείων, η αξιοποίηση των οποίων χρειάζεται απαραίτητα την εστιασμένη προσοχή και δέσμευση των μαθητών, π.χ. διάβασμα άρθρου, δημιουργία δημοσίευσης, αποστολή σχολίων ή μηνύματος, οι οποίοι με τον τρόπο αυτό είναι ενεργοί σε ένα συμμετοχικό μοντέλο ανταλλαγής γνώσεων (Casey & Wells, 2015). Έτσι, με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ενισχύονται περισσότερο οι μνημονικές λειτουργίες καθώς υπάρχει πληθώρα οπτικών και ακουστικών ερεθισμάτων αλλά και το αίσθημα της αυτό-αποτελεσματικότητας των μαθητών αφού το κοινωνικό περιβάλλον των διαδικτυακών μέσων ευνοεί πολλές φορές ρόλους και αλληλεπιδράσεις απαλλαγμένες από το αίσθημα του φόβου ή της ανησυχίας που εν δυνάμει θα βίωνε κάποιος μαθητής σε μία φυσική κοινωνική κατάσταση (Deaton, 2015).

1.1.3 Θεωρία Καθορισμού Ατζέντας

Την θεωρία καθορισμού της ατζέντας εισηγήθηκαν οι McCombs και Shaw (1972) σε μία απόπειρα εξήγησης του τρόπου με τον οποίο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης επιδρούσαν στην αλλαγή των προτύπων και στην πολιτική συμπεριφορά κατά τη διάρκεια των εκλογών (Wanta & Alkazemi, 2017; Zain, 2014). Ειδικότερα, οι ερευνητές μίλησαν για ισχυρή συσχέτιση μεταξύ της ατζέντας των μέσων ενημέρωσης (θέματα που εστιάζουν τα μέσα εκτενώς) και της «δημόσιας ατζέντας» (θέματα που το κοινό θεωρεί ότι είναι σημαντικά) (Grzywińska & Batorski, 2016; Wanta & Alkazemi, 2017). Γενικότερα, είναι μία θεωρία η οποία εξετάζει τον μηχανισμό επιρροής που ακολουθούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης για να επικρατήσει μία συγκεκριμένη είδηση στην ιεραρχία της «δημόσιας

ατζέντας» ειδήσεων/θεμάτων και η οποία απασχολεί άμεσα το κοινό, επηρεάζοντας έτσι την κοινή γνώμη (Zain, 2014). Φυσικά, για να καταστεί κάτι τέτοιο εφικτό τα μέσα ενημέρωσης επιδιώκουν να παρακολουθούν τις απαιτήσεις του κοινού μέσα από αξιολογήσεις, μελέτες και έρευνα αγοράς (Littlejohn & Foss, 2009). Η θεωρία αυτή βρίσκει κυρίως εφαρμογή στον τομέα της πολιτικής αφού η εκάστοτε κυβέρνηση έχει την ευχέρεια δημιουργίας και εμπλουτισμού της δικής της «πολιτικής ατζέντας» με τα δικά της θέματα τα οποία την απασχολούν και θέλει να μεταφέρει στην κοινή γνώμη (Zain, 2014). Με αυτόν τον τρόπο, ο καθορισμός ατζέντας εισηγήθηκε ότι προκύπτει ως αποτέλεσμα έτσι η κοινωνική μάθηση για την μετάδοση σημαντικών ζητημάτων στο κοινωνικό σύνολο (Wanta & Alkazemi, 2017).

Η «ατζέντα» των μέσων ενημέρωσης οικοδομείται από διάφορες πηγές πληροφοριών που αφορούν είτε τα ίδια τα μέσα, είτε το κοινό είτε άλλες πηγές ειδήσεων. Για παράδειγμα, σε πρώτη φάση ενδεχομένως τα μέσα ενημέρωσης να πραγματεύονται ένα σημαντικό θέμα, ταυτόχρονα άλλες πηγές να συνεχίζουν να το εμπλουτίζουν ή να αντιδρούν σε αυτό και το κοινό από πλευράς του να εξακολουθεί να ασχολείται με αυτό, έως ότου κάποια από αυτές τις πλευρές να εξαντλήσει το θέμα και να το βγάλει από την δημόσια ατζέντα (Lang & Lang 1983; Wanta & Alkazemi, 2017). (βλ. Σχεδιάγραμμα 3). Με την γρήγορη εξέλιξη της επικοινωνίας και τα νέα μέσα μαζικής ενημέρωσης που εμφανίζονται διαμορφώνονται και διαφορετικές «ατζέντες» που είναι πιο κοντά στην νέα γενιά. Τα νέα ψηφιακά μέσα ενημέρωσης χαρακτηρίζονται από ταχύτητα και εύκολη προσβασιμότητα άρα είναι και μεγαλύτερη η επιρροή τους στον καθορισμό της δημόσιας ατζέντας σε σύγκριση με τα πιο παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης π.χ. τηλεόραση, ραδιόφωνο. Μάλιστα, όσο πιο γρήγορο είναι το μέσο που χρησιμοποιείται για την μετάδοση της πληροφορίας, τόσο πιο γρήγορα διαμορφώνεται και αναδιαμορφώνεται η ατζέντα. Παρ' όλα αυτά κάποια από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης έχουν ακόμη σημαντική επιρροή, κυρίως όσον αφορά την δημοσιογραφία και τον τύπο (Zain, 2014). Επιπλέον, σημαντικός είναι και ο βαθμός αλληλοεπικάλυψης των μέσων αφού παρά τις διαφορές τους τα χαρακτηρίζει μία ομοιογένεια, η οποία οφείλεται στο γεγονός ότι μοιράζονται πολλές φορές τα ίδια θέματα τα οποία αξιολογούν από κοινού ως αξιοσημείωτα. Αυτό συμβαίνει ακόμα και τώρα σε μία νέα ψηφιακή εποχή, όπου πολλοί ειδησεογραφικοί ιστότοποι του διαδικτύου επιδίδονται σε «μίμηση ειδήσεων» αναπαράγοντας τις ειδήσεις ο ένας από τον ιστότοπο του άλλου (Boczkowski 2010).

Επιπρόσθετα, φαίνεται να είναι αξιοσημείωτη και η συμβολή των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης π.χ. facebook, twitter, στον εμπλουτισμό της δημόσιας ατζέντας και στην δημιουργία νέων αφού διαφέρουν και οι επικρατούσες τάσεις μεταξύ των διαδικτυακών κοινωνικών δικτύων (Guskin & Tan, 2012). Ειδικότερα, οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, οι δημοσιεύσεις ή αναδημοσιεύσεις

ειδήσεων, οι σχολιασμοί εικόνων, βίντεο και καταστάσεων που πραγματοποιούνται από χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης οδηγούν στην διαμόρφωση ενός ειδικού αλγόριθμου για κάθε χρήστη, με αποτέλεσμα να λαμβάνει αντίστοιχα μηνύματα, περιεχόμενο ή διαφημίσεις με το προσωπικό του έργο στην ιστοσελίδα. Με τον τρόπο αυτό το κοινό έχει έναν πιο ενεργό ρόλο αφού έχει την δυνατότητα να αποφασίζει τι είναι λιγότερο ή περισσότερο σημαντικό, π.χ. μέσω των «likes». Βλέπουμε δηλαδή εδώ, μία αντιστροφή των ρόλων στην θεωρία καθορισμού της ατζέντας, όπου μέσω του μέσων κοινωνικής δικτύωσης, το κοινό υποδεικνύει στα μέσα τι σκέφτεται ή τι επιθυμεί (Grzywińska & Batorski, 2016; McCombs, 2014). Αξίζει να αναφερθεί και ο κομβικός ρόλος των διαδικτυακών κοινωνικών δικτύων κατά τη διάρκεια σημαντικών κρίσεων, όταν υπάρχει υψηλή ανάγκη για προσανατολισμό και υψηλή αβεβαιότητα φαίνεται να αναδεικνύονται ως κυριαρχικές πηγές πληροφοριών, που επηρεάζουν άμεσα την κοινή γνώμη, με σημαντικές επιπτώσεις στην διαμόρφωση της δημόσιας ατζέντας (Cassa et al., 2013; McCombs & Stroud, 2014). Τέλος, από την άλλη πλευρά, παρατηρείται το φαινόμενο της «ομοφιλίας» η οποία υποθέτει ότι η ομοιότητα συνεπάγεται την σύνδεση (Grzywińska & Batorski, 2016). Έτσι, δημιουργούνται επιμέρους ομάδες-δίκτυα αφού οι χρήστες τείνουν να αλληλεπιδρούν περισσότερο με ομοϊδεάτες, ενώ είναι λιγότερο πιθανό να μοιράζονται τις απόψεις τους δημόσια μέσω των ιστότοπων κοινωνικής δικτύωσης όπως υποστηρίζουν οι Holcomb et al. (2013), οδηγώντας σε πόλωση τους χρήστες της δημόσιας ατζέντας, όπως αναφέρουν οι Grzywińska & Batorski (2016).

Πειράματα που πραγματοποιήθηκαν από τους Bulkow et al. στη Γερμανία και από τους Pingree και Stoycheff στις Η.Π.Α, όπως αναφέρεται στους McCombs & Stroud (2014) ανέδειξαν ότι το περιεχόμενο των μέσων είναι βασικό στην διαδικασία καθορισμού της ατζέντας και όχι τόσο η συχνότητα έκθεσης σε πληροφορίες, δηλαδή τι αξιολογείται π.χ. δημοσιογραφικά ως σημαντικό από τα μέσα και αναφέρεται ή τι παραγκωνίζεται, αλλά εξίσου βασικές είναι και ορισμένες ψυχολογικές διεργασίες που επιτελούνται και καθορίζουν την επιλεξιμότητα του κοινού. Μάλιστα, σε μελέτη των Althaus και Tewksbury (2002) έγινε η προσπάθεια διερεύνησης του κατά πόσον τα θέματα της δημόσιας ατζέντας θα ποικίλλουν ανάλογα με το αν το κοινό διαβάσει μια έντυπη ή μια ηλεκτρονική εφημερίδα, όπου και επιβεβαιώθηκε η υπόθεσή τους με τους αναγνώστες της έντυπης εφημερίδας να έχουν έρθει σε επαφή με ένα ευρύτερο φάσμα δημοσίων υποθέσεων σε σχέση αναγνώστες της διαδικτυακής εφημερίδας, που είχαν μία μεγαλύτερη ευχέρεια επιλεξιμότητας περιεχομένου. Επομένως, είναι εύλογο ότι τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης εξακολουθούν να διατηρούν μία σημαντική θέση στον καθορισμό της ατζέντας (McCombs & Stroud, 2014).

1.1.4 Θεωρία Χρήσεων και Ικανοποίησης

Η θεωρία χρήσεων και ικανοποίησης δημιουργήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1940 από τους Katz και Blumler και πραγματεύεται την κατανόηση του λόγου για τον οποίο τα άτομα μπορεί να προτιμούν συγκεκριμένους τύπους μέσων, για το ποιες είναι οι ψυχολογικές ανάγκες (συναισθηματικές, γνωστικές, κοινωνικές, αίσθημα ανήκειν ή προσωπικής ολοκλήρωσης) που καλύπτονται από την χρήση τους και για το ποια η ικανοποίηση που λαμβάνουν (Kasirye, 2022; Musa, et al., 2015; Weiyan, 2015). Το κοινό νοείται ως ενεργό μέλος, αφού μπορεί να επιλέγει το περιεχόμενο που επιθυμεί να καταναλώσει και υπό την έννοια αυτή είναι σε θέση να γνωρίζει καλύτερα τους λόγους για τους οποίους επιλέγει συγκεκριμένα μέσα που θα του το προσφέρουν (Eginli & Tas, 2018). Άρα, η επιλογή και η χρήση των μέσων δεν μπορεί παρά να είναι σκόπιμη και στοχευμένη (Eginli & Tas, 2018; Weiyan, 2015). Ειδικότερα, ως προς τις ψυχολογικές ανάγκες, όπως αναφέρει η Kasirye (2022):

- ✓ γνωστικές: τα άτομα επιλέγουν συγκεκριμένα μέσα επειδή θέλουν να πληροφορηθούν για γεγονότα που γνωστοποιούνται από αυτά, όμως σήμερα τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που κατακλύζουν το κοινό με ψεύτικες ειδήσεις και πληροφορίες, με αποτέλεσμα αν δεν είναι προσεκτικό ώστε να τις φιλτράρει, να υποκύπτει στην παγίδα της παραπληροφόρησης.
- ✓ συναισθηματικές: αναφέρονται περισσότερο στο αίσθημα της ευχαρίστησης και της ικανοποίησης που αποκομίζει το κοινό από το επιλέξιμο περιεχόμενο.
- ✓ προσωπικής ταυτότητας: αυτή η ανάγκη αφορά το αίσθημα της αυτοεκτίμησης, της σταθερής αυτό-εικόνας, της ανάγκης για αυτοσεβασμό καθώς και το αίσθημα της αυτοπεποίθησης. Τα άτομα επιδιώκουν να αποκτήσουν αξιοπιστία και σημαντικότητα στις κοινωνικές συνδιαλλαγές τους, για αυτό και χρησιμοποιούν τα μέσα ενημέρωσης για να συνδέονται με την κοινωνία και να έχουν μία θέση μέσα σ' αυτή.
- ✓ αίσθημα ανήκειν: τα άτομα χρησιμοποιούν τις διάφορες πλατφόρμες μέσων για να συνδεθούν με τους σημαντικούς άλλους κοινωνικά αλλά ακόμα και με άτομα πολύ μακριά τους, ενώ πολλές φορές συγκεντρώνονται λόγω χάρη στις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, για να απολαύσουν το περιεχόμενο από κοινού και να ανταλλάξουν πληροφορίες για αυτό.
- ✓ αποφόρτισης της έντασης: το κοινό χρήστες μπορεί να χρησιμοποιήσει ένα συγκεκριμένο μέσο προκειμένου να ξεφύγει από μία δυσάρεστη κατάσταση, να ψυχαγωγηθεί και να αποφορτιστεί από την ένταση, ηρεμώντας και αποσπώντας έτσι την προσοχή του σε κάτι άλλο.

Σημαντικοί είναι και μερικοί όροι που χαρακτηρίζουν την θεωρία των Katz και Blumler σε σχέση με τις νέες ψηφιακές τεχνολογίες. Με τη νέα τεχνολογία, ο ενεργός ρόλος του κοινού είναι τέτοιος,

που ο όρος «κοινό» δεν θεωρείται ότι αντιστοιχεί επαρκώς πια στα νέα δεδομένα, όσο ο όρος «χρήστες» που περιγράφει καλύτερα την συμμετοχικότητα τους και την συμβολή τους στην δημιουργία περιεχομένου (Weiyang, 2015). Σε αντίθεση με τα παραδοσιακά μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα νέα ψηφιακά μέσα δίνουν την δυνατότητα στο κοινό να επιλέγει τις πληροφορίες για τις απαιτούμενες ανάγκες του κι αυτό περιγράφεται με τον όρο «απομαζοποίηση», δηλαδή την ικανότητα του ατόμου να διαλέγει μέσα από ευρεία γκάμα επιλογών, όπως εισηγήθηκε ο Williams (1988) στο άρθρο της Weiyang (2015). Επιπλέον, όπως αναφέρεται στην Weiyang (2015) ο ίδιος ο ερευνητής μίλησε για τον όρο της «διαδραστικότητας» ως βασικής ιδέας της θεωρίας χρήσεων και ικανοποίησης και ως «ο βαθμός στον οποίο οι συμμετέχοντες στη διαδικασία επικοινωνίας έχουν τον έλεγχο και μπορούν να ανταλλάξουν ρόλους στον αμοιβαίο τους λόγο» (Williams et al., 1988). Τελευταίος όρος που περιγράφει την θεωρία και ταιριάζει περισσότερο στα νέα ψηφιακά μέσα αποτελεί ο «ασυγχρονισμός» κι αναφέρεται στο γεγονός ότι οι αλληλεπιδράσεις μπορούν και συντελούνται σε διαφορετικά χρονικά πλαίσια.

Η χρήση των μέσων ενημέρωσης μπορεί να αποδοθεί με δύο τρόπους: με βάση την ικανοποίηση από το περιεχόμενο ή από την εμπειρία. Όπως έχει αναφερθεί και πρωτύτερα, τα νέα ψηφιακά μέσα είναι περισσότερο ελκυστικά κυρίως ως προς το περιεχόμενο (Eginli & Tas, 2018). Σύμφωνα με μία έρευνα που είχε υλοποιηθεί σε πληθυσμό Νιγηριανών φοιτητών στον τομέα της επικοινωνίας και η οποία αποσκοπούσε στην διερεύνηση των λόγων για τους οποίους είναι προτιμότεροι κάποιοι ιστότοποι κοινωνικής δικτύωσης εν αντιθέσει με άλλους, η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων (98,2%) χρησιμοποιούσε τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία, συνεργασία, ανταλλαγή πληροφοριών, προσωπική έκφραση, σύνδεση και δημιουργία νέων κοινωνικών δικτύων. Επίσης φάνηκε ότι πλατφόρμες όπως το «Facebook» και το «WhatsApp», το «2go» και το «Vadoo» ήταν τα πιο δημοφιλή μεταξύ των φοιτητών. Μάλιστα, σημαντικό ήταν το αποτέλεσμα που έδειχνε ότι αρκετοί από τους συμμετέχοντες χρησιμοποιούσαν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και για εκπαιδευτικούς σκοπούς κι αυτό εγείρει απόψεις στο να αναδιαρθρωθεί η παιδαγωγική μάθηση συμπεριλαμβάνοντας τον σχεδιασμό μαθημάτων που αφορούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Musa et al., 2015).

1.1.5 Θεωρία Παιχνιδιού

Η θεωρία του παιχνιδιού αναπτύχθηκε από τον κοινωνικό επιστήμονα William Stephenson το 1967, ο οποίος χρησιμοποίησε το «παιχνίδι» ως έννοια για να αντιπαραθέσει μία άλλη άποψη στις έως τότε θεωρίες που υποστήριζαν κυρίως τις βλαβερές συνέπειες των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Ο βασικός πυλώνας της θεωρίας του, ωστόσο, επικεντρώνεται στην ανάγνωση εφημερίδων και όχι τόσο σε άλλα μέσα, αφήνοντας βέβαια την έρευνα ανοιχτή για την εφαρμογή της θεωρίας ως μοντέλο και σε άλλα μέσα μαζικής ενημέρωσης (Akinjogbin & Kayode, 2011). Βασίστηκε, λοιπόν, στην ιδέα ότι τα μέσα δεν είναι τόσο επιβλαβή, επειδή το κοινό τα χρησιμοποιεί κυρίως για ευχαρίστηση και ψυχαγωγία, παρά για σοβαρή πληροφόρηση (Akinjogbin, & Kayode, 2011; Caldwell, 2013; Mehraj et al., 2014). Σύμφωνα με τον Glasser (2000), η έννοια του «παιχνιδιού» στην θεωρία του Stephenson μπορεί να εξηγήσει και την ελκυστικότητα που χαρακτηρίζει τις ειδήσεις και η οποία δεν έγκειται τόσο στο περιεχόμενο των ειδήσεων ή την πηγή, όσο στην μορφή με την οποία εμφανίζονται και στην καθημερινή επανάληψή τους ανεξάρτητα από το αν υπάρχει κάποια ιδιαίτερη ανάγκη μετάδοσης ειδήσεων ή όχι.

Προσπαθώντας να κατανοήσουμε περισσότερο την έννοια αυτή του «παιχνιδιού» του Stephenson, διαπιστώνουμε ότι ο ίδιος επεδίωξε να επεκτείνει κάποιες θεωρητικές αρχές του Φρόιντ και πιο συγκεκριμένα, ορμώμενος από την «αρχή της ευχαρίστησης», τοποθέτησε την υπόσταση των μέσων μαζικής ενημέρωσης στο δίπολό αυτό του πόνου-ευχαρίστησης (Akinjogbin, & Kayode, 2011; Caldwell, 2013). Μ' αυτήν την έννοια, θεώρησε την μαζική επικοινωνία που πραγματεύεται ρεαλιστικές θεματικές, παραδείγματος χάριν την εργασία, ως επικοινωνία που ασχολείται με την εργασία, ενώ η μαζική επικοινωνία που σχετίζεται με πιο ελαφριές θεματικές για τον ελεύθερο χρόνο του κοινού, θεωρήθηκε ως επικοινωνία που αφορά το παιχνίδι. Έτσι, για παράδειγμα ένας άνθρωπος που χρησιμοποιεί τα μέσα ενημέρωσης περισσότερο για ψυχαγωγία και ευχαρίστηση κι όχι τόσο για την προσωπική του ενημέρωση θα δώσει μεγαλύτερη προσοχή στις στήλες αθλητισμού, μόδας, και «lifestyle» σε μία εφημερίδα απ' ό,τι θα δώσει σε πιο σοβαρές ειδήσεις (Akinjogbin, & Kayode, 2011). Έτσι, διαφαίνεται στην θεωρία του παιχνιδιού η άποψη ότι το κοινό έχει ενεργό ρόλο απέναντι στα μέσα, επηρεάζοντας την ατομική του ανάπτυξη (Caldwell, 2013).

1.2 Θεωρίες Επιρροής των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης ως προς την Επιθετικότητα

Πολλές μελέτες (Dill et al., 2005; Federman, 1998; Gunasekera et al., 2005; Kunkel et al., 2005; Lyons, 2013; Yokota & Thompson, 2000), όπως αναφέρουν οι Lull & Bushman (2015), σημειώνουν την ύπαρξη άφθονων σεξουαλικών εικόνων και εικόνων βίας και επιθετικότητας στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ανεξάρτητα από το βαθμό στον οποίο το βίαιο και σεξουαλικό περιεχόμενο έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην κοινωνία, είναι αξιοσημείωτο να διερευνηθεί γιατί αυτά τα δύο είδη είναι τα πιο δημοφιλή στην κοινωνία. Σε έρευνα των Bushman et al. (2013) διαπιστώθηκε ότι ανάμεσα σε 100 δημοφιλή τηλεοπτικά προγράμματα, 100 δημοφιλείς ταινίες και 50 δημοφιλή βιντεοπαιχνίδια για την χρονική περίοδο 2009 έως 2014, το 48% αυτών χαρακτηρίζοντας από βίαιο/επιθετικό περιεχόμενο και το 28% για σεξουαλικό. Συμπερασματικά, αυτά τα ποσοστά φανερώνουν ότι σχεδόν οι μισές από τις πιο δημοφιλείς εκπομπές, ταινίες και παιχνίδια περιέχουν βία και περισσότερα από το ένα τέταρτο από αυτά περιέχει σεξ. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Hamilton (1998), όπως αναφέρουν οι Lull & Bushman (2015), ο χώρος της διαφήμισης και του μάρκετινγκ θεωρεί ότι οι νεότεροι ενήλικες επηρεάζονται πιο εύκολα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης από ό,τι είναι οι μεγαλύτεροι ενήλικες, οι οποίοι είναι πιο πιθανό να έχουν εδραιωθεί στις προσωπικές τους αγοραστικές συνήθειες, για αυτό και η ηλικιακή ομάδα μεταξύ 18-34 θεωρείται ότι έλκεται περισσότερο από μέσα που περιέχουν βία και σεξ.

Η ψυχοφυσιολογική έρευνα υποστηρίζει αυτό το συμπέρασμα, όπως φαίνεται σε μελέτη των (Sparks & Lang, 2015), όπου οι συμμετέχοντες σε ένα πείραμα έδωσαν περισσότερη προσοχή σε διαφημίσεις με σεξουαλικό περιεχόμενο παρά σε διαφημίσεις χωρίς σεξουαλικό περιεχόμενο. Άλλωστε, υποστηρικτές της εξελικτικής θεωρίας (Neuberg et al., 2010), πρεσβεύουν ότι ο νους εξελίχθηκε σε ένα περιβάλλον στο οποίο δίνεται ιδιαίτερη προσοχή σε πιθανές απειλές για την ασφάλειά μας και σε πιθανές ευκαιρίες για ζευγάρωμα, έτσι ώστε να έχουμε την δυνατότητα επιβίωσης και αναπαραγωγής. Τα παραπάνω έρχονται να επιβεβαιώσουν και να εμπλουτίσουν τα αποτελέσματα της έρευνας των Lull & Bushman (2015), τα οποία κατέδειξαν ότι η βία: α) προσελκύει την προσοχή μέσω της συναισθηματικής διέγερσης, β) υφίσταται επεξεργασία ως κεντρικό σύνθημα και γ) οι βίαιες ενδείξεις καταγράφονται στο μνημονικό με μεγαλύτερη ακρίβεια.

1.2.1 Θεωρία Κάθαρσης

Η συζήτηση για τον όρο «κάθαρση» συναντάται πολύ πίσω ιστορικά, καθώς ο Αριστοτέλης ήταν ο πρώτος που επινόησε την έννοια αυτή ως απαραίτητο καταληκτικό στοιχείο του δράματος για να αποφορτιστεί το κοινό από τα αρνητικά συναισθήματα, χωρίς ωστόσο να διευκρινίζει τι ακριβώς εννοεί με τον εν λόγω όρο. Η έννοια αυτή είναι εξίσου σημαντική στον τομέα της κοινωνικής και ψυχολογικής επιστήμης, με τον Φρόιντ να αναφέρεται σε αυτήν στο πρώτο του δημοσιευμένο βιβλίο για την θεραπεία της νεύρωσης με τους ασθενείς να αφηγούνται ελεύθερα και λεπτομερώς παρελθοντικές δύσκολες συναισθηματικά ιστορίες (Gentile, 2013; Scheff & Bushnell, 1984). Βέβαια, η έννοια της κάθαρσης εξετάστηκε πολύ σε συνδυασμό με την επιθετικότητα από τους Dollard et al. (1939), οι οποίοι υποστήριζαν ότι οι επιθετικές πράξεις, φαντασιώσεις ή εικόνες οδηγούν σε μείωση της επιθετικής διέγερσης, άρα ακολούθως μειώνεται η πιθανότητα μελλοντικής επιθετικότητας.

Η κάθαρση αφορά σε ένα συγκεκριμένο είδος συναισθηματικής διέγερσης και αντίδρασης του ατόμου, μια υποκειμενική εμπειρία που μπορεί να εκδηλωθεί με εξωτερικά σήματα όπως το γέλιο και το κλάμα ή άλλα συναισθήματα έντασης (Scheff & Bushnell, 1984). Όλες οι απόψεις περί κάθαρσης μπορούν να αποτυπωθούν από το «υδραυλικό μοντέλο» για τα συναισθήματα με τα οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη ως έννοια. Το εν λόγω μοντέλο θέτει τα συναισθήματα ως οντότητες που όταν συσσωρεύονται σε μεγάλο βαθμό και δεν εκφράζονται, τότε δημιουργείται μία εσωτερική ένταση με συνέπεια ψυχολογικές δυσλειτουργίες. Η υγεία και η ευεξία επιτυγχάνονται όταν το άτομο καταφέρνει να εκφράσει την περισσή ένταση ελεύθερα κι αυθόρμητα (Bohart, 1980; Mehraj et al., 2014). Σύμφωνα με τις θεωρητικές αρχές του Φρόιντ, ο ίδιος έκανε λόγο για την ορμή του θανάτου και την ορμή της ζωής, οι οποίες πρέπει να βρίσκονται σε ισορροπία για την λειτουργικότητα του ατόμου, ειδάλλως απαιτούνται εναλλακτικές λύσεις αποφόρτισης της ενέργειας αυτής, όπως είναι αυτές της μετατόπισης και της κάθαρσης. Ο πρώτος μηχανισμός εξηγεί και την επιθετικότητα μας απέναντι στους άλλους παρά στον εαυτό μας την οποία έτσι την εκτοπίζουμε και την προβάλλουμε. Ο δεύτερος μηχανισμός της κάθαρσης εξηγεί την μείωση της επιθετικής ορμής με πιο κοινωνικά αποδεκτούς τρόπους π.χ. βίαιες εικόνες στα μέσα μαζικής ενημέρωσης (Gentile, 2013). Όμως, σύμφωνα με τον Gentile (2013), η επιθετικότητα δεν συνιστά μία βιολογική ορμή όπως π.χ. ο ύπνος, η τροφή, το σεξ, διότι αν δεν συμπεριφερθούμε επιθετικά, δεν γινόμαστε κατ' ανάγκη περισσότερο επιθετικοί, ούτε καθορίζεται η επιβίωσή μας.

Μία άλλη οπτική υποστηρίζει ότι η κάθαρση για να είναι θεραπευτική δεν μπορεί παρά να είναι μία γνωστική-συναισθηματική διαδικασία, αφού η συναισθηματική απόκριση είναι μία σειρά ακολουθιών που τίθενται και υπό βουλευτικό έλεγχο (Bohart, 1980; Scheff & Bushnell, 1984).

Μελέτες του Bohart (1980) μάλιστα, επίσης ανέδειξαν ότι η αυτοαντίληψη των υποκειμένων και η αυτοαποκάλυψή τους συνεπάγεται την συναισθηματική τους ανακούφιση, πάνω σε θέματα στα οποία εστιάζόταν η προσοχή τους. Επίσης, η συμβουλευτική για παράδειγμα είναι μία διαδικασία κατανόησης, όπου επιτρέπει στο άτομο να αισθάνεται και να εκφράζει τα συναισθήματά του, βοηθώντας στην διατήρηση της ψυχικής υγείας τους και διευκολύνοντας περισσότερο την κάθαρση (Bohart, 1980; Gentile, 2013). Σε αυτήν την γνωστικό-συναισθηματική διαδικασία συμφωνούν και άλλοι ερευνητές, οι οποίοι ανέδειξαν ότι μία λογική και θετική ερμηνεία μιας απογοητευτικής κατάστασης, που μπορεί να επιφέρει θυμό και επιθετικότητα, έχει καθαρτικό αποτέλεσμα για το άτομο (Mallick & McCandless, 1966).

Παρ' όλα αυτά υπάρχουν αμφιβολίες ως προς την έκφραση της επιθετικότητας ως κάθαρσης, κι εάν αυτή συμβάλλει στην μείωση επιθετικών ή εχθρικών συμπεριφορών (Bresin & Gordon, 2013; Mallick & McCandless, 1966). Για παράδειγμα, η λεκτική επιθετικότητα φαίνεται να μην έχει καθαρτικό αποτέλεσμα ως προς την επιθετικότητα, αλλά ακόμα περισσότερο να οδηγεί σε αύξηση της επιθετικής συμπεριφοράς (Mallick & McCandless, 1966). Σε μελέτης των Bresin & Gordon, (2013) φάνηκε ότι τα άτομα μπορεί να διαφοροποιούνται ως προς την ένταση του θυμού τους μετά από κάποια επιθετική συμπεριφορά, καθώς αν ανταμειφθούν για αυτήν την συμπεριφορά είναι πιθανό να παρουσιάσουν μείωση του θυμού τους, ενώ από την άλλη πλευρά, ορισμένα άτομα μπορεί να βιώσουν μεγαλύτερη ένταση και ανησυχία μετά από επιθετική συμπεριφορά (π.χ. να νιώσουν θυμό για τον εαυτό τους, ενοχές). Ωστόσο, τα άτομα που βιώνουν μείωση του θυμού τους χωρίς να χρησιμοποιούν την απόσπαση της προσοχής τους κι αφού επιδοθούν σε επιθετικές πράξεις, είναι πιο πιθανό να είναι επιθετικά και σε άλλες καταστάσεις μελλοντικά, και όχι τόσο τα άτομα που παρουσιάζουν αύξηση του θυμού τους μετά από επιθετικές συμπεριφορές.

Σε συνδυασμό με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και την υπόθεση της κάθαρσης της επιθετικότητας, και όχι ως θεραπευτικής διαδικασίας, η βία που προβάλλεται φαίνεται να είναι ένας αιτιολογικός παράγοντας κινδύνου για επιθετικότητα, άρα η βία στα μέσα ενημέρωσης δεν είναι καθαρτική (Gentile, 2013). Επιπλέον μέσα από πληθώρα μετά-αναλύσεων, είναι σταθερά σημαντικές οι επιπτώσεις της έκθεσης στη βία στα μέσα ενημέρωσης συνδυαστικά με την αύξηση επιθετικών σκέψεων, συναισθημάτων και συμπεριφορών κι αυτή η αύξηση οφείλεται στο γεγονός ότι ο άνθρωπος είναι μια οντότητα που μαθαίνει μέσω της παρατήρησης (Gentile, 2013). Σημαντικό εξίσου στην υπόθεση της κάθαρσης φαίνεται να είναι και το τι πιστεύουν οι ίδιοι οι άνθρωποι για αυτήν, γεγονός που επηρεάζει τις επιλογές και τις συμπεριφορές τους αλλά ακόμα κι αν αντιλαμβάνονται την βλάβη που υφίστανται αποφεύγουν να αλλάξουν συνήθειες λόγω της γνωστικής ασυμφωνίας που βιώνουν. Άτομα με πεποίθηση στην υπόθεση της κάθαρσης είχαν μεγαλύτερη

επιθυμία να παίζει τα βίαια βιντεοπαιχνίδια ως εκτονωτική δραστηριότητα. Αναφορικά με τα βίαια βιντεοπαιχνίδια φαίνεται να έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση της φυσιολογικής διέγερσης, αφού ενεργοποιείται το σύστημα «φυγής ή πάλης», παρόλο που πρόκειται για ένα παιχνίδι, το σώμα αντιδρά σαν να βρίσκεται σε πραγματική κατάσταση στρες. Αυτό εξηγεί και τον λόγο για τον οποίο η βία στα μέσα ενημέρωσης είναι ελκυστική και διασκεδαστική γιατί μας κάνει να νιώθουμε ενθουσιασμό και ζωντάνια. Εντούτοις, δεν είμαστε προγραμματισμένοι να υπομένουμε για αρκετή ώρα το σύστημα «φυγής ή πάλης», για αυτό και μόλις σταματήσουμε να παίζουμε βίαια βιντεοπαιχνίδια ή να βλέπουμε βίαιες ειδήσεις νιώθουμε εξάντληση, την οποία παρερμηνεύουμε και άρα υποθέτουμε ότι έχει συντελεστεί η κάθαρση (Gentile, 2013).

1.2.2 Θεωρία Επιθετικών Ενδείξεων

Εισηγητής της θεωρίας αυτής είναι ο Leonard Berkowitz (1964), ο οποίος έθεσε την άποψη ότι η έκθεση σε επιθετικά ερεθίσματα/συνθήκες αυξάνει τη φυσιολογική και συναισθηματική διέγερση του ατόμου, επομένως αυξάνονται και οι πιθανότητες να δράσει βίαια. Φυσικά, τονίζεται ότι πρόκειται απλώς για πιθανότητες και όχι για μία γραμμική αιτιότητα ανάμεσα στην έκθεση και την συμπεριφορά, ενώ επισημαίνεται ότι ο τρόπος που παρουσιάζεται η βία έχει αντίκτυπο στο άτομο (Mehraj et al., 2014). Ειδικότερα, ο Berkowitz αποστασιοποιήθηκε από θεωρίες εμποτισμένες με την ψυχαναλυτική νοοτροπία που έθετε στο προσκήνιο την επιθετική ορμή και τον μηχανισμό της μετατόπισης και πρότεινε πως πάντα υπάρχει κάποιο ερέθισμα με συγκεκριμένες ιδιότητες που προκαλεί το άτομο να απαντήσει επιθετικά, το οποίο μάλιστα βρίσκεται σε ετοιμότητα εκείνη τη στιγμή να εμπλακεί σε τέτοιες ενέργειες (Berkowitz, 1964).

Ωστόσο, το πιθανό διεγερτικό ερέθισμα, μπορεί να έχει απειροελάχιστη επίδραση εάν ο οργανισμός δεν είναι βιολογικά στην κατάλληλη κατάσταση την δεδομένη στιγμή π.χ. βίωμα θυμού. Επομένως, η ανταπόκριση εξαρτάται από την από κοινού λειτουργία των εσωτερικών καταστάσεων και της εξωτερικής διέγερσης. Η ένταση της επιθετικής απόκρισης που προκαλείται από ένα ερέθισμα εξαρτάται άμεσα από την ένταση του θυμού του ατόμου και την ισχύ της συσχέτισης που έχει κάνει το άτομο με προηγούμενες εμπειρίες από επιθετικά ερεθίσματα. Άρα, η διέγερση από μόνη της δεν οδηγεί σε επιθετικές αντιδράσεις. Για παράδειγμα, το άτομο που για κάποιον λόγο δεν μπορεί να προβεί σε επιθετική δράση ειδικά αν ήταν σε ετοιμότητα για αυτή, θα επέλθει μεν μείωση της έντασης του θυμού του αλλά θα εδραιωθεί μία έξις στην επιθετικότητα ή μία αρνητική στάση απέναντι στο αντικείμενο της επίθεσης. Αυτό σύμφωνα με τον Sheffield (1954) όπως αναφέρει ο Berkowitz,

συμβαίνει γιατί όσο το άτομο βρίσκεται σε επιθετική διάθεση δεν φτάνει στην «ολοκλήρωση» να κατακτήσει τον στόχο του και στην μείωση της έντασής του που θα του επιτρέψει να βιώσει το συναίσθημα του ενθουσιασμού, κι ως εκ τούτου προκαλείται εσωτερική ένταση, η οποία θα διοχετευτεί σε οποιαδήποτε άλλο υποκατάστατο του θυμού του (Berkowitz, 1965). Έτσι, η αναστολή της επιθετικότητας συνεπάγεται αυξημένη προδιάθεση για επιθετικότητα. Η μη ολοκλήρωση της επιθετικής πράξης αποτελεί μία ματαιώση που συντελεί σε αύξηση της διέγερσης, η οποία γίνεται αισθητή ως μια δυσάρεστη ένταση και η οποία εντείνει το επιθετικό αίσθημα (Berkowitz, 1964, 1965).

Σε νεότερο άρθρο του ο Berkowitz σημειώνει πως ένα σημαντικό μέρος της επιθετικής συμπεριφοράς είναι παρορμητικό παρά σκόπιμο, αναγνωρίζοντας σε ένα ποσοστό και την σημασία των γνωστικών διεργασιών στην υποκίνηση της δράσης. Ειδικότερα, όταν κυριαρχεί η διέγερση του συναισθήματος κυριαρχεί η παρορμητική επιθετικότητα, ενώ η σκόπιμη επιθετικότητα επικρατεί όταν υπάρχει χαμηλότερο επίπεδο συναισθηματικής διέγερσης (Berkowitz, 1965; Berkowitz & Buck, 2006; Parker, et al., 2022). Τα άτομα με υψηλή συναισθηματικότητα και άρα υψηλή διέγερση είναι πιο πιθανό να αποκρίνονται σε «κεντρικά» επιθετικά προσλαμβανόμενα ερεθίσματα (ερεθίσματα που σχετίζονται με την πηγή των αρνητικών-δυσφορικών συναισθημάτων του), παρά σε «περιφερειακά» ερεθίσματα που δεν σχετίζονται άμεσα με προηγούμενες απογοητεύσεις ή επιθετικές ενέργειες (Berkowitz, 1965; Berkowitz & Buck, 2006).

Τέλος, ακόμη ένα σημαντικό στοιχείο της εν λόγω θεωρίας που αξίζει να αναφερθούμε είναι η «υπόθεση απογοήτευσης-επίθεσης», στην οποία η επιθετικότητα ως αντίδραση στην απογοήτευση έχει βασιστεί σε μια εγγενή, βιολογική διαδικασία. Αν και αρκετοί ψυχολόγοι υποστήριζαν ότι οι επιθετικές ενέργειες προϋποθέτουν ως επί το πλείστον το συναίσθημα της απογοήτευσης, αυτό δεν σημαίνει ότι ένα άτομο απαραίτητα ότι πρέπει να απογοητεύεται προκειμένου να εμπλακεί σε επιθετικές πράξεις (Berkowitz, 1965). Μάλιστα, τέθηκε η άποψη ότι μόνο ορισμένα είδη απογοητεύσεων προκαλούν εχθρικές αντιδράσεις και συγκεκριμένα αυτές που πλήττουν το «εγώ» του ατόμου, όπως για παράδειγμα δεν θα είναι ίδια η απογοήτευση ανάμεσα σε ένα άτομο που στερήθηκε για λίγο το φαγητό με ένα άτομο που στερήθηκε τον μισθό του. Σύμφωνα όμως με τους Bandura και Walters (1963), όπως αναφέρεται στον Berkowitz (1965), οι κοινωνικές κρίσεις παίζουν σημαντικό ρόλο στο πως έχουν μάθει οι άνθρωποι να κατηγοριοποιούν τις συμπεριφορές και να τις εκλαμβάνουν ως λιγότερο ή περισσότερο επιθετικές. Η κρίση είναι ένα συμπέρασμα βασισμένο σε προγενέστερες εμπειρίες, άρα σύμφωνα με πολέμαχους της προσέγγισης των ενστίκτων (Dollard et al., 1939), τα άτομα μπορούν να εκπαιδευτούν να ανταποκρίνονται μη επιθετικά σε καταστάσεις που συνήθως προκαλούν εχθρικές αντιδράσεις. Εν ολίγοις, μία συναισθηματική αντίδραση που

προκύπτει από μια απογοήτευση μπορούμε να πούμε ότι δημιουργεί μία ετοιμότητα για να επιδοθεί το άτομο σε επιθετικές δράσεις, η οποία μάλιστα επηρεάζεται από προγενέστερα κατεκτημένες συνήθειες.

1.2.3 Θεωρία Μάθησης μέσω Παρατήρησης

Ο Bandura υπήρξε ο πρώτος με την κοινωνικογνωστική θεωρία μάθησης, ο οποίος τόνισε τη δύναμη της μιμητικής και παρατηρητικής μάθησης και στην απόκτηση επιθετικών συμπεριφορών. Η μάθηση μέσω παρατήρησης έχει κομβικό ρόλο και στην διαδικασία της κοινωνικοποίησης του ατόμου. Καθώς το άτομο ωριμάζει και περνά από την παιδική και εφηβική ηλικία, γίνεται πιο σύνθετη η παρατηρητική μάθηση αφού απαιτούνται γνωστικές διεργασίες για να συνάγονται συμπεράσματα, τα οποία με τη σειρά τους προέρχονται από την κωδικοποίηση πεποιθήσεων και σχημάτων για τον κόσμο μέσω της παρατήρησης (Bandura, 1977; Goodnight et al., 2017). Ένα σημαντικό μέρος αυτής της μάθησης είναι απρόθετη και άρρητη δηλαδή μη συνειδητή (Bandura, 1977; Huesmann, 2003).

Ο Bandura και οι συνεργάτες του στήριξαν τα ανωτέρω σε πείραμα που σχεδίασαν το 1961 με την κούκλα «Bobo Doll» σε παιδιά πρώιμης παιδικής ηλικίας, τα οποία εξετάστηκαν μέσω παρατήρησης της συμπεριφοράς τους στο σχολείο ως προς το βαθμό επιθετικότητας που παρουσίαζαν. Βάσει του βαθμού της επιθετικότητας που παρουσίαζαν, οι ερευνητές ταξινόμησαν τα παιδιά σε ομάδες, κι έτσι προέκυψε μία ομάδα εκτεθειμένη στο επιθετικό μοντέλο, μία ομάδα εκτεθειμένη σε ένα μη επιθετικό μοντέλο και μία ομάδα σε κανένα μοντέλο ως ομάδα ελέγχου. Η έρευνα χωρίστηκε επίσης σε τρεις φάσεις. Στην πρώτη, κάθε παιδί μόνο του έπαιζε σε ένα δωμάτιο με παιχνίδια για 10 λεπτά, συμπεριλαμβανομένης και της κούκλας «Bobo» και μετά το πέρας του χρόνου έμπαινε στο δωμάτιο ένας ενήλικας. Στην ομάδα με το μη επιθετικό μοντέλο, ο ενήλικας έπαιζε με τα παιχνίδια και αγνοούσε την ύπαρξη της κούκλας, ενώ στην ομάδα με το επιθετικό πρότυπο ο ενήλικας επιτέθηκε στην κούκλα ασκώντας σωματική και λεκτική βία. Στην δεύτερη φάση του πειράματος, όλες οι ομάδες μαζί με την ομάδα ελέγχου υποβλήθηκαν σε ήπια πρόκληση επιθετικότητας. Κάθε παιδί ξεχωριστά πήγαινε στο δωμάτιο με τα παιχνίδια και την στιγμή που ξεκινούσε να παίζει ο ερευνητής επενέβαινε και του απαγόρευε να παίζει λέγοντας του ότι έπρεπε να πάει σε άλλο δωμάτιο και ότι με τα παιχνίδια πρέπει να παίζουν και οι υπόλοιποι, προκαλώντας έτσι εκνευρισμό. Στο τελευταίο στάδιο, κάθε παιδί πήγαινε σε αυτό το δεύτερο δωμάτιο που τον παρέπεμπε ο ερευνητής και το οποίο περιείχε επιθετικά και μη επιθετικά παιχνίδια αλλά και την κούκλα «Bobo», όπου έπαιζε για 20 λεπτά

και βαθμολογούταν ως προς τον βαθμό επιθετικότητας που παρουσίαζε (Artino, 2007; McLeod, 2014).

Ως προς τα αποτελέσματα επομένως, τα παιδιά που είχαν παρατηρήσει το επιθετικό μοντέλο στην πρώτη φάση αντέδρασαν πολύ πιο επιθετικά και μιμήθηκαν την συμπεριφορά του ενήλικα με μεγάλη ακρίβεια, εν αντιθέσει με εκείνα που είχαν εκτεθεί στο μη επιθετικό. Επίσης, υπήρξαν και διαφυλικές διαφορές με τα αγόρια να επιδίδονται περισσότερο σε ενέργειες σωματικής επιθετικότητας σε σχέση με τα κορίτσια (Artino, 2007; McLeod, 2014). Επίσης, ο Bandura διεξήγαγε και ένα δεύτερο το 1963, όπου αντί τα παιδιά να παρατηρούν από κοντά το επιθετικό πρότυπο, το είδαν μέσα από ένα βίντεο να χτυπάει την κούκλα «Bobo». Και εδώ, τα παιδιά που είδαν στο βίντεο το επιθετικό πρότυπο ήταν πιο επιθετικά απέναντι στην κούκλα και μιμούνταν την συμπεριφορά του προτύπου. Το αξιοσημείωτο εδώ είναι ότι φάνηκε πως και η έμμεση έκθεση σε επιθετικά μοντέλα μέσω των μέσων ενημέρωσης π.χ. τηλεόραση, μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τη μίμηση των επιθετικών συμπεριφορών με τον ίδιο τρόπο που θα συντελούταν αν η έκθεση στο μοντέλο ήταν άμεση (Artino, 2007; Ferguson, 2010).

Ωστόσο, όπως αναφέρει ο Ferguson (2010) υπάρχουν αρκετές μετα-αναλύσεις όπως των (Anderson et al., 2010; Ferguson & Kilburn, 2009; Ferguson 2007a,2007b), οι οποίες καταλήγουν σε αδύναμα συμπεράσματα σχετικά με την βία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης ή ιδιαίτερα στα βιντεοπαιχνίδια και την επιθετικότητα, καθώς θεωρείται σε αυτές τις μελέτες ότι η έρευνα στο πεδίο αυτό έχει υποπέσει σε σφάλμα δημοσίευσης. Αυτό συνεπάγεται ότι υπάρχει μια τάση να δημοσιεύονται έρευνες με στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα πιο συχνά συγκριτικά με εκείνες που δεν καταλήγουν σε σημαντικά αποτελέσματα, δημιουργώντας έτσι προκατάληψη υπέρ των θετικών αποτελεσμάτων. Μάλιστα, ο ίδιος ερευνητής αναφέρει και την θετική πλευρά των βίαιων βιντεοπαιχνιδιών αναφερόμενος σε όξυνση οπτικοχωρικής αντίληψης και επεξεργασίας, σε αύξηση της κοινωνικής εμπλοκής και σε βραχύχρονη αποτελεσματικότητα σε εκπαιδευτικούς στόχους, όπως το παιχνίδι «WoW» (παιχνίδι ρόλων φαντασίας με βίαιο περιεχόμενο), μπορεί να προάγει την ανάγνωση και συγγραφικό επίτευγμα (Barnett & Coulson, 2010).

Επιπλέον, η μετάδοση της βίας και της επιθετικότητας γίνεται σε διάφορα πλαίσια π.χ. οικογένειες, συνομήλικοι, γειτονιά αλλά και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Για παράδειγμα, ένα παιδί που αναπτύσσεται σε ένα περιβάλλον πλούσιο σε βία και επιθετικότητα και ταυτόχρονα ελαστικό ως προς την πειθαρχία και την οριοθέτηση ή και αποτρεπτικό ως προς την έκθεση σε κοινωνικές νόρμες, θα προδιαθέσει για επιθετική συμπεριφορά. Μάλιστα, όταν παγιωθεί κατά την διάρκεια του χρόνου όλη αυτή η πρώιμη συσσωρευμένη κοινωνική γνώση που υποστηρίζει μία επιθετική ή μη

συμπεριφορά, ακολουθείται πια σταθερά σε νεαρότερες ηλικίες και σε κρίσιμες αναπτυξιακές περιόδους, με αποτέλεσμα οι έφηβοι να αντιστέκονται στην αλλαγή. (Dodge, 1986) Έτσι, ο θεωρητικός της παρατηρητικής μάθησης λέει ότι η βία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης όχι μόνο θα αύξανε την πιθανότητα να διαπράξει το άτομο μία επιθετική ενέργεια αλλά θα του παρείχε όλες τις πληροφορίες για το πώς να το κάνει, διότι δεν υπάρχει αυτόματη μίμηση. Το ίδιο συμβαίνει και με την έκθεση σε σεξουαλικές εικόνες βίαιες ή μη που ωθούν το άτομο σ' έναν νέο τρόπο σκέψης και άρα ίσως σε άλλες σεξουαλικές ενέργειες (Mehraj et al., 2014).

1.2.4 Θεωρία Ενίσχυσης

Η ενίσχυση είτε είναι σκόπιμη είτε όχι, είτε θετική είτε αρνητική, είναι αναπόφευκτη στην πορεία της κοινωνικής ανάπτυξης. Η ενισχυτική μάθηση έχει επίσης αποδειχθεί ότι μπορεί να προβλέψει την επιθετικότητα. Ο Snyder και οι συνεργάτες του βρήκαν ότι η μοντελοποίηση των συνομηλίκων και η ενίσχυση της αποκλίνουσας συμπεριφοράς των παιδιών προσχολικής ηλικίας προέβλεπαν επίπεδα αντικοινωνικής συμπεριφοράς στην σχολική ηλικία (Snyder et al., 2010). Μερικές μελέτες για την ενισχυτική μάθηση στο πλαίσιο των αλληλεπιδράσεων μεταξύ συνομηλίκων ασχολήθηκαν με την ενισχυτική μάθηση σε дуάδες εφήβων αγοριών. Παρατηρήθηκε ότι, όταν δινόταν θετική ενίσχυση από τους συνομήλικους όταν παραβιάζονταν λεκτικοί κανόνες στην συζήτηση, τόσο μεγαλύτερη ήταν η συχνότητα παραβίασης κανόνων στην ομιλία (Dishion et al., 1996).

Σύμφωνα με τον Bandura (1965), η μοντελοποίηση δεν επαρκεί για να υπάρξει παρατηρητική ή μιμητική μάθηση. Απαραίτητες μεταβλητές για ένα μαθησιακό αποτέλεσμα συνιστούν τα κίνητρα, προγενέστερες εμπειρίες και η ύπαρξη θετικής ή αρνητικής ενίσχυσης. Βέβαια εξίσου σημαντικές μπορεί να αποτελούν η ευαισθησία ανταμοιβής και η ευαισθησία στην τιμωρία καθώς δύναται να παίζουν τον ρόλο προγνωστικών παραγόντων για έκνομες, επιθετικές και άλλες αρνητικές συμπεριφορές (Park et al., 2013). Για παράδειγμα, άτομα με υψηλή ευαισθησία θετικής ανταμοιβής εμφανίζουν μεγαλύτερη επιρρέπεια σε παρορμητικές συμπεριφορές (Zhang & Li, 2021).

Στη σχέση μεταξύ της ευαισθησίας στην ενίσχυση και της βίας στον κυβερνοχώρο, φαίνεται πως η ευαισθησία ανταμοιβής και τιμωρίας μπορούν να προβλέψουν παρορμητικές διαδικτυακές συμπεριφορές (Liu, 2014). Σε έρευνα που διεξήχθη σε δείγμα κινέζων φοιτητών για το συγκεκριμένο θέμα, φάνηκε ότι οι φοιτητές που χαρακτηρίζονταν με υψηλότερη ευαισθησία ανταμοιβής επιδίδονταν περισσότερο σε συμπεριφορές σχετικές με την βία στο διαδίκτυο, όντας πιο επιρρεπείς

στην ανάγκη συναισθηματικής ικανοποίησης και ενίσχυσης της αυτοπεποίθησής τους επιτιθέμενοι σε άλλους, ενώ ήταν και πιο πιθανό να παρασύρουν και όμοιούς τους. Αντίθετα, δεν βρέθηκε καμία συσχέτιση μεταξύ της ευαισθησίας στην τιμωρία και της βίας στο διαδίκτυο. Για τον λόγο αυτό προτείνεται κι από τον ερευνητή να υπάρξει μια αυστηρή διαδικτυακή διαχείριση των διαδικτυακών πλατφορμών που χρησιμοποιούν οι φοιτητές για παράδειγμα στα σχολικά πλαίσια, αποκλείοντας λέξεις και εκφράσεις με ευαίσθητο περιεχόμενο (Zhang & Li, 2021).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

«ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ»

2.1 Το σεξουαλικό περιεχόμενο στα μέσα μαζικής ενημέρωσης

Τα μέσα και ιδιαίτερα τα ψηφιακά προκαλούν νέες ανησυχίες όπως π.χ. η πορνογραφία, το «sexting» και επιδείξεις επικίνδυνης συμπεριφοράς σε δημοφιλείς ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης (Strasburger, 2012). Η έκθεση σε σεξουαλικό περιεχόμενο στα μέσα μαζικής ενημέρωσης συμβάλλει με τον δικό της τρόπο στη σεξουαλική μας ανάπτυξη (Gunter, 2014). Μάλιστα, ενδιαφέρον αποτελεί και το γεγονός ότι η συνδεσιμότητα της έκθεσης σε σεξουαλικό περιεχόμενο και της συνεπακόλουθης συμπεριφοράς μπορεί να διαφοροποιείται ανάλογα με το μουσικό είδος προτίμησης (Wright & Qureshi, 2015). Ο ρόλος των μέσων ενημέρωσης ως σεξουαλικής κοινωνικοποίησης είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτος, δεδομένης της έμφασης πολλές φορές του σεξουαλικού περιεχομένου στα μέσα ενημέρωσης αλλά και της πλειονότητας των ωρών που εκτίθενται οι έφηβοι σε αυτά (Kunkel et al., 2007). Όσο μεγαλύτερη είναι η ομοιότητα μεταξύ των σεξουαλικών συμπεριφορών που μοντελοποιούνται στα μέσα ενημέρωσης με τους εφήβους να γίνονται αποδέκτες αυτών, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα αυτών των εφήβων να κωδικοποιούν γνωστικά και συμπεριφορικά και να αναπαράγουν τα σεξουαλικά σενάρια που κοινοποιούνται στα μέσα ενημέρωσης (Wright, 2011). Μελέτες δείχνουν ότι οι έφηβοι πληροφορούνται και διαμορφώνουν στάσεις σχετικά με το σεξ και την σεξουαλικότητα από τα μέσα ενημέρωσης, αφού πρόκειται για μια περίοδο ταυτόχρονα σεξουαλικής αβεβαιότητας και σεξουαλικού ενδιαφέροντος από την άλλη (Fortenberry, 2013; Strasburger, 2012).

Η έρευνα στο σεξουαλικό περιεχόμενο διερευνά συγκεκριμένα σενάρια και μηνύματα στα μέσα, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται το φύλο και η σεξουαλικότητα (Ward et al., 2016). Σύμφωνα με τη θεωρία των σεξουαλικών σεναρίων των Simon & Gagnon (1986) απεικονίσεις σεξουαλικότητας παρέχονται σε πολιτιστικό επίπεδο, και έτσι οι άνθρωποι βασίζονται σε πολιτισμικά σεξουαλικά σενάρια για την κατανόηση των κανονιστικών «κανόνων» της ανθρώπινης σεξουαλικότητας. Οι Kim et al. (2007) εισήγαγαν το ετεροφυλόφιλο ως το κυρίαρχο σενάριο που προωθείται από την τηλεόραση, το οποίο νοείται ως ένα σύνολο συμπληρωματικών σεναρίων που υποδεικνύουν ότι άνδρες και γυναίκες συμμετέχουν σε ετεροφυλοφιλικές συναντήσεις καθοριζόμενες από το φύλο. Ειδικότερα, σύμφωνα με τους Kim et al. (2007) τα συμπληρωματικά σεξουαλικά σενάρια έχουν ως εξής: α) το «σεξ ως αρρενωπότητα» καθοριστική για τους άντρες και το «σεξ ως απόφαση» για τις γυναίκες, β) οι άνδρες που αποφεύγουν την δέσμευση και οι γυναίκες

με προτεραιότητα την δέσμευση, γ) το σενάριο της «ανδρικής ομοφοβίας» και η «οικειοποίηση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας» και δ) το σενάριο της ενεργής στρατηγικής «ανδρικής ερωτοτροπίας» και της παθητικής στρατηγικής «γυναικείας ερωτοτροπίας». Φαίνεται ότι το ετεροφυλόφιλο σενάριο είναι πιο διαδεδομένο στην τηλεόραση και κυρίως μέσα από τηλεοπτικούς χαρακτήρες που είναι έφηβοι (Smiler, 2013; Tolman et al., 2016).

Η συχνότητα κι η ποσότητα της έκθεσης σε σεξουαλικό περιεχόμενο φαίνεται να συσχετίζεται με αυξημένες πιθανότητες για θυματοποίηση, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής παρενόχλησης, της σεξουαλικής επίθεσης, του βιασμού και/ή της απόπειρας βιασμού, ακόμα κι όταν άλλοι παράγοντες όπως αυτοί του γονικού ελέγχου, της ηλικίας και του βιολογικού φύλου παρέμεναν σταθεροί στην μελέτη των Ybarra et al. (2014). Όπως αναφέρει η Ward et al. (2016) μέσα από τις διαχρονικές μελέτες των Bleakley et al, (2008) και Frison et al., (2015) έχουν προκύψει δεδομένα που υποστηρίζουν μια αμοιβαία, μη αναδρομική σχέση μεταξύ της έκθεσης σε σεξουαλικό περιεχόμενο και της σεξουαλικής δραστηριότητας.

2.1.1 Τηλεόραση

Ενδιαφέρον αποτελεί το πώς η τηλεόραση προωθεί σεξουαλικά σενάρια σε σχέση με τον τύπο της ρομαντικών σχέσεων που απεικονίζονται σε αυτήν. Σε ανάλυση 1.154 τηλεοπτικών προγραμμάτων από την χρονική περίοδο 2004–2005, οι Kunkel et al. (2005) βρήκαν το σεξουαλικό περιεχόμενο να κυριαρχεί στο 77% των προγραμμάτων της «βραδινής ζώνης». Περίπου το 70-80 τοις εκατό των εφήβων και αναδυόμενων ενηλίκων ανέφεραν την τηλεόραση ως κεντρική πηγή πληροφοριών για σεξουαλικά ζητήματα, καθώς τα τηλεοπτικά προγράμματα παρέχουν πληθώρα σεξουαλικής πληροφορίας για να χτίσουν μία εικόνα του τι αναμένεται από αυτούς και τι να περιμένουν από τους συνομηλίκους τους στην σεξουαλική τους ζωή (Boyar et al., 2011; Brown 2002; Coyne et al., 2013; Cox et al., 2015; Jones 2011; Ybarra, 2014). Εντούτοις, οι θεματικές των τηλεοπτικών προγραμμάτων που παρουσιάζονται εστιάζουν σε μεγάλο βαθμό στις αρνητικές συναισθηματικές συνέπειες που περιβάλλουν προβλήματα στις σχέσεις, την εναντίωση στην οικογένεια και τις κοινωνικές προσδοκίες, παρά στην σεξουαλική υγεία, την ευθύνη και τους κινδύνους (Dillman, 2017).

Το σεξ στην τηλεόραση είναι περισσότερο ψυχαγωγικό παρά ρομαντικό σύμφωνα με τον Ward (1995) καθώς οι σεξουαλικές συμπεριφορές που συνδέονται με την δέσμευση στην σχέση και την έκφραση αγάπης μειωσήφουν στις τηλεοπτικές σκηνές που παρακολουθούνται από τους αναδυόμενους ενήλικες (Dillman et al., 2017). Επιπλέον, σε τηλεοπτικά προγράμματα που είναι

δημοφιλή σε εφήβους και νεαρούς ενήλικες, το σεξ απεικονίζεται ως περιστασιακό, ακίνδυνο, και ψυχαγωγικό (Wright, 2009). Το κοινό-στόχος των εκπομπών φαίνεται να είναι το εφηβικό μέσα από μελέτες στις Η.Π.Α. (12-15 ετών), όπου το σεξ υπερεκπροσωπήθηκε σε σύγκριση με την πραγματική ενασχόληση των εφήβων σε σεξουαλικές συμπεριφορές (Signorielli & Bievenour, 2015). Οι αναλύσεις περιεχομένου έχουν δείξει ότι η περισσότερη σεξουαλική δραστηριότητα σε εφηβικές εκπομπές εστιάζει σε μη δεσμευμένες σεξουαλικές σχέσεις (Kunkel et al., 2007; Timmermans & Van den Bulck, 2018). Μάλιστα, υπάρχουν και διαφορές ως προς την ηλικία που απευθύνονται τα προγράμματα, όπου στην πρώιμη εφηβεία λειτουργούν ως πηγή κοινωνικοποίησης, προβάλλοντας σενάρια με στόχο την τροφή για σκέψη στις σεξουαλικές σχέσεις, στην μέση εφηβεία δίδεται περιεχόμενο για την ενθάρρυνση πρώιμων ή νέων σεξουαλικών σχέσεων και στην όψιμη εφηβεία έχουμε περιεχόμενο που συνάδει με όσους έχουν κάποια σεξουαλική εμπειρία (Aubrey, 2019; Gerding & Signorielli, 2014).

Σύμφωνα με την μελέτη των Manganello et al. (2010) με προσέγγιση την αξιολόγηση και ερμηνεία λανθάνοντος περιεχομένου, φάνηκε πως όταν δίνεται έμφαση σε σκηνές με πραγματική σεξουαλική συμπεριφορά είναι πιο περίπλοκο για τις μικρότερες ηλικίες να διαφοροποιήσουν το περιεχόμενο αυτό σε φλερτ ή σεξ. Αυτός ο υπολανθάνον διαχωρισμός φαίνεται αντίστοιχα και σε μια μελέτη της κινεζικής τηλεόρασης, όπου το περισσότερο τηλεοπτικό περιεχόμενο που αφορούσε τις ρομαντικές συντροφικές σχέσεις στερούνταν σεξουαλικής ομιλίας ή συμπεριφοράς και μόνο στο 2% των ερωτικών σκηνών απεικονίζονταν ή υπονοούνταν η σεξουαλική επαφή (Brown et al., 2013). Μάλιστα, η πρόσφατη έρευνα υποδηλώνει ότι οι κοινωνικές κρίσεις είναι προκατειλημμένες απέναντι στις εκδηλώσεις τρυφερότητας και αγάπης αφού έχει προηγηθεί κάποιο σεξουαλικό στοιχείο, ενώ τα άτομα που λαμβάνουν σεξουαλικά μηνύματα χωρίς πρόσθετες ενδείξεις αγάπης βλέπουν τους άλλους περισσότερο ως σεξουαλικά αντικείμενα (Dillman et al., 2014). Οι επιπτώσεις αυτού του διαχωρισμού για είναι σημαντικές για τη σεξουαλική υγεία, τις στάσεις και τις συμπεριφορές σχετικά με την σεξουαλικότητα (Garcia et al., 2012).

Η διάχυση των ανθυγιεινών προτύπων σεξουαλικών σχέσεων σε τηλεοπτικές εκπομπές μπορούν εύκολα να μεταφραστούν σε ανθυγιεινές ή καταχρηστικές σχέσεις στην πραγματική ζωή (Kinsler et al., 2018). Στις τηλεοπτικές εκπομπές που παρακολουθούν έφηβοι και νεαροί ενήλικες και αφορούν σε σεξουαλικές συμπεριφορές σύμφωνα με τον Aubrey (2004) και τους Fisher et al. (2004), φαίνεται ότι ελάχιστο ποσοστό εξ' αυτών σκηνών αναφέρονται στις συνέπειες των σεξουαλικών συμπεριφορών υψηλού κινδύνου. Για παράδειγμα, σε μελέτες αναδεικνύεται ένα μοτίβο περιεχομένου που αφορά το περιστασιακό σεξ χωρίς αναφορά σε συνέπειες αλλά και αναδεικνύονται και πολλές απεικονίσεις σεξουαλικής κακοποίησης και βίας (Kinsler et al., 2018). Μάλιστα, υπήρξαν

διαφοροποιήσεις και μεταξύ των τηλεοπτικών προγραμμάτων κατά είδος, με το κωμικό πρόγραμμα, σε σχέση με το δραματικό, να χαρακτηρίζεται περισσότερο από περιεχόμενα αναπαραγωγικής υγείας, νεανικής εγκυμοσύνης, σεξ/σεξουαλικότητας, σεξουαλικής βίας/κακοποίησης και ταυτότητας φύλου/σεξουαλικού προσανατολισμού (Gottfried et al., 2013). Ωστόσο, η έκθεση σε σεξουαλικό περιεχόμενο δεν είναι πάντα επιβλαβής (Ybarra et al., 2014). Εξίσου βέβαια και τα δύο είδη προγραμμάτων υστερούσαν σε εκπαιδευτικά μηνύματα σχετικά με τους κινδύνους και τις συνέπειες της σεξουαλικής συμπεριφοράς και μάλιστα οι περισσότερες από τις τηλεοπτικές ιστορίες πραγματεύονται σεξουαλικές ωφελμιστικές σχέσεις, ερωτικά τρίγωνα, αποπλάνηση, βία και σεξουαλική κακοποίηση (Kinsler et al., 2018). Στην ίδια έρευνα των Kinsler et al. (2018) αναδείχθηκε και το τηλεοπτικό περιεχόμενο που αφορά τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου. Φάνηκε ότι αρκετά σενάρια περιλάμβαναν αφηγήσεις που προσπαθούν να ομαλοποιήσουν θεμελιώδη ζητήματα, αμφισβητώντας αρνητικά στερεότυπα σχετικά με τους γάμους ομοφυλοφίλων ή την ανατροφή παιδιών από γονείς του ίδιου φύλου.

Οι αρνητικές επιπτώσεις του σεξουαλικού τηλεοπτικού περιεχομένου φαίνεται πως μπορούν να μετριαστούν εάν το σεξουαλικό περιεχόμενο εμφανίζεται συνδυαστικά με εκδηλώσεις αγάπης ή δέσμευσης (Dillman, 2016). Το πιο εκπληκτικό για τους ερευνητές Dillman et al., (2017), αποτέλεσε ότι το περισσότερο σεξουαλικό περιεχόμενο στην τηλεόραση χαρακτηρίστηκε μεν με έναν πιο σχεσιακό και όχι ψυχαγωγικό χαρακτήρα, αλλά δεν συνοδευόταν πάντα από εκφράσεις αγάπης, δεν φάνηκε δηλαδή να τονίζεται η αγάπη ως πρωταρχικό θέμα. Επιπλέον, οι συνεχείς και πολλές φορές διακριτικές αναφορές στην σεξουαλικότητα έχουν ως αποτέλεσμα το κοινό να κατακλύζεται συστηματικά με σεξουαλικές έννοιες, γεγονός που καθιστά πιο πιθανό να ερμηνεύουν νέες πληροφορίες χρησιμοποιώντας τον σεξουαλικό φακό (Dillman et al., 2014). Για παράδειγμα, υπάρχει πληθώρα ανεκδότητων με πρόφαση το κωμικό στοιχείο που πραγματεύονται σεξουαλικά όργανα και λειτουργίες και παρατηρήθηκαν σε σημαντικό ποσοστό τηλεοπτικών σκηνών (Dillman et al., 2017; Gottfried et al., 2013). Ομάδα ερευνητών πάνω σε πολιτιστικούς δείκτες (Gerbner & Gross, 1976; Gerbner et al., 1980) ανέδειξαν ότι η τηλεοπτική βία μπορεί να καλλιεργήσει αντιλήψεις δυσπιστίας και ανησυχίας. Επιπλέον, ενώ άλλοι ερευνητές σε αναλύσεις σεξουαλικού περιεχομένου (Fernandez-Collado et al., 1978; Franzblau et al., 1977) αποκάλυψαν ότι η σωματική οικειότητα εμφανιζόταν πιο συχνά με λιγότερο αισθησιακές μορφές ενώ πιο επιθετικές μορφές π.χ. βιασμός ή σεξουαλική επαφή δεν προβλήθηκαν σχεδόν καθόλου αλλά συχνά υπονοούνταν.

2.1.2 Μουσική

Η μουσική αντιπροσωπεύει ένα μεγάλο ποσοστό της έκθεσης σε σεξουαλικό περιεχόμενο καθώς σύμφωνα με μελέτες κατά μέσο όρο, οι έφηβοι ακούν περισσότερες από 16 ώρες την εβδομάδα, καθώς η προσβασιμότητα είναι ευέλικτη με το 98% των παιδιών και των εφήβων να έχουν στο σπίτι τόσο ραδιόφωνα όσο και άλλες συσκευές αναπαραγωγής μουσικής (Rideout et al., 2005). Η μουσική συνδέεται βαθιά με τους εφήβους συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της ταυτότητάς τους, ίσως περισσότερο από οποιαδήποτε άλλο μέσο ψυχαγωγίας (Brown et al., 2006) καθώς οι νέοι συχνά μοντελοποιούν τον εαυτό τους όσον αφορά την εξωτερική εμφάνιση, την συμπεριφορά και την ταυτότητα μέσα από τα μουσικά τους πρότυπα. (Primack et al., 2008), ενώ φαίνεται να εμφανίζουν μεγαλύτερη συναισθηματική εμπλοκή κατά την ακρόαση μουσικής (Larson & Kubey, 1983). Υπάρχει μία αυξητική τάση τα τελευταία χρόνια να παρουσιάζονται στίχοι με ξεκάθαρα σεξουαλικά μηνύματα και εκτιμάται ότι ένα μεγάλο ποσοστό έως και 75% των μουσικών βίντεο περιέχουν σεξουαλική εικόνες (Turner, 2011; Wallis, 2011; Wright & Qureshi, 2015; Zhang et al., 2008).

Σε μελέτη των Primack et al. (2008) όπου εξέτασαν 279 τραγούδια, φάνηκε ότι περισσότερο από το ένα τρίτο των δημοφιλών τραγουδιών στον έφηβο πληθυσμό απεικόνιζαν τη σεξουαλική επαφή και στα δύο τρίτα εξ' αυτών των αναφορών η απεικόνιση ήταν υποτιμητική για τις γυναίκες (Aubrey & Frisby, 2011; Bretthauer et al., 2007; Wright & Qureshi, 2015). Μάλιστα το 65% αφορούσε σε χυδαίο και υποτιμητικό σεξουαλικό περιεχόμενο ως προς το γυναικείο φύλο. Επίσης, ήταν πιο πιθανό τα τραγούδια αυτά να ερμηνεύονται από άνδρες ενώ υπήρξε και μία ασήμαντη μεν αλλά περισσότερο πιθανή τάση να τραγουδιούνται και από γυναίκες κομμάτια με αναφορές σεξουαλικής φύσης. Διαφοροποιήσεις υπήρξαν και ως προς το είδος των τραγουδιών που παρουσίαζαν με εξευτελιστικό τρόπο σεξουαλικό περιεχόμενο, εκ των οποίων ήταν πιο συχνά η Rap (64,2%) ή R&B/Hip-Hop (22,4%), (Chen et al., 2006; Chrysalis & Qureshi, 2015; Primack et al., 2008; Turner, 2011), ως σημαντικοί προγνωστικοί παράγοντες αντικειμενοποίησης των γυναικών (Kistler & Lee, 2009).

Οι Terry et al. (2016) μελετώντας τα 200 πιο δημοφιλή τραγούδια στο «iTunes», παρατήρησαν πόσο συχνά ακούγονται τραγούδια με σεξουαλικές αναφορές και αν αυτές είχαν αρνητική ή θετική χροιά περισσότερο. Στα αποτελέσματά τους λοιπόν, βλέπουμε το 57% των τραγουδιών με τουλάχιστον μία σεξουαλική αναφορά εκ των οποίων, το 85% ήταν Hip-Hop/Rap, το 82% R&B/Soul και το 57% Pop. Αξιοσημείωτο ήταν ότι το 75% όλων των τραγουδιών με σεξουαλικό περιεχόμενο είχαν αρνητική στάση για αυτό εκ των οποίων το 97% αφορούσε το Hip-Hop και το 78% το R&B/Soul. Αντίθετα η Pop μουσική απεικονίζει το σεξουαλικό περιεχόμενο με μία πιο ρομαντική διάθεση ενώ η ροκ μουσική απεικονίζει περισσότερο πειραματισμούς που περιλαμβάνουν

σεξουαλικές πράξεις (Agbo-Quays & Robertson, 2010; Wright & Qureshi, 2015). Επιπλέον, παρατηρήθηκε ότι σε τέτοιες περιπτώσεις τραγουδιών ήταν και πιο συχνές οι αναφορές στη χρήση ουσιών σε ποσοστό 77%, όπως επίσης και στη βία και στην οπλοφορία .

Περαιτέρω, όσον αφορά το σεξουαλικό περιεχόμενο στη μουσική, οι Coyne και Padilla-Walker (2015) εξέτασαν διαχρονικές συσχετίσεις μεταξύ περιεχομένου επιθετικής και σεξουαλικής φύσης με την κοινωνική συμπεριφορά κατά την εφηβεία, όπου και διαπιστώθηκε ότι η ακρόαση σεξουαλικού περιεχομένου συνδέθηκε με την πρόωμη έναρξη σεξουαλικών επαφών και με μια τάση για μεγαλύτερο αριθμό σεξουαλικών συντρόφων (Wright & Qureshi, 2015; Zhang et al., 2008). Παρατηρείται ότι όσο αυξάνεται το σεξουαλικό περιεχόμενο σε κάποια είδη μουσικής όπως π.χ. ραπ, τόσο μειώνεται η ηλικία που θα συμβεί το πρώτο ραντεβού, η πρώτη ρομαντική σχέση, ή η πρώτη σεξουαλική επαφή, αυξάνοντας παράλληλα σημαντικά τον αριθμό των σεξουαλικών συντρόφων. Αντίθετα, για άλλα είδη όπως για την ποπ μουσική παρατηρήθηκε πως καθώς αυξανόταν το σεξουαλικό περιεχόμενο των στίχων, αυξανόταν και η ηλικία που θα λάμβανε χώρα το πρώτο ραντεβού αλλά το ίδιο αυξανόταν και ο το ίδιο αυξήθηκε ο αριθμός των γνωριμιών (Wright & Qureshi, 2015).

Η επανειλημμένη έκθεση σε τέτοιο περιεχόμενο ενδέχεται να διαστρεβλώνει τα όρια μεταξύ πραγματικότητας και φαντασίας καθώς η σεξουαλική συμπεριφορά, όπως απεικονίζεται στα μουσικά βίντεο, μπορεί να αντικατοπτρίζει τον πραγματικό ή τον ιδεατό επιθυμητό έφηβο σε ερωτικές συμπεριφορές ή σε εκφράσεις παρορμητικής έλξης, λαμβάνοντας συνάμα υπόψη την αυξανόμενη τάση για επικίνδυνες σεξουαλικές συμπεριφορές (Agbo-Quaye & Robertson, 2010; Baxter et al., 1985). Για παράδειγμα, σε έρευνα με μεγάλο δείγμα Ολλανδών έφηβων τα αποτελέσματα υπέδειξαν ότι η έκθεση σε σεξουαλικά μουσικά βίντεο ανδρών καλλιτεχνών οδήγησαν σε διαστρέβλωση της αντίληψης των έφηβων αγοριών ότι τα κορίτσια όταν λένε «όχι» στο σεξ όταν στην πραγματικότητα εννοούν «ναι» (Oosten, Peter & Valkenburg, 2015). Σε μία άλλη ευρωπαϊκή μελέτη, αναφορικά με τις στερεότυπες σεξουαλικές πεποιθήσεις στην μουσική, φαίνεται ότι ενώ η δημοφιλής μουσική αποτελούσε καταλύτη για την αμφισβήτηση των σεξουαλικών στερεοτύπων από τους νεαρούς, εντούτοις όταν τα τραγούδια ερμηνεύονται από νεαρές γυναίκες ενισχύουν τα στερεότυπα (Briggs 2012). Κορεάτικες έρευνες εντόπισαν εξίσου αλλαγή της λειτουργίας της σεξουαλικότητας και μία τάση εντατικοποίησης της διαφοροποίησης στην σεξουαλικότητα ανάλογα με το φύλο. Ειδικότερα, οι σωματικές αλληλεπιδράσεις στα μουσικά βίντεο φάνηκε να ήταν πιο αισθησιακές και επιθετικές, ενώ οι σεξουαλικές υπαινικτικές εικόνες στα μουσικά βίντεο αυξήθηκαν σημαντικά σε μια δεκαετία από το 2004 έως το 2015 περίπου (Bohye Song, 2016).

2.1.3 Διαδίκτυο και Κοινωνικές Πλατφόρμες

Η δημοτικότητα των διαδικτυακών μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπως των π.χ. Facebook, Twitter, Instagram, Pinterest έχει αναπτυχθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια, αφού δεδομένα δείχνουν ότι η χρήση σε ηλικίες άνω των 18 ετών έχει αυξηθεί δραματικά από 8% που ήταν το 2005 σε 72 % το 2013 (Brenner & Smith, 2013; Holloway et al., 2014). Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να εκθέσουν τους νέους σε υψηλά επίπεδα σεξουαλικού περιεχομένου, ενώ η εξατομικευμένη και συχνά ιδιωτική φύση στην χρήση τους δυσχεραίνει τον γονικό ή σχολικό έλεγχο (Lewis et al., 2018).

Έρευνες από τις Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Αυστραλία δείχνουν ότι έως και το 97% των νέων ηλικίας μεταξύ 13-17 ετών δραστηριοποιούνται σε κάποια μορφή social media (Lewis et al., 2018; Rideout, 2012), ενώ το ευρωπαϊκό πρόγραμμα «Kids Online» ανέφερε ότι το 14% των παιδιών ηλικίας 9 έως 16 ετών είχαν εκτεθεί σε κάποια μορφή σεξουαλικού περιεχομένου στο διαδίκτυο, με τους μεγαλύτερους εφήβους να είναι τέσσερις φορές πιο πιθανό (Lewis et al., 2018; Livingstone et al., 2011). Ενδιαφέρουσες μελέτες έγιναν και στις Η.Π.Α. όπου βρέθηκε ότι το 15% των παιδιών ηλικίας 10 έως 12 ετών και το 28% παιδιών ηλικίας 16 έως 17 ετών είχαν εκτεθεί σε σεξουαλικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο χωρίς να το επιδιώξουν σκόπιμα (Jones et al., 2012). Σε μελέτη των Pujazon-Zazik, et al. (2012) διαπιστώθηκε ότι το 16% σε πάνω από 750 δημόσια προφίλ εφήβων ηλικίας 14-18 περιείχαν αναφορές στη σεξουαλική συμπεριφορά, ενώ σε άλλη μελέτη εξίσου οι Moreno et al., (2009) όπου αναλύθηκαν 500 δημόσια προφίλ νέων, διαπιστώθηκε ότι το 24% εξ' αυτών περιείχαν υλικό που σχετιζόταν με προσωπικές σεξουαλικές προτιμήσεις, αυτό-αποκαλύψεις σεξουαλικών εμπειριών και σε πολλές περιπτώσεις ακόμα και φωτογραφίες.

Οι ιστότοποι κοινωνικής δικτύωσης είναι σημεία συνάντησης όπου οι νέοι μπορούν να έρθουν σε επαφή με σεξουαλικά κείμενα, φωτογραφίες και βίντεο αλλά μπορούν επίσης και να δημιουργήσουν ή να δημοσιεύσουν σεξουαλικό περιεχόμενο (Owan et al., 2020). Οι έφηβοι μέσα στο νέο ψηφιακό περιβάλλον όπου αναπτύσσονται μπορούν οι ίδιοι να παίρνουν αποφάσεις για το πώς θα παρουσιάσουν τον εαυτό τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Για παράδειγμα, η έκθεση των εφήβων σε σαφές σεξουαλικό διαδικτυακό περιεχόμενο φαίνεται ότι μπορεί να προβλέψει δείκτες ταυτότητας, όπως την ταυτότητα φύλου, το σεξουαλικό ενδιαφέρον και την επιλογή και έκθεση σε άλλα σεξουαλικά μέσα, αφού οι ίδιοι κατασκευάζουν τις ταυτότητές τους μέσα στην ψηφιακή σφαίρα (Peter & Valkenburg, 2006; Smahel & Subrahmanyam, 2014). Οι νέοι μπορούν να παρουσιάζονται στο διαδίκτυο με μία σεξουαλική στάση χωρίς να είναι σαφώς ρητή, επικοινωνώντας υπαινικτικά σεξουαλικά μηνύματα μέσω των σωματικών στάσεων, των εκφράσεων του προσώπου και του τρόπου ντυσίματος στις διαδικτυακές τους φωτογραφίες, ή ακόμα και μέσω της μουσικής ή

των επωνυμιών που υποστηρίζουν μέσω των «likes» στα κοινωνικά δίκτυα (Smahel & Subrahmanyam, 2014). Σύμφωνα με την μετά-ανάλυση των Klettke et al. (2014) περίπου ένας στους 10 εφήβους έχει παρουσιάσει τον εαυτό του στο διαδίκτυο σεξουαλικά, ανεβάζοντας σεξουαλικά προκλητικά περιεχόμενα φωτογραφιών ή κειμένων. Μια έρευνα που διεξήχθη από την «Εθνική Εκστρατεία για την Πρόληψη της Εφηβικής και Μη προγραμματισμένης Εγκυμοσύνης» το 2008, έδειξε ότι το 20% των εφήβων ηλικίας 13 έως 19 ετών έχουν στείλει ή δημοσιεύσει γυμνές ή ημίγυμνες φωτογραφίες και βίντεο του εαυτού τους, ενώ ταυτόχρονα είναι διπλάσιος ο αριθμός των νέων που δημοσιεύουν ή στέλνουν μηνύματα που είναι σεξουαλικά υπαινικτικά χωρίς να περιλαμβάνουν απαραίτητα γυμνό (Agbodo, 2017).

Μάλιστα, είναι ενδιαφέρουσα και η σεξουαλική ένταση με την οποία παρουσιάζονται οι έφηβοι ψηφιακά και η οποία διαμορφώνεται από τις σεξουαλικές αντιλήψεις για τον εαυτό, δηλαδή πόσο σεξουαλικά ώριμο και αποτελεσματικό αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους. Αυτό που λειτουργεί διαμεσολαβητικά, διαφοροποιώντας το επίπεδο της σεξουαλικής έντασης που χαρακτηρίζει τους περισσότερο σεξουαλικούς εφήβους είναι η εξωστρέφεια, ως χαρακτηριστικό προσωπικότητας αλλά και ο όγκος των σεξουαλικών περιεχομένων που εκτίθενται (Bleakley et al., 2009). Επίσης, οι ψηφιακές πλατφόρμες που χρησιμοποιούν οι νέοι διαφοροποιούνται ως προς τις λειτουργίες που μπορούν να τους προσφέρουν για σεξουαλική αυτό-παρουσίαση. Για παράδειγμα, οι έφηβοι έχουν την τάση να παρουσιάζουν τον εαυτό τους με καθόλου ή ήπια σεξουαλική ένταση στην πλατφόρμα του «Facebook» επειδή η αντιληπτή λειτουργία του συνδέεται κυρίως με το στενό συγγενικό περιβάλλον, ενώ αντίθετα το «Snapchat» αποτελεί καλύτερη επιλογή για σεξουαλικά έντονες αυτοπαρουσιάσεις λόγω της νεότερης βάσης χρηστών και της δυνατότητας αυτοδιαγραφής των μηνυμάτων συνομιλίας (Utz et al., 2015).

2.1.4 Βιντεοπαιχνίδια

Στάσεις και αντιλήψεις για ζητήματα όπως οι αναπαραστάσεις φύλου, βίας, ουσιών και σεξ, διαμορφώνονται σε κάποιο βαθμό και μέσω του περιεχομένου των βιντεοπαιχνιδιών (Robinson et al., 2009). Όσον αφορά το σεξουαλικό περιεχόμενο στα βιντεοπαιχνίδια, σε μελέτη φάνηκε ότι το 36% σε σχετικό δείγμα πραγματευόταν σεξουαλικά θέματα τα οποία απεικονίζονταν για το 5% περίπου του χρόνου του βιντεοπαιχνιδιού (Thompson et al., 2006). Σύμφωνα με αξιολογήσεις εφήβων για τα βιντεοπαιχνίδια αναφέρθηκε ότι το 14% περίπου των παιχνιδιών περιείχαν σεξουαλικά υπαινικτικά θέματα (Haninger & Thompson, 2004). Σε μελέτη διακρίθηκε ένα μοτίβο

11 σεξουαλικών πράξεων που παρατηρήθηκαν σε διαφημίσεις βιντεοπαιχνιδιών, οι οποίες περιλάμβαναν σωματικό άγγιγμα, σεξουαλικές λέξεις, σεξουαλικά υπονοούμενα, γυμνό και κάποιες υπόνοιες σεξουαλικής βίας (Scharer, 2004), αλλά όχι καθαρά σεξουαλικές πράξεις καθώς μόνο ένας μικρός αριθμός ιστοσελίδων βιντεοπαιχνιδιών περιείχε το εν λόγω περιεχόμενο (Robinson et al., 2009).

Η θεωρία κοινωνικής σύγκρισης σύμφωνα με τον Festinger (1954) πρεσβεύει ότι οι άνθρωποι αναζητούν να μάθουν κάποια πράγματα για τον εαυτό καθώς συγκρίνονται με όμοιους τους σε διάφορες κατηγορίες, όπως οι γνώσεις ή οι ικανότητες, οι πεποιθήσεις, η εμφάνιση. Βέβαια, οι συγκρίσεις με ανθρώπους γίνονται και από πιο καθολικές πηγές, όπως είναι για παράδειγμα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, που προκαλούν μεγαλύτερη πίεση για αφομοίωση μη ρεαλιστικών προτύπων σε σχέση με τις συγκρίσεις που γίνονται με πιο συγκεκριμένες πηγές, όπως η οικογένεια και ή οι φίλοι. Αυτό το γεγονός λαμβάνει χώρα και μέσω των βιντεοπαιχνιδιών, όπου οι παίκτες σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικής σύγκρισης, είναι πιθανό να συγκρίνουν την φυσική τους εμφάνιση με τους φαινομενικά ρεαλιστικούς χαρακτήρες στα παιχνίδια που παίζουν. Δεδομένου ότι η σύγκριση αυτή έχει ανοδική τάση, τόσο πιο αρνητική επίδραση ασκείται στο άτομο όσο και πίεση για να μοιάσει στην φιγούρα του παιχνιδιού (Irving, 1990). Αυτό διαφαίνεται κι από άλλες μελέτες όπως των Morrison et al. (2004), οι οποίοι βρήκαν ότι τα έφηβα αγόρια που εκτίθενται συχνά στα μέσα μαζικής ενημέρωσης σε εικόνες ιδεατής ανδρικής σωματικής διάπλασης, ήταν πολύ πιο πιθανό να επιδίδονται σε καθολική κοινωνική σύγκριση, οδηγώντας σε προβλήματα αυτοεκτίμησης, δίαιτες αύξησης βάρους και χρήση ουσιών, όπως επίσης και στα κορίτσια με μεγαλύτερα ποσοστά (Renee Engeln, 2005). Έτσι, στα πλαίσια των βιντεοπαιχνιδιών μία λεπτή και ελκυστική γυναικεία φιγούρα ή αντίστοιχα μια αρσενική επιθετική φιγούρα που φαντάζει ιδανική φυσική εμφάνιση για έναν παίκτη, ο ίδιος μπορεί να επιδιώξει να υιοθετήσει το πρότυπο αυτό και όχι απαραίτητα επειδή πιστεύει ότι είναι ιδανικό, αλλά επειδή θεωρεί ότι οι άλλοι το ακολουθούν ή ότι τους είναι αρεστό.

Επιπρόσθετα, οι πολλές μελέτες αναγνωρίζουν την επικράτηση των γυναικείων στερεοτύπων στα βιντεοπαιχνίδια. Σε άλλες αναλύσεις σεξουαλικού περιεχομένου σε βιντεοπαιχνίδια οι Dill & Thill, 2007; Haninger, K., & Thompson, 2004; Jeroen Jansz & Raynel, 2007 παρατήρησαν αν και δεν εμφανίζονταν στην ίδια συχνότητα με τους αντρικούς, εντούτοις οι γυναικείοι χαρακτήρες απεικονίζονταν σεξουαλικά πιο συχνά από τους άντρες (60% έναντι 1%), με περισσότερο γυμνό (39% έναντι 8%) και πιο συχνά σε συνδυασμό σεξ και επιθετικότητας (39% έναντι 1%). Οι γυναικείοι χαρακτήρες έχουν την τάση να εμφανίζονται στην πλειονότητά τους με ρούχα που εξέθεταν το στήθος ή και τους γλουτούς. Την ίδια στιγμή που οι γυναικείοι χαρακτήρες στα βιντεοπαιχνίδια παρουσιάζονται άκρως σεξουαλικά, οι ανδρικοί χαρακτήρες απεικονίζονται ως «υπεραρσενικά», με

υπερβολική σωματική δύναμη, και αρρενωπότητα (Dietz, 1998). Σύμφωνα με την κοινωνικο-γνωστική θεωρία που έχει αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, τέτοιες παραποιήσεις διαμορφώνουν μη ρεαλιστικές προσδοκίες και οι έφηβοι εκτίθενται σε τέτοια πρότυπα περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη προηγούμενη γενιά, οδηγώντας σε φαινόμενα χαμηλότερης αυτοεκτίμησης, κοινωνικού άγχους και διατροφικών διαταραχών (Hatoum & Belle, 2004).

2.1.5 Κινηματογράφος

Οι ταινίες μπορεί να αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου με τρόπο που θα μπορούσε να επηρεάσει κανονιστικές συμπεριφορές μεταξύ των ρόλων των φύλων, καθώς οι νέοι είναι το μεγαλύτερο καταναλωτικό κοινό ταινιών, για αυτό και κρίνεται σημαντικό να εξετάζεται το περιεχόμενο των ταινιών στο οποίο εκτίθενται. Για τους εφήβους, οι ταινίες είναι άμεσα διαθέσιμες και εύκολα προσβάσιμες. Σύμφωνα με την έκθεση του Ιδρύματος «Kaiser Family» (2010) σχετικά με την κατανάλωση των μέσων ενημέρωσης για τη νεολαία, κατά μέσο όρο σε οποιαδήποτε ημέρα το 12% όλων των παιδιών και εφήβων ηλικίας 8 έως 18 ετών αναφέρει ότι παρακολουθεί μια ταινία (Rideout, 2010) και έτσι μεταξύ του κοινού που παρακολουθεί τον κινηματογράφο, οι έφηβοι αποτελούν το μεγαλύτερο κομμάτι αυτού (Strasburger & Wilson, 2002).

Κατά την εφηβεία, μεταξύ της ηλικίας των 10 και 15 ετών κορυφώνεται η ανάγκη του έφηβου για αναζήτηση συνεχώς νέας και έντονης διέγερσης, η οποία στην συνέχεια μειώνεται έως την ύστερη εφηβεία (Arnett, 1994; Steinberg et al., 2008). Το γεγονός αυτό συμβάλει στην άποψη ότι η έκθεση σε ταινίες με σεξουαλικό περιεχόμενο μπορεί να επιταχύνει αυτήν τη φυσιολογική αύξηση της αναζήτησης έντονων συγκινήσεων κατά την εφηβεία (Steinberg et al., 2008). Μάλιστα, αυτό ενισχύεται και από αποτελέσματα ερευνών, όπου οι ταινίες συσχετίστηκαν σημαντικά με μεταγενέστερες αυξήσεις στην αναζήτηση έντονων συγκινήσεων κατά την εφηβεία, αλλά όχι το αντίστροφο, η οποία ανάγκη με τη σειρά της αύξησε τον κίνδυνο χρήσης αλκοόλ και ουσιών κατά την εφηβεία.

Ψυχαγωγικά μέσα όπως οι ταινίες τείνουν φαίνεται επίσης να απεικονίζουν το σεξ και την βία με συγκεκριμένους τρόπους για το φύλο, με τις γυναίκες να προβάλλονται τυπικά με σεξουαλικό τρόπο (Smith, 2010), ενώ οι ανδρικοί ρόλοι να εστιάζουν σε βίαιες ερμηνείες ή επιθετικότητα (Gilpatric, 2010). Σε μελέτη για το σεξουαλικό και βίαιο περιεχόμενο ταινιών της περιόδου 1950 έως 2006 φάνηκε ότι αναφορικά με το σεξουαλικό περιεχόμενο, από τις 855 ταινίες εμπεριεχόταν στο 82%,

ωστόσο το 29% αυτών περιλάμβανε ρητό σεξουαλικό περιεχόμενο ενώ η αναλογία των γυναικείων χαρακτήρων που εμπλέκονται σε οποιοδήποτε σεξουαλικό περιεχόμενο υπαινικτικό ή ρητό ήταν γενικότερα διπλάσια σε σχέση με τους ανδρικούς χαρακτήρες. Γενικότερα, η μελέτη κατέδειξε ότι οι τάσεις για οποιασδήποτε μορφής σεξουαλικού περιεχομένου δεν έχουν αλλάξει με την πάροδο του χρόνου, εμμένοντας έτσι σε έμφυλα στερεότυπα μεταξύ των ρόλων των χαρακτήρων. Ωστόσο, το ποσοστό εμπλοκής γυναικείων χαρακτήρων αρχίζει να αυξάνεται περισσότερο στα μέσα της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές της δεκαετίας του 1970, με τη μεγαλύτερη διαφορά να εντοπίζεται το 1981 (Bleakley et al., 2012). Επιπλέον, υπήρξαν αυξήσεις με την πάροδο του χρόνου στην ποσότητα ρητού σεξουαλικού περιεχομένου όπως και βίας και μαζί με αυτό, αυξήθηκαν οι διαφυλικές διαφορές. Παρ' όλα αυτά αν και υπήρξε μέτρια συσχέτιση μεταξύ του φύλου και της βίας, οι Bleakley et al. (2012) υποστηρίζουν ότι υπάρχει μία μικρή επικάλυψη μεταξύ σεξ και βίας εντός των φύλων. Πιο συγκεκριμένα, οι χαρακτήρες μπορεί να είναι είτε σεξουαλικοί είτε βίαιοι, αλλά όχι απαραίτητα και τα δύο. Δεδομένου των εξαιρέσεων, φαίνεται πως κατά μέσο όρο, οι ταινίες με χαρακτήρες σε σεξουαλικούς ρόλους δεν είναι επίσης και βίαιοι, ενώ οι γυναικείοι βίαιοι χαρακτήρες δεν εμπλέκονται απαραίτητα σε ρητό σεξουαλικό περιεχόμενο.

Τέλος, μελέτη των Callister et al. (2011) σε 90 εφηβικές ταινίες την χρονική περίοδο 1980 έως 2007 εντόπισε συνολικά 656 περιπτώσεις σεξουαλικού περιεχομένου (υπαινισσόμενη επαφή, σεξουαλική επαφή, σωματικό άγγιγμα, φιλί, σεξουαλική απόδυση). Εντούτοις, το φιλί φαίνεται να είναι η πιο σημαντική σεξουαλική δραστηριότητα μεταξύ άλλων, με την υπονοούμενη επαφή και το σωματικό άγγιγμα να έρχονται στην συνέχεια ως πιο συχνόι τύποι σεξουαλικής δραστηριότητας. Αξιοσημείωτο αποτέλεσε το γεγονός ότι το 28% των ταινιών περιείχε σεξουαλικό περιεχόμενο ενήλικων χαρακτήρων ενώ το 80% έδειχνε σεξουαλική δραστηριότητα εφήβων. Επίσης, διερευνήθηκε και η συχνότητα έκθεσης σε σεξουαλικό διάλογο στις εφηβικές ταινίες, ο οποίος περιλάμβανε σχόλια για το σώμα, την σεξουαλική επαφή, τα σεξουαλικά υπονοούμενα και τη συζήτηση που ευνοεί ευρύτερα σεξουαλικές δραστηριότητες, με προεξέχοντα τα σχόλια για το σώμα και τις συζητήσεις προώθησης σεξουαλικών δραστηριοτήτων. Ωστόσο, η εν λόγω μελέτη παρατήρησε μεταξύ των τριών δεκαετιών που μελέτησε, ότι παρέμεινε σταθερή η ποσότητα της σεξουαλικής δραστηριότητας που απεικονιζόταν. Συνολικά, η προσδοκία ότι το σεξουαλικό περιεχόμενο αυξάνεται σε όλους τους τύπους μέσων ίσως πηγάζει, σύμφωνα με άλλες απόψεις στο φαινόμενο της εξοικείωσης (Reichert & Carpenter, 2004).

2.2 Σεξουαλική Αντικειμενοποίηση

Η σεξουαλική αντικειμενοποίηση είναι υψηλή στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Σε αναλύσεις τηλεοπτικών «reality» προγραμμάτων φάνηκε ότι γυναίκες που συμμετείχαν εξέθεταν το σώμα τους για περισσότερο από το 50% του χρόνου του προγράμματος και σε μεγαλύτερο βαθμό επίσης από τους άντρες (Flynn et al., 2015). Η ίδια κατάσταση συμβαίνει ιδίως σε περιοδικά και διαφημίσεις. Γενικότερα, τα ευρήματα τεκμηριώνουν μία αυξανόμενη τάση για σεξουαλικότητα με την πάροδο του χρόνου, αφού οι Hatton και Trautner (2011) διαπίστωσαν ότι οι σεξουαλικές αναπαραστάσεις γυναικών στα εξώφυλλα του περιοδικού «Rolling Stone» αυξήθηκαν από τη δεκαετία του 1960 έως τη δεκαετία του 2000, ενώ οι Stankiewicz και Rosselli (2008) μελετώντας 58 διαφορετικά περιοδικά, βρήκαν ότι το 51,8% των διαφημίσεων απεικόνιζαν τις γυναίκες ως σεξουαλικά αντικείμενα.

Αρκετοί μελετητές θεωριών για τις συνέπειες της σεξουαλικής αντικειμενοποίησης δίνει πρωτίστως στις γυναίκες μία εικόνα του εαυτού τους, σύμφωνα με την οποία το σώμα εκτιμάται κυρίως για την εξωτερική του εμφάνιση και τη σεξουαλική του ελκυστικότητα. Δίνεται προτεραιότητα στην εμφάνιση σε σχέση με την προσωπικότητα και μάλιστα θεωρείται ως ένα όργανο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την επίτευξη σημαντικών στόχων ζωής (Fredrickson & Roberts, 1997; McKinley & Hyde, 1996). Αυτό το φαινόμενο χαρακτηρίζεται ως «αυτο-αντικειμενοποίηση» ή «αντικειμενοποιημένη σωματική συνείδηση», η οποία αναφέρεται στην εσωτερίκευση της οπτικής του παρατηρητή για το σώμα του ίδιου του ατόμου και έχει εμπειρικά συνδεθεί με χαμηλότερη αυτοεκτίμηση, διατροφικές διαταραχές, μειωμένη ψυχική ευημερία (Fredrickson & Roberts, 1997; Moradi & Huang, 2008) και απομάκρυνση από εσωτερικές ψυχολογικές καταστάσεις με αποτέλεσμα την έλλειψη αισθήματος οικειότητας (Fredrickson & Roberts, 1997). Ο Aubrey (2007) μελετώντας ένα μεγάλο δείγμα φοιτητών, διαπίστωσε ότι η συχνή έκθεση σε μέσα με υψηλή σεξουαλική αντικειμενοποίηση προέβλεπε μεγαλύτερη αυτοσυνείδηση-παρατήρηση της εικόνας του σώματος (συμπεριφορική επένδυση στο σώμα ως αντικείμενο), αλλά δεν είχε καμία επίδραση στη σεξουαλική αυτοεκτίμηση, ενώ σε παρόμοια συμπεράσματα κατέληξε και μία πρόσφατη ανασκόπηση των Ward et al. (2016).

Η αύξηση της εσωτερίκευσης των ιδανικών ομορφιάς έτσι όπως αυτά προβάλλονται από τα σεξουαλικά-αντικειμενοποιητικά μέσα, φαίνεται να συνεπάγεται την αυτό-αντικειμενοποίηση και την εστίαση στην παρατήρηση του σώματος και της εμφάνισης. Επομένως, η εσωτερίκευση αυτών των μηνυμάτων μπορεί να διαστρεβλώσει την αντίληψη που έχει το άτομο για το σώμα του, τονίζοντας έτσι ότι καθοριστικός είναι ο γνωστικός παράγοντας της όλης διαδικασίας (εσωτερίκευση) και φαίνεται να προηγείται του συμπεριφοριστικού (σωματική επιτήρηση)

(Vandenbosch & Eggermont, 2012). Συμπληρωματικά, οι Vandenbosch & Eggermont (2012) βρήκαν ότι η επίδραση των μέσων ενημέρωσης στη αυξημένη παρατήρηση του σώματος λειτουργεί έμμεσα, όχι άμεσα, μέσω της διαδικασίας της εσωτερίκευσης, η οποία παίζει κεντρικό καθολικό ρόλο για όλα τα μέσα. Το μόνο μέσο που σχετίστηκε άμεσα με την παρατήρηση του σώματος ήταν ιστότοποι κοινωνικής δικτύωσης, ένα εύρημα που υποδηλώνει ότι τέτοιες συμπεριφορές δεν πυροδοτούνται λόγω της έκθεσης στα μέσα αλλά λόγω της άμεση οπτική εστίασης της προσοχής του ατόμου στον εαυτό του, στο σώμα του. Προηγούμενες έρευνες έχουν δείξει ότι κυρίως στα έφηβα κορίτσια η ανάπτυξη διατροφικών διαταραχών είναι περισσότερο ένα έμμεσο αποτέλεσμα της αυτο-αντικειμενοποίησης (Moradi, 2010).

Πιο συγκεκριμένα για τα κορίτσια, είναι γνωστό ότι οι έφηβες βιώνουν διάφορες αναπτυξιακές αλλαγές σε ενδοπροσωπικό και διαπροσωπικό επίπεδο. Η τάση για υψηλή σεξουαλική αντικειμενοποίηση από πλευράς των μέσων είναι πιθανό να καταστήσει ένα νέο κορίτσι πιο συνειδητοποιημένο για το σώμα και την εμφάνισή της και ταυτόχρονα πιο ευάλωτη σε αυτό-αντικειμενοποίηση (Fredrickson & Roberts, 1997; Lindberg et al., 2007; Tiggemann, 2010). Η κατάσταση αυτή μπορεί να προκαλέσει σημαντικές αλλαγές στην αυτοεικόνα και στην ανάπτυξη της ταυτότητας των έφηβων κοριτσιών. Μάλιστα, φαίνεται ότι κορίτσια με υψηλότερα επίπεδα εσωτερίκευσης, δημιουργήσουν μια πιο αντικειμενοποιημένη εικόνα του εαυτού τους (APA, 2007; Fredrickson & Roberts, 1997). Επιπλέον, μελέτες σε προεφηβικά κορίτσια ως χρήστες του Facebook φάνηκε ότι επιδίδονταν περισσότερο σε εσωτερίκευση προτύπων του σώματος, σε επιτήρηση σώματος, σε αυτό-αντικειμενοποίηση και σε σύγκριση της εμφάνισής τους σε σχέση με τα κορίτσια που δεν ήταν χρήστες (Tiggemann & Slater, 2014). Σε παρόμοιο μήκος κύματος συνεπειών βρίσκεται και η αυξημένη έκθεση της εμφάνισης στα κοινωνικά δίκτυα κυρίως στο Facebook τόσο μεταξύ αντρών όσο και γυναικών σε δείγμα φοιτητών (Kim & Chock, 2015), ενώ η σημασία που είχε το Facebook στην κοινωνική ζωή των ατόμων συσχετίστηκε με την αντικειμενοποιημένη σωματική συνείδηση (αυτοαξία βασισμένη στην εμφάνιση και επίβλεψη σώματος) (Manago et al., 2015). Παρόμοιο μοτίβο έχει επίσης βρεθεί μεταξύ των ανδρών με θετική συσχέτιση μεταξύ της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και αυτό-αντικειμενοποίησης (Fox & Rooney, 2015). Ειδικότερα, όσον αφορά τους άντρες η Kelly (2010) πρότεινε ότι δημοφιλή τηλεοπτικά προγράμματα στους εφήβους προωθούν το μήνυμα ότι η σεξουαλική έλξη ή η συμπεριφορά αντικατοπτρίζει την προσωπική αξία ενός άνδρα, ανεξάρτητα από άλλες ικανότητες ή χαρακτηριστικά τους (American Psychological Association, Task Force on the Sexualization of Girls, 2007). Όπως και στα κορίτσια έτσι και στα αγόρια, τα υψηλά επίπεδα αυτό-αντικειμενοποίησης συνδεόταν με άμεση έκθεση σε σεξουαλικούς ιστότοπους, εύρημα που αναφέρθηκε προηγουμένως στους οι Vandenbosch & Eggermont (2012).

2.3 «Sexting»

Το sexting είναι ορίζεται ως η πρακτική της αποστολής σεξουαλικών εικόνων ή κειμένου που δημιουργείται και διαμοιράζεται μέσω κινητών τηλεφώνων ή μέσω διαδικτυακών εφαρμογών (Cooper, et al., 2016; Hasinoff, 2013). Σύμφωνα με τους Albury και Crawford (2012) το φαινόμενο του «sexting» έχει τους δικούς του κανόνες και την δική του ηθική με τα οποία οι νέοι λειτουργούν βάσει συγκατάθεσης και άρα μπορεί να θεωρηθεί ως παράγωγο των μέσων επικοινωνίας και κοινωνικής δικτύωσης. Μάλιστα, σύμφωνα με τους ίδιους ερευνητές, τέσσερα είναι τα κύρια κίνητρα των εφήβων που επιδίδονται σε «sexting» και αφορούν σε α) απόκτηση ρομαντικής προσοχής (φλερτ), β) απόκτηση συναινετικής σχέσης, γ) πειραματισμός και δ) πίεση συνομηλίκων.

Αναφορικά με την πρώτη και δεύτερη περίπτωση, φαίνεται ότι το εξήντα πέντε τοις εκατό του δείγματος σε μελέτη του Englander (2012) ανέφερε ότι έστειλε εικόνες σεξουαλικού περιεχομένου με την προσδοκία ότι θα προσελκύσουν πιο εύκολα κάποιο πρόσωπο που τους ενδιέφερε, ενώ σύμφωνα με τον Lenhart (2009), το 66 τοις εκατό των εφήβων κοριτσιών και του 60 τοις εκατό των εφήβων αγοριών που έχουν ανταλλάξει σεξουαλικό υλικό λένε ότι το έκαναν γιατί ήταν κάτι διασκεδαστικό και ως ευκαιρία για φλερτ, ενώ το 52 τοις εκατό των κοριτσιών παραδέχθηκαν ότι έστειλαν σεξουαλικές εικόνες «ως σέξι δώρο» στον φίλο τους. Παρομοίως, οι Lippman και Campbell (2014) υποστηρίζουν ότι τα κορίτσια χρησιμοποιούν το «sexting» ως στρατηγική για την απόκτηση της αποδοχής και της προσοχής των εν δυνάμει συντρόφων καθώς και ως μέσο για την επίτευξη δημοτικότητας απέναντι στο άλλο φύλο. Ωστόσο, το «sexting» πολλές φορές λειτουργεί και ως μέσο διατήρησης ενός επιπέδου οικείας επικοινωνίας στα πλαίσια μιας σχέσης. Σε μελέτη των Drouin et al. (2013) που αφορούσε φοιτητές κολεγίου, το 26 τοις εκατό όσων βρίσκονται σε δεσμευμένες σχέσεις από απόσταση επιδίδονταν σε «sexting» με στόχο τη διατήρηση της οικειότητας, της διασκέδασης, του φλερτ και της διέγερσης εν όψει της αναμονής της φυσικής οικειότητας με τον σύντροφο (Hasinoff, 2013; Karian, 2012; Renfrow & Rollo, 2014; Stocker, 2014). Από την άλλη πλευρά, αν το «sexting» θεωρηθεί ως μία πειραματική εφηβική φάση για τους νέους, αποτελεί έτσι μία μορφή αυτοέκφρασης και εξερεύνησης της ταυτότητας και της σεξουαλικότητάς τους (Henderson & Morgan, 2011; Lenhart, 2009; O' Sullivan, 2014). Οι Walgrave et al. (2013) ανέφεραν σε έρευνά τους ότι 498 έφηβοι ηλικίας 15 έως 18 ετών, και ιδιαίτερα τα κορίτσια, υπέκυπταν σε πηγές κοινωνικής πίεσης όπως ήταν οι φίλοι ή οι ρομαντικοί σύντροφοι με την μορφή μιας «σεξουαλικής συμμόρφωσης», προκειμένου να διατηρήσουν τις σχέσεις ή την δημοτικότητά τους και μάλιστα οι πιο δημοφιλείς φαίνεται ότι στέλνουν ή και λαμβάνουν σεξουαλικά μηνύματα πιο συχνά, όπως υποστηρίζουν οι Vandeen Abeele et al. (2012).

Τα άτομα που συμμετέχουν σε συμπεριφορές «sexting» φαίνεται να είναι πιο παρορμητικά, χαρακτηριζόμενα από την ανάγκη αναζήτησης έντονων συγκινήσεων και την ανάγκη εμπλοκής σε αντίστοιχες πράξεις (Beyens & Eggermont, 2014). Σε μια μελέτη με νέους με τέτοια χαρακτηριστικά προσωπικότητας ηλικίας 12 έως 14 ετών, οι Houck et al. (2014) διαπίστωσαν ότι υστερούσαν σε δεξιότητες συναισθηματικής επίγνωσης και διακατέχονταν από χαμηλότερη αίσθηση αυτο-αποτελεσματικότητας για τον έλεγχο των συναισθημάτων τους. Συμπληρωματικά, αυτός ο χαμηλός αυτοέλεγχος μπορεί να αποτελεί προγνωστικός παράγοντας για την παραγωγή διαδικτυακού σεξουαλικού υλικού λόγω ελλειμάτων στην σκέψη και στην εκτίμηση των συνεπειών των πράξεων στις οποίες επιδίδονται, ενώ σημειώνεται εξίσου και το υψηλό επίπεδο νευρωτισμού ως προγνωστικός παράγοντας (Kerstens & Stol, 2014; Reyns et al., 2014).

Μελέτες με εφήβους δείχνουν ότι ο επιπολασμός του «sexting» αυξάνεται καθώς αυξάνεται και η ηλικία (Cox Communications, 2009; Dake et al., 2012; Lenhart, 2009; Mitchell et al., 2012; Rice et al., 2012; Strassberg et al., 2013), ενώ τα ευρήματα σχετικά με τον επιπολασμό βάσει φύλου κατά μέσο όρο αναφέρουν παρόμοια ποσοστά παραγωγής και αποστολής σεξουαλικών εικόνων (Dake et al., 2012; Lenhart, 2009; Rice et al., 2012). Ωστόσο, υπάρχουν μελέτες που υποδηλώνουν ότι τα αγόρια είναι πιο πιθανό να επιδίδονται σε σεξουαλικά αυτοαποκαλυπτικές ενέργειες, όπως π.χ. ανάρτηση γυμνών ή ημίγυμνων εικόνων ή βίντεο (Jonsson et al., 2014), ενώ τα περισσότερα κορίτσια είναι πιο πιθανό να εμπλέκονται σε σεξουαλικές συμπεριφορές (Mitchell et al., 2012; Reyns et al., 2014). Το «sexting» απέχει πολύ από το να είναι ουδέτερο ως προς το φύλο και πολύ περισσότερο διαμορφώνεται από τις κοινωνικές αντιλήψεις περί «έμφυλων κανόνων» (Simpson, 2013). Για παράδειγμα, αν και όπως προαναφέρθηκε σε ορισμένες περιπτώσεις τα κορίτσια συναινούν στην δημιουργία και στον διαμοιρασμό σεξουαλικών εικόνων, αυτό δεν σημαίνει πάντα ότι η δραστηριότητά τους εμφανίζεται συμβαίνει σε ένα πλαίσιο απαλλαγμένο από εξαναγκασμό (Hasinoff, 2013) καθώς είναι πιο πιθανό να υποπέσουν στις σοβαρές αρνητικές συνέπειες που μπορεί να προκύψουν από έναν τυχόν μη εξουσιοδοτημένο και βλαπτικό διαμοιρασμό του περιεχομένου τους (Powell, 2010; Ringrose et al., 2012). Από μία άλλη οπτική, η χρήση του συναινετικού «sexting» πολλές φορές μπορεί να λειτουργεί βοηθητικά διευκολύνοντας την προσωπική εξερεύνηση, τη δημιουργικότητα και την εφευρετικότητα των εφήβων, παρέχοντας την δυνατότητα επικοινωνίας των σεξουαλικών αναγκών και επιθυμιών αλλά και βοηθώντας, κυρίως τις γυναίκες στην καλλιέργεια της διεκδικητικότητάς τους αλλά και στην διαχείριση των έμφυλων κανόνων.

2.4 Διαδικτυακή Πορνογραφία

Με τον όρο διαδικτυακή πορνογραφία δηλώνονται εικόνες και βίντεο ανθρώπων που παράγονται επαγγελματικά ή και ερασιτεχνικά από χρήστες και προορίζονται να διεγείρουν σεξουαλικά τον θεατή. Το άτομο είτε έρχεται σε άμεση επαφή το ίδιο με το περιεχόμενο, είτε μέσω κάποιου άλλου, ο οποίος μοιράζεται αυτό το περιεχόμενο μαζί του στο διαδίκτυο ή μέσω κάποιας συσκευής (Martellozzo et al., 2020). Η κανονικοποίηση και η εύκολη πρόσβαση σε διαδικτυακή πορνογραφία δείχνει σταθερά ότι περισσότεροι άνδρες από τις γυναίκες γίνονται καταναλωτές αυτής (Bridges, 2019; Rostad et al., 2019), με μέση ηλικία πρώτης περίπου τα 11 έτη, ενώ είναι πιο συχνή στις ηλικίες 13 με 15 ετών (DeKeseredy & Corsianos, 2016; Foubert et al., 2019; Hall & Hearn, 2018). Η φύση της πορνογραφίας μπορεί να συσχετιστεί με προβληματισμούς σχετικά με την έκθεση των εφήβων σε εξιδανικευμένες σεξουαλικές εικόνες και τις συνεπακόλουθες επιπτώσεις στην εικόνα σώματος που διαμορφώνουν, όπως συμβαίνει στους ενήλικες (Paslakis et al., 2020).

Όπως και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης έτσι και στην περίπτωση της διαδικτυακής πορνογραφίας απεικονίζονται πολύ συχνά ιδεαλιστικά σώματα για το εκάστοτε για το φύλο, (Maheux et al., 2021) με αποτέλεσμα οι γυναίκες να αντικειμενοποιούνται σεξουαλικά συχνότερα απ' ότι οι άντρες κερδίζοντας περισσότερο χρόνο εστίασης στο σώμα τους (Klaassen & Peter, 2015). Μελέτη με έφηβα αγόρια στο Βέλγιο αποκάλυψε θετική συσχέτιση μεταξύ της κατανάλωσης πορνογραφίας και της αυτό-αντικειμενοποίησης, συμπεριλαμβανομένης της συνεχούς επιτήρησης του σώματος τους (Vandenbosch & Eggermont, 2013), ενώ παρόμοια αποτελέσματα φάνηκαν και σε σχετική μελέτη και των δύο φύλων στην Ολλανδία, όπου η συχνότητα προβολής πορνογραφίας σχετίστηκε με αυξημένη σωματική επιτήρηση μεταξύ των αγοριών στην πρώιμη φάση της εφηβείας αλλά όχι για τα κορίτσια. Ωστόσο, αυτή η διαφορά μεταξύ τους μπορεί να οφείλεται και στο γεγονός ότι τα αγόρια είναι πιο πιθανό να παρακολουθήσουν πορνογραφία από τα κορίτσια (Doornwaard et al., 2014). Επίσης γενικότερα, η αντικειμενοποίηση στα διαδικτυακά μέσα ενημέρωσης φαίνεται μέσα από νευροψυχολογικές έρευνες, ότι επηρεάζει μειωτικά το αίσθημα ενσυναίσθησης (Cogoni et al., 2018).

Η διαδικτυακή πορνογραφία μπορεί να λειτουργεί διαφορετικά σε σχέση με τα υπόλοιπα μέσα μαζικής ενημέρωσης όσον αφορά την συσχέτισή της με την σωματική δυσαρέσκεια. Για παράδειγμα, η κατανάλωση πορνογραφίας μπορεί να βοηθήσει τους εφήβους να αισθάνονται πιο άνετα με το γυμνό, αφού οι ηθοποιοί προβάλλονται έξω από τα πιο συντηρητικά πολιτιστικά και κοινωνικά πρότυπα ομορφιάς/ελκυστικότητας. Παρ' όλα αυτά, και σε αντίθεση με τα παραδοσιακά μέσα, η διαδικτυακή πορνογραφία μπορεί να θέσει εξίσου αγόρια και κορίτσια σε έναν φαύλο κύκλο ανησυχιών σχετικών με το σώμα (Maheux et al., 2021). Με τον τρόπο αυτό συμβάλει στην

καλλιέργεια ανασφαλειών στους εφήβους για την εικόνα του σώματός τους, καθώς εσωτερικεύουν τα προβαλλόμενα πρότυπα και βιώνουν σύγχυση όταν το σώμα τους δεν συνάδει με αυτό το ιδεατό (Knauss et al., 2008; Löfgren-Mårtenson & Månsson, 2010). Αυτό έχει υποστηριχθεί κι από μελέτες που έχουν διερευνήσει συσχετίσεις μεταξύ της χρήσης πορνογραφίας των εφήβων και της δυσαρέσκειας για το σώμα που μπορεί να βιώνουν, βρίσκοντας θετική συσχέτιση για την περίπτωση των αγοριών αλλά όχι για την περίπτωση των κοριτσιών (Peter & Valkenburg, 2014).

Πολλά φαίνεται να είναι βιβλιογραφικά τα κοινά ανάμεσα στην διαδικτυακή πορνογραφία και τα σεξουαλικά βιντεοπαιχνίδια. Σύμφωνα με την Guggisberg (2020), η κατανάλωση διαδικτυακής πορνογραφίας παρουσιάζει παρόμοιες αρνητικές επιπτώσεις με τα βιντεοπαιχνίδια σεξουαλικού περιεχομένου. Μερικές από αυτές, αφορούν το φαινόμενο της απευαισθητοποίησης, και στάσεις υποστηρικτικές της βίας. Στην πρώτη περίπτωση, παρατηρούνται συμπεριφορές συναφείς με την υποβάθμιση, την σεξουαλική αντικειμενοποίηση και την βία, η οποία ενισχύει την ανδρική εξουσία και τα σεξουαλικά στερεότυπα. Από αυτή την άποψη, οι Bosson et al. (2019) παρατήρησαν ένα αναδυόμενο φαινόμενο της σύγχρονης εποχής, το οποίο ανέφεραν ως «σύνδρομο άβαταρ νεαρών ανδρών», όπου αναζωπυρώνεται η συμμόρφωση σε έμφυλα στερεότυπα και αντανακλάται στις συμπεριφορές των νεαρών ανδρών, γεγονός που προβλέπει αύξηση των σεξιστικών πεποιθήσεων και της εχθρότητας προς τις γυναίκες (Fox & Tang 2014). Στην δεύτερη περίπτωση των στάσεων, αρκετές μελέτες έχουν εντοπίσει στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ της κατανάλωσης διαδικτυακής πορνογραφίας (βίαιης ή και μη βίαιης) και των στάσεων που υποστηρίζουν τη βία (Bridges, 2019; Foubert et al., 2019; Malamuth, 2018; Stanley et al., 2018). Έφηβοι που καταναλώνουν διαδικτυακή πορνογραφία φαίνεται να έχουν κάποια προδιάθεση για σεξουαλική βία (Palermo et al., 2019), όπως παρομοίως καταναλώνοντας σεξουαλικά βιντεοπαιχνίδια οι παίκτες γίνονται ευάλωτοι σε σεξιστικές στάσεις απέναντι στις γυναίκες στην πραγματική ζωή (Fox & Potocki, 2016; Gestos et al., 2018). Αυτό το φαινόμενο για πολλούς ερευνητές μπορεί να αποδοθεί στις γνωστικές αλλαγές που συντελούνται, καθώς η κατανάλωση διαδικτυακής πορνογραφίας (Wright et al., 2016) και σεξουαλικών βιντεοπαιχνιδιών (Yao et al., 2010) έχει δείξει ότι επηρεάζουν τα σεξουαλικά σενάρια των ατόμων, δηλαδή τις νοητικές εικόνες/αναπαραστάσεις που δημιουργεί ένα άτομο για τις σεξουαλικές συμπεριφορές (Foubert et al., 2019; Ybarra & Thompson, 2018).

Ακόμη ένα κοινό σημείο αναφοράς μεταξύ της πορνογραφίας και των βιντεοπαιχνιδιών είναι ότι και στις δυο περιπτώσεις τα άτομα ενδέχεται να συνδέονται με χαρακτήρες με τέτοιο τρόπο που να επηρεάζονται τα όρια φαντασίας-πραγματικότητας (Durán et al., 2018). Για τους εφήβους είναι εύκολο να πιστέψουν ότι αυτό που βλέπουν είναι αυτό που συμβαίνει και στην πραγματική ζωή, καλλιεργώντας τους ανάλογες προσδοκίες (Foubert et al. 2019) και πόσο μάλλον όταν υστερούνται

ανάλογων εμπειριών ακόμη σε αυτό το στάδιο της ζωής τους (DeKeseredy & Corsianos 2016). Άνδρες που καταναλώνουν διαδικτυακή πορνογραφία και παίζουν σεξουαλικά βιντεοπαιχνίδια έχει βρεθεί ότι είναι πιο πιθανό σε σχέση με εκείνους που δεν το κάνουν να υποστηρίζουν μύθους βιασμού π.χ. κανονικοποίηση της έλλειψης συναίνεσης με πρόφαση την αρσενική κυριαρχία έναντι των γυναικών, καθώς και να διακρίνονται για σεξουαλική επιθετικότητα (Foubert et al., 2019; Rostad et al., 2019). Επιπλέον, οι Rostad et al. (2019) σε μια μεγάλη μελέτη με εφήβους βρήκαν μια στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της βίαιης κατανάλωσης πορνογραφίας και της σεξουαλικής βίας μεταξύ αυτού του πληθυσμού και μάλιστα τα αγόρια είχαν τρεις φορές περισσότερες πιθανότητες από όσους δεν παρακολουθούσαν βίαιη πορνογραφία να διαπράξουν σεξουαλική βία κατά της/του συντρόφου τους.

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ « ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ »

3.1 Ορισμοί

Η σεξουαλικότητα είναι ένας όρος ομπρέλα που περιλαμβάνει τις στάσεις, τις αξίες, τα συναισθήματα και τις εμπειρίες μας, ενώ αντλεί χαρακτηριστικά μέσα από την οικογένεια, το ίδιο το άτομο, τον πολιτισμό, τη θρησκεία, τους θεσμούς, την επιστήμη και την πολιτική. Η σύγχρονη μελέτη της σεξουαλικότητας αρχίζει τον 19^ο αιώνα με τις μελέτες αυτές να προέρχονται από την ιατρική επιστήμη (Bullough, 1998). Φαίνεται ότι οι περισσότερες ολοκληρωμένες ιατρικές μελέτες για σεξουαλικά ζητήματα προήλθαν από τον τομέα της ψυχιατρικής και ειδικότερα της ψυχανάλυσης, όμως αρκετές υπέκυψαν σε σημαντικά ερμηνευτικά λάθη και υποθέσεις, οι οποίες χαρακτήρισαν την ομοφυλοφιλία ως αρρώστια (Bullough, 1997). Ωστόσο, δεν υπήρχε μόνο αυτή η οπτική στις ιατρικές μελέτες καθώς υπήρξαν και άλλες με σημαντικά ευρήματα που καθόρισαν την επιστήμη της ανθρώπινης σεξουαλικότητας.

Για παράδειγμα, Havelock Ellis (1859-1939) αποπειράθηκε να διαχωρίσει τα τρανσέξουαλ άτομα από τα ομοφυλόφιλα, ενώ υπήρξε υπέρμαχος της ισότητας των δικαιωμάτων για τις γυναίκες αλλά και για την ολοκληρωμένη σεξουαλική εκπαίδευση στα δημόσια σχολεία, όπως αναφέρουν οι Lucas & Fox (2022). Την ίδια περίοδο, ο αυστριακός νευρολόγος Sigmund Freud (1856-1939) υπήρξε ο πρώτος επιστήμονας που συνέδεσε το σεξ με την υγιή ανάπτυξη και αναγνώρισε τους ανθρώπους ως σεξουαλικά όντα, με απαρχή την παιδική ηλικία (Freud, 1905). Συνοπτικά, εισηγήθηκε ότι η σεξουαλική ανάπτυξη και ωρίμανση διέρχεται από πέντε στάδια: στοματικό, πρωκτικό, φαλλικό, λανθάνον και γεννητικό, σε καθένα από τα οποία το άτομο ανταποκρίνεται υγιώς ή προσκολλάται σε αυτό με αποτέλεσμα την εκδήλωση ψυχικών προβλημάτων (Freud, 1923). Από την άλλη πλευρά, ο Alfred Kinsey, όπως αναφέρεται στον Bullough (1998), συνεισέφερε σημαντικά στις αρχές της δεκαετίας του '50 στις ΗΠΑ, ώστε να εδραιωθεί η ανθρώπινη σεξουαλικότητα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο πέραν της βιολογίας και φυσιολογίας και να γίνει η μελέτη του σεξ επιστήμη. Συγκεκριμένα, ο Kinsey βρήκε ενδιαφέρουσες και επαναστατικές όψεις της ανθρώπινης σεξουαλικότητας που αντικατοπτρίζονταν στις διαφοροποιήσεις μεταξύ κοινωνικών κανόνων/προσδοκιών και ανθρώπινων σεξουαλικών συμπεριφορών/πρακτικών, όπως για παράδειγμα το σεξ μεταξύ ομοφυλόφιλων υπονοήθηκε μέσα από τις κλίμακες που χρησιμοποίησε ως μια διαφορετική μορφή σεξουαλικής δραστηριότητας. Εξίσου σημαντικό υπήρξε και το έργο του Γάλλου φιλοσόφου Michael Foucault, στους τρεις τόμους του «History of Sexuality» (1978), στο οποίο αναδεικνύεται πως η

ιστορία της σεξουαλικότητας ποικίλλει στα χρόνια ανάλογα με τις μεταβαλλόμενες αξίες και στάσεις που καθορίζουν τις νόρμες της σεξουαλικής συμπεριφοράς καθώς και πώς η σεξουαλικότητα έγινε εργαλείο εξουσίας.

Σε αυτό το σημείο ωστόσο, μελετώντας την έννοια της σεξουαλικότητας είναι απαραίτητο να αναφερθούν κάποιοι ορισμοί για την διευκόλυνση στην κατανόηση του θέματος. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, η σεξουαλικότητα νοείται ως «...μια κεντρική πτυχή του να είσαι άνθρωπος σε όλη τη ζωή περιλαμβάνοντας το φύλο, τις ταυτότητες και τους ρόλους του φύλου, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, τον ερωτισμό, την ευχαρίστηση, την οικειότητα και την αναπαραγωγή. Η σεξουαλικότητα βιώνεται και εκφράζεται σε σκέψεις, φαντασιώσεις, επιθυμίες, πεποιθήσεις, στάσεις, αξίες, συμπεριφορές, πρακτικές, ρόλους και σχέσεις. Ενώ η σεξουαλικότητα μπορεί να περιλαμβάνει όλες αυτές τις διαστάσεις, δεν βιώνονται ή εκφράζονται πάντα όλες. Η σεξουαλικότητα επηρεάζεται από την αλληλεπίδραση βιολογικών, ψυχολογικών, κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών, πολιτιστικών, νομικών, ιστορικών, θρησκευτικών και πνευματικών παραγόντων» (ΠΟΥ, 2006^α, 2000). Όπως ορίζεται εδώ, η σεξουαλικότητα παρουσιάζεται ως αναπόσπαστο στοιχείο της σεξουαλικής μας φύσης.

Λόγω της μοναδικότητας της ανθρώπινης ύπαρξης να κατανοεί και να νοηματοδοτεί τις εμπειρίες που βιώνει, είναι αναπόφευκτο να μην διερευνηθεί μια πιο κοινωνική πτυχή της σεξουαλικότητας η οποία περιλαμβάνει διαστάσεις όπως είναι ο ερωτισμός, η συναισθηματική προσκόλληση, η αγάπη, το σεξ, το φύλο και η αναπαραγωγή. Η σεξουαλικότητα δεν αφορά μόνο σε αμιγώς βιολογικές αναπαραγωγικές ικανότητες αλλά και σε ικανοποίηση ποιοτικώς ανώτερων ανθρώπινων αναγκών, όπως η επιθυμία για οικειότητα, συναισθηματική έκφραση, ευχαρίστηση, τρυφερότητα και αγάπη. Επομένως, οι κοινωνικο-πολιτισμικές διαστάσεις της σεξουαλικότητας είναι εξίσου σημαντικές για την προσέγγιση της έννοιας της ανθρώπινης σεξουαλικότητας. Ειδικότερα, όπως ορίζονται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (2000) παρατίθενται οι παρακάτω έννοιες:

- Κοινωνικό Φύλο-(«Gender»): «το άθροισμα των πολιτισμικών αξιών, στάσεων, ρόλων, πρακτικών και χαρακτηριστικών που βασίζονται στο φύλο, όπως αυτό υπήρξε ιστορικά, διαπολιτισμικά και στις σύγχρονες κοινωνίες, αντανακλώντας και διαιωνίζοντας ιδιαίτερες σχέσεις εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών» (ΠΟΥ, 2000).
- Ταυτότητα Φύλου-(«Gender Identity»): «καθορίζει τον βαθμό στον οποίο κάθε άτομο προσδιορίζεται ως άνδρας, γυναίκα ή ως κάποιος συνδυασμός. Είναι το εσωτερικό πλαίσιο, που κατασκευάζεται με την πάροδο του χρόνου, το οποίο δίνει τη δυνατότητα σε ένα άτομο να οργανώσει μια αντίληψη του εαυτού του και να αποδώσει κοινωνικά σε σχέση με το αντιληπτό βιολογικό και

κοινωνικό φύλο. Η ταυτότητα φύλου καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα βιώνουν το φύλο τους και συμβάλλει στην αίσθηση της ομοιότητας, της μοναδικότητας και του ανήκειν» (ΠΟΥ, 2000)

- Σεξουαλικός Προσανατολισμός-(«Sexual Orientation»): «αντιστοιχεί στην οργάνωση του ερωτισμού και της συναισθηματικής προσκόλλησης ενός ατόμου σε σχέση με το φύλο και το φύλο του συντρόφου με τον οποίο εμπλέκεται στη σεξουαλική δραστηριότητα. Μπορεί να εκδηλωθεί σε οποιαδήποτε ή σε συνδυασμό σεξουαλικής συμπεριφοράς, σκέψεων, φαντασιώσεων ή επιθυμιών» (ΠΟΥ, 2000).

- Σεξουαλική Ταυτότητα-(«Sexual Identity»): «αφορά την συνολική σεξουαλική ταυτότητα του εαυτού που περιλαμβάνει τον τρόπο με τον οποίο το άτομο αυτό-προσδιορίζεται ως αρσενικό, θηλυκό, ή κάποιος συνδυασμός αυτών και πως προσδιορίζει τον σεξουαλικό προσανατολισμό του. Είναι το εσωτερικό πλαίσιο, που κατασκευάζεται με την πάροδο του χρόνου, που επιτρέπει σε ένα άτομο να οργανώσει μια αυτό-αντίληψη με βάση το βιολογικό φύλο, το κοινωνικό φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό του και να αποδώσει κοινωνικά σε σχέση με τις σεξουαλικές του ικανότητες» (ΠΟΥ, 2000).

- Ερωτισμός-(«Eroticism»): «η ανθρώπινη ικανότητα να βιώνει υποκειμενικές αντιδράσεις που προκαλούν φυσικά φαινόμενα που γίνονται αντιληπτά ως σεξουαλική επιθυμία, σεξουαλική διέγερση και οργασμό και συνήθως ταυτίζονται με σεξουαλική ευχαρίστηση. Ο ερωτισμός κατασκευάζεται τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο με συμβολισμό και συγκεκριμένα νοήματα που το συνδέουν με άλλες ανθρώπινες διαστάσεις» (ΠΟΥ, 2000).

- Συναισθηματική Προσκόλληση-(«Emotional Attachment»): «η ανθρώπινη ικανότητα να δημιουργεί δεσμούς με άλλα ανθρώπινα όντα που χτίζονται και διατηρούνται μέσα από τα συναισθήματα. Η συναισθηματική προσκόλληση κατασκευάζεται και σε ατομικό και σε κοινωνικό επίπεδο με συμβολικές και συγκεκριμένες έννοιες που συνδέουν το άτομο με άλλες ανθρώπινες διαστάσεις. Η αγάπη αντιπροσωπεύει ένα ιδιαίτερα επιθυμητό είδος συναισθηματικής προσκόλλησης» (ΠΟΥ, 2000).

- Σεξουαλική Δραστηριότητα-(«Sexual Activity»): «η συμπεριφορική έκφραση της σεξουαλικότητας κάποιου, όπου το ερωτικό συστατικό της είναι πιο εμφανές. Χαρακτηρίζεται από συμπεριφορές που αναζητούν τον ερωτισμό και είναι συνώνυμο της σεξουαλικής συμπεριφοράς» (ΠΟΥ, 2000).

- Σεξουαλική Πρακτική-(«Sexual Practice»): «ένα πρότυπο σεξουαλικής δραστηριότητας που εκδηλώνεται από ένα άτομο ή μια κοινότητα με αρκετή συνέπεια ώστε να αναμένεται ως συμπεριφορά» (ΠΟΥ, 2000).

- Ασφαλές Σεξ-(«Safer Sex»): «προσδιορίζει τις σεξουαλικές πρακτικές και συμπεριφορές που μειώνουν τον κίνδυνο της μόλυνσης και της μετάδοσης σεξουαλικά μεταδιδόμενων λοιμώξεων, ιδιαίτερα του HIV» (ΠΟΥ, 2000).
- Υπεύθυνες Σεξουαλικά Συμπεριφορές-(«Responsible Sexual Behaviors»): «συμπεριφορές που εκφράζονται σε ατομικό, διαπροσωπικό και κοινοτικό επίπεδο. Χαρακτηρίζονται από αυτονομία, αμοιβαιότητα, ειλικρίνεια, σεβασμό, συναίνεση, προστασία, το κυνήγι της ευχαρίστησης και ευεξίας. Το άτομο που επιδεικνύει υπεύθυνη σεξουαλική συμπεριφορά δεν σκοπεύει να προκαλέσει βλάβη και απέχει από την εκμετάλλευση, παρενόχληση, χειραγώγηση και τις διακρίσεις. Μια κοινότητα προωθεί υπεύθυνες σεξουαλικές συμπεριφορές παρέχοντας τη γνώση, πόρους και δικαιώματα και τα άτομα πρέπει να συμμετέχουν σε αυτές τις πρακτικές» (ΠΟΥ, 2000).

Ο Dennis Dailey (1981), καθηγητής στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας στο Πανεπιστήμιο του Κάνσας εισηγήθηκε ένα ολιστικό μοντέλο ως εργαλείο και κλινικό πλαίσιο που τον βοήθησε στην δουλειά του, ως κοινωνικού λειτουργού, να βλέπει τους ανθρώπους ως σεξουαλικά όντα. Το μοντέλο «Κύκλοι της Σεξουαλικότητας» (Circles of Sexuality) αποτελείται από πέντε διαστάσεις-κύκλους: α) αισθησιασμός, β) οικειότητα, γ) ταυτότητα, δ) αναπαραγωγή και ε) σεξουαλικότητα ενώ ένας έκτος κύκλος ανάμεσα στους υπόλοιπους αφορά σε αξίες, συναισθήματα και στάσεις οι οποίες επηρεάζουν και επηρεάζονται από τους υπόλοιπους κύκλους, διαμορφώνοντας τις πεποιθήσεις μας. (βλ. Εικόνα 1)

Όπως φαίνεται και στην εικόνα 1, ο κύκλος του αισθησιασμού αναφέρεται γενικότερα στην επίγνωση, αποδοχή και ευχαρίστηση του σώματος και ειδικότερα εμπεριέχει την ανάγκη για ευχαρίστηση, σωματικό άγγιγμα, ακουστική/οπτική διέγερση, έξαψη φαντασίας και αναζήτηση προτύπων εικόνας (Dailey, 1981). Ο κύκλος της οικειότητας, αναφέρεται στον βαθμό που υπάρχει η ανάγκη και κατά πόσον εκφράζεται, για να έρθει το άτομο κοντά με κάποιον άλλον. Η έννοια αυτή πλαισιώνεται από την φροντίδα, το μοίρασμα, την αγάπη, την ανάληψη ρίσκων, την ευαλωτότητα, την αυτό-αποκάλυψη και την εμπιστοσύνη. Η σεξουαλικοποίηση αποτελεί κι αυτή έναν ακόμη κύκλο όπου αφορά τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιείται η σεξουαλικότητα από το άτομο για να μπορέσει να χειριστεί ή και να ασκήσει έλεγχο σε άλλους και συνίσταται στις πρακτικές φλερτ, στις εικόνες και τα μηνύματα των μέσων μαζικής ενημέρωσης, στην αποπλάνηση, στην σεξουαλική παρενόχληση και σε πρακτικές βίας ή αιμομιξίας. Η έννοια της σεξουαλικής ταυτότητας, η οποία ορίστηκε και παραπάνω, στον κύκλο της εμπεριέχει τις έννοιες του βιολογικού, κοινωνικού φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού και των έμφυλων ρόλων. Επιπλέον, απεικονίζεται ο κύκλος της σεξουαλικής υγείας και αναπαραγωγής, ο οποίος αφορά σε στάσεις και συμπεριφορές απέναντι στις επιπτώσεις που μπορεί να προκύψουν από διάφορες σεξουαλικές συμπεριφορές και αποτελείται από

την σεξουαλική συμπεριφορά, την φυσιολογία, τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα και θέματα αντισύλληψης. Τέλος, ο έκτος κύκλος, ο αναφερόμενος στις αξίες και στις στάσεις που περικλείει όλους τους άλλους, ουσιαστικά παρακινεί το άτομο να συλλογιστεί από πού και πώς δόθηκαν μηνύματα σχετικά με τη σεξουαλικότητα, να αμφισβητήσει ρόλους και να αναδιαπραγματευτεί τις πεποιθήσεις του. Εν ολίγοις, αποτελεί ένα εργαλείο που βοηθά το άτομο να αποκτήσει μια εικόνα του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί μία δεδομένη στιγμή η σεξουαλικότητά του.

3.1.1 Σεξουαλικός Προσανατολισμός και Ταυτότητα

Μία διάσταση της σεξουαλικότητας έγκειται στον σεξουαλικό προσανατολισμό και χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη ποικιλομορφία. Βασικές κατηγορίες αποτελούν οι ετεροφυλόφιλοι (έλξη από άτομα του αντίθετου φύλου), ομοφυλόφιλοι (έλξη για άτομα του ίδιου φύλου), οι αμφιφυλόφιλοι (έλξη για άτομα και των δύο φύλων), οι ασεξουαλικοί (έλλειψη ερωτικής έλξης για οποιοδήποτε φύλο, ή χαμηλό ενδιαφέρον για σεξουαλική δραστηριότητα) και οι πανσέξουαλ (έλξη για οποιοδήποτε φύλο) (American Psychological Association, 2008; Bogaert, 2006; Παπαθανασίου & Χρηστίδη, 2020). Ωστόσο, ο σεξουαλικός προσανατολισμός εξηγείται καλύτερα ως ένα φάσμα με πολλές ενδιάμεσες επιλογές και διαφοροποιείται από άλλες πτυχές της σεξουαλικότητας όπως π.χ. το βιολογικό φύλο (αφορά τα γενετικά χαρακτηριστικά), την ταυτότητα φύλου (αφορά την ψυχολογική αίσθηση) και το κοινωνικό φύλο (αφορά σε πολιτισμικά πρότυπα) (American Psychological Association, 2008).

Η ταυτότητα φύλου και ο σεξουαλικός προσανατολισμός αν και συχνά συγχέονται δεν είναι το ίδιο. Ο σεξουαλικός προσανατολισμός αναφέρεται στην σεξουαλική και ρομαντική έλξη για κάποιον άλλον, ενώ η ταυτότητα φύλου αφορά στην εσωτερική αίσθηση κάποιου ως άντρα, γυναίκας ή κάτι άλλο (American Psychological Association, 2002). Ως εκ τούτου προκύπτουν διάφορες ταυτότητες όπως λόγου χάρη αναφέρονται από την Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας (Παγάνης, 2019):

✓ Τρανς (Transgender/Trans): «η ταυτότητα φύλου δεν συμβαδίζει με το βιολογικό φύλο. Τα άτομα μπορεί να βρίσκονται εντός του διπόλου των φύλων (binary), να είναι δηλαδή άντρες ή γυναίκες, ή και όχι (non-binary). Σπανιότερα, χρησιμοποιείται και ο εξελληνισμένος όρος διεμφυλικός/ή με την ίδια σημασία» (Παγάνης, 2019).

✓ Τρανσέξουαλ (Transsexual): «όρος που χρησιμοποιούταν παλιότερα από και για τα τρανς άτομα που προβαίνουν σε ιατρικές διαδικασίες επαναπροσδιορισμού φύλου. Δεν χρησιμοποιείται πλέον

λόγω αρνητικού στιγματισμού, ωστόσο υπάρχουν τρανς άτομα -συνήθως μεγαλύτερης ηλικίας- τα οποία επιθυμούν να χρησιμοποιούν αυτόν τον όρο για να αυτό-προσδιοριστούν» (Παγάνης, 2019).

✓ Cisgender/Cis: «άτομο του οποίου η ταυτότητα φύλου δεν διαφέρει από το φύλο που του αποδόθηκε κατά τη γέννησή του» (Παγάνης, 2019).

✓ Ίντερσεξ-(Intersex): «άτομα που γεννιούνται με χαρακτηριστικά φύλου τα οποία δεν ανήκουν αυστηρά στην αρσενική ή θηλυκή κατηγορία, ή ανήκουν και στις δύο κατηγορίες ταυτόχρονα. Ο συγκεκριμένος όρος αποτελεί όρο-ομπρέλα και αντιπροσωπεύει ένα φάσμα βιολογικών διαφοροποιήσεων σε σχέση με το φύλο. Τα ίντερσεξ άτομα μπορούν να έχουν οποιονδήποτε σεξουαλικό προσανατολισμό, ταυτότητα φύλου και έκφραση φύλου. Ο όρος μεσοφυλικός-ή-ό χρησιμοποιείται πολλές φορές λανθασμένα ως συνώνυμο της λέξης ίντερσεξ, παρότι αποτελεί υποκατηγορία του ίντερσεξ φάσματος» (Παγάνης, 2019).

✓ Agender: «άτομα που βιώνουν την μη παρουσία κάποιας ταυτότητας φύλου. Ορισμένα άτομα αναφέρονται με το συγκεκριμένο όρο σε μια «ουδέτερη» ταυτότητα φύλου» (Παγάνης, 2019).

✓ Genderqueer: «δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως τυπικά «αντρικές» ή τυπικά «γυναικείες» και δεν εμπίπτουν στη δυαδικότητα του φύλου και την ετεροκανονικότητα» (Παγάνης, 2019).

✓ Trans-masculine: «άτομα στα οποία είχε αποδοθεί το γυναικείο φύλο κατά τη γέννηση και τα οποία ταυτίζονται σε κάποιο βαθμό με την αρρενωπότητα, χωρίς όμως να αυτό-προσδιορίζονται απαραίτητα ως άντρες» (Παγάνης, 2019).

✓ Trans-feminine: «άτομα στα οποία είχε αποδοθεί το ανδρικό φύλο κατά τη γέννηση και τα οποία ταυτίζονται σε κάποιο βαθμό με την θηλυκότητα, χωρίς όμως να αυτό-προσδιορίζονται απαραίτητα ως γυναίκες» (Παγάνης, 2019).

✓ Μη Δυϊκό ή Εκτός του Διπόλου (Non-Binary): «ταυτότητες φύλου που δεν οριοθετούνται εντός του διπόλου άνδρας-γυναίκα. Χρησιμοποιείται συχνά και ως όρος ομπρέλα, στον οποίο περιλαμβάνονται όροι όπως genderfluid, agender και άλλοι» (Παγάνης, 2019).

✓ Genderfluid: «η ταυτότητα ή η έκφραση φύλου δεν είναι σταθερή και μπορεί να μεταβάλλεται στο χρόνο σε συνάρτηση με τις υπάρχουσες συνθήκες ή/και την προσωπική αίσθηση του ατόμου. Η ταυτότητα φύλου των ατόμων μπορεί να κινείται ανάμεσα σε ταυτότητες και βιώματα εντός ή/και εκτός του διπόλου» (Παγάνης, 2019).

Σύμφωνα με τον Arnett (2000), η ενασχόληση με την εξερεύνηση της σεξουαλικής ταυτότητας και του σεξουαλικού προσανατολισμού κατά την περίοδο της αναδυόμενης ενηλικίωσης, είναι ένα αναμενόμενο αναπτυξιακό ορόσημο, μεταξύ άλλων, στην ζωή των εφήβων. Μάλιστα, πολλές φορές ακόμα κι αν φαινομενικά κατακτηθεί αυτό το ορόσημο, η φύση της σεξουαλικότητας φαίνεται πως είναι ρευστή. Σε διαχρονική μελέτη 79 γυναίκες ηλικίας 16 έως 23 ετών, ο Diamond (2008a)

διαπίστωσε ότι μέσα σε διάστημα 10 ετών, το 67% αυτών ανέφεραν ότι άλλαξαν τις ετικέτες σεξουαλικής τους ταυτότητας τουλάχιστον μία φορά. Η σεξουαλική ρευστότητα αφορά την ικανότητα των σεξουαλικών συναισθημάτων να αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου και μπορεί να επηρεάσει και την ταυτότητα και τον προσανατολισμό. Ορίζεται ως ικανότητα, διότι λειτουργεί ανεξάρτητα από τον σεξουαλικό προσανατολισμό στον οποίο μπορεί να έχει καταλήξει το άτομο (Diamond, 2008b).

Το χαρακτηριστικό αυτό φαίνεται να αφορά περισσότερο τις γυναίκες, καθώς σε μελέτη εμπειριών σεξουαλικής διέγερσης, οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι οι περισσότερες ομοφυλόφιλες αλλά και ετεροφυλόφιλες γυναίκες ένιωσαν διέγερση σε σεξουαλικά βίντεο, ανεξαρτήτως το φύλο των ηθοποιών, ενώ οι ομοφυλόφιλοι άντρες ένιωσαν διέγερση μόνο με βίντεο με το ίδιο φύλο και αντίστοιχα οι ετεροφυλόφιλοι άντρες μόνο με βίντεο με γυναίκες (Chivers et al., 2004). Επομένως, οι γυναίκες μπορούν να βιώσουν την σεξουαλική διέγερση σε ένα μεγαλύτερο πλαίσιο. Ωστόσο, επειδή οι μελέτες σε άνδρες υστερούν, η Katz-Wise (2014) βρήκε υψηλή σεξουαλική ρευστότητα στον προσανατολισμό και στα δύο φύλα με μέση ηλικία τα 21 έτη, (64% οι γυναίκες-52% οι άνδρες), αλλά και συνεπακόλουθα στην σεξουαλική ταυτότητα (49% οι γυναίκες και 36% οι άνδρες). Αυτή η αστάθεια ίσως θα μπορούσε να σχετίζεται με τη μεγαλύτερη διαθεσιμότητα στις μέρες μας μιας μεγάλης ποικιλίας ετικετών σεξουαλικής ταυτότητας που έχουν φέρει κοινωνικές αλλαγές. Τέλος, σε μία διαχρονική μελέτη έφηβου πληθυσμού, ο Kanazawa (2017) παρατήρησε ότι οι γυναίκες που βιώνουν υψηλά επίπεδα σεξουαλικής ρευστότητας φαίνεται να έχουν και περισσότερα παιδιά, κι αυτό το εξηγεί ως σημαντικό λειτουργικό χαρακτηριστικό για την επιβίωση του είδους.

3.2 Ψυχολογικές Θεωρίες

3.2.1 Ψυχοσεξουαλική Θεωρία Ανάπτυξης

Ο Freud στην προσπάθειά του να πλαισιώσει την πορεία της ανάπτυξης της προσωπικότητας εισηγήθηκε την θεωρία των ψυχοσεξουαλικών σταδίων από τα οποία αυτή διέρχεται. Μάλιστα, τα γεγονότα που συντελούνται μέσα στα στάδια αυτά καθορίζουν τις ατομικές διαφορές στην προσωπικότητα. Η ανάπτυξη, λοιπόν, επιτελείται σε στάδια σε καθένα από τα οποία διαφέρει η πηγή της ευχαρίστησης. Αυτές οι πηγές αισθησιακής ικανοποίησης ονομάστηκαν «ερωτογενείς ζώνες» και συνίστανται στο στόμα, στον πρωκτό και στην περιοχή των γεννητικών οργάνων, σε καθένα από τα οποία η σεξουαλική ενέργεια ή αλλιώς «λίμπιντο» επενδύεται επιλύοντας την αναπτυξιακή σύγκρουση που προκύπτει στο κάθε στάδιο κι έτσι προχωρώντας στο επόμενο (Cervone & Pervin, 2008). Σ' αυτό το σημείο αναφέρονται περιεκτικά τα στάδια που ανέπτυξε είναι τα εξής σύμφωνα με τους Cervone & Pervin (2008):

- Στοματικό (γέννηση έως 18 μηνών): η περιοχή διέγερσης και ικανοποίησης είναι το στόμα, π.χ. πιπίλισμα, τάισμα κι εδώ το παιδί είναι αρχικά παθητικό και δεκτικό ενώ σε μεταγενέστερη φάση παρατηρείται συγχώνευση σεξουαλικών και επιθετικών απολαύσεων με την εμφάνιση των δοντιών.
- Πρωκτικό (18 μηνών έως 3 ετών): η περιοχή διέγερσης είναι ο πρωκτός και η ικανοποίηση προέρχεται από την διαδικασία κένωσης των κοπράνων, η οποία θεωρείται πως αποφέρει ευχαρίστηση λόγω του ερεθισμού της περιοχής και η ηδονή που σχετίζεται με τη συγκεκριμένη ερωτογενή ζώνη φέρνει το παιδί αντιμέτωπο με την πρώτη του σύγκρουση με την κοινωνία (επιθυμία για κένωση και ηδονή/απαίτηση εξωτερικού κόσμου για καθυστέρηση της κένωσης)
- Φαλλικό (3 ετών έως 6 ετών): η περιοχή διέγερσης και ικανοποίησης είναι τα γεννητικά όργανα που πηγάζει από την βιολογική διαφοροποίηση που αρχίζει να συντελείται σε αυτό το στάδιο. Επίσης, σε αυτό το στάδιο εμφανίζεται το «άγχος του ευνουχισμού», ένας φόβος που προκύπτει από την συνειδητοποίηση ότι το κορίτσι δεν έχει πέος και ξεκινά με την σειρά του το «οιδιπόδειο σύμπλεγμα» για τα αγόρια που αναπτύσσουν εχθρικά συναισθήματα για τον πατέρα τον οποίο ταυτόχρονα φοβούνται, ενώ τα κορίτσια αναπτύσσουν εχθρικά συναισθήματα για την μητέρα και τον φθόνο του πέους. Η επίλυση των ανωτέρων συμπλεγμάτων επέρχεται με την διαδικασία της ταύτισης με τον γονέα ίδιου φύλου, ενσωματώνοντας συμπεριφορές, αξίες, ιδιότητες.
- Λανθάνουσα Περίοδος (6 ετών έως 12 ετών): περίοδος όπου παρατηρείται μείωση των σεξουαλικών ορμών.

- Γεννητικό (μετά το 12^ο έτος): η εφηβεία πυροδοτεί την αφύπνιση των σεξουαλικών ορμών και των οιδιπόδειων καταλοίπων, όπου ο έφηβος καλείται να αντιμετωπίσει ολοκληρωτικά όσα δεν μπόρεσε κατά τα προηγούμενα στάδια ανάπτυξης.

3.2.2 Θεωρία Συναισθηματικού Δεσμού

Η θεωρία ψυχοσεξουαλικών σταδίων του Freud έδωσε το ερέθισμα μετέπειτα σε πολλούς επιστήμονες να εισηγηθούν τις δικές τους ανάλογες ψυχολογικές θεωρίες για την ανθρώπινη σεξουαλικότητα. Για παράδειγμα, όπως αναφέρουν οι Cervne & Pervin (2008), ο ψυχαναλυτής John Bowlby έκανε λόγο για ένα έμφυτο σύστημα προσκόλλησης αναφορικά με τον δεσμό γονέων-τέκνων, βάσει του οποίου το παιδί ανακαλύπτει το περιβάλλον και αργότερα μαθαίνει να σχετίζεται με τους σημαντικούς άλλους. Ειδικότερα, σύμφωνα με το αυτό το «σύστημα συμπεριφορών δεσμού» (attachment behavioral system-ABS) το παιδί μέσα από την γονική σχέση αναπτύσσει συναισθήματα και νοητικές αναπαραστάσεις για τον εαυτό και για την σχέση με τον σημαντικό άλλο που το φροντίζει, αποτελώντας εσωτερικευμένα μοντέλα λειτουργίας του ατόμου (internal working models) που χαρακτηρίζονται ως ανθεκτικά απέναντι στον χρόνο. Ο Bowlby αναγνώρισε διαφορές στον τύπο δεσμού/προσκόλλησης (attachment style) που αναπτύσσει το κάθε άτομο, λαμβάνοντας υπόψη του έρευνες με την μεθοδολογία «Μέθοδος του Ξένου» την οποία εισηγήθηκε η Ainsworth et al. (1978). Φάνηκε, λοιπόν, πως άλλα παιδιά νιώθουν μεγαλύτερη ασφάλεια στις αλληλεπιδράσεις τους και άλλα μικρότερη κι έτσι προκύπτουν οι εξής τύποι, όπως αναφέρεται στο βιβλίο των Cervne & Pervin (2008) αλλά και η Ainsworth et al. (1978):

- Ασφαλής: η παρουσία της μητέρας γίνεται αντιληπτή ως στοργική, συναισθηματικά διαθέσιμη και ασφαλής βάση, ανταποκρινόμενη στις ανάγκες του.
- Αποφευκτικός: η παρουσία και η απουσία της μητέρας είναι αδιάφορη από το παιδί κι έτσι η αποφυγή και η συναισθηματική απόσταση αποτελούν τον πρωταρχικό τρόπο αντιμετώπισης του κόσμου.
- Αμφιθυμικός: χαρακτηρίζεται από μείγμα συμπεριφορών αφενός προσκόλλησης στην μητέρα, όμως δίχως εξερεύνηση του περιβάλλοντος και ταυτόχρονα δυσφορικά συναισθήματα για αυτήν.
- Αποδιοργανωμένος: χαρακτηρίζεται από κακής ποιότητας φροντίδα και συνήθως αναπτύσσεται σε περιβάλλοντα με πολλούς επιβαρυντικούς παράγοντες όπως π.χ. ψυχική νόσο, εθισμός, κακοποίηση, παραμέληση, όπου το παιδί καταβαλλόμενο από το άγχος αποσυνδέεται από το συναίσθημα.

Η θεωρία του δεσμού αποτέλεσε για άλλους ερευνητές μετέπειτα ένα πλαίσιο κατανόησης και των ρομαντικών-ερωτικών ενήλικων σχέσεων πέρα από τις σχέσεις γονέων και παιδιών. Ο εμπλουτισμός της θεωρίας ξεκίνησε με μελέτες όπως αυτή των Hazan & Shaver (1987) όπου φάνηκε ότι οι ενήλικες που είχαν αναπτύξει έναν ασφαλή δεσμό αναζητούσαν την επαφή, μπορούσαν να χτίσουν σχέσεις εμπιστοσύνης, οικειότητας και φιλίας με τον σύντροφο, με μία φυσιολογική συναισθηματική σταθερότητα. Αντιθέτως, ενήλικες που είχαν αναπτύξει αποφευκτικό δεσμό χαρακτηρίζοντας από φόβο συναισθηματικής σύνδεσης με τον σύντροφο και πολλαπλές συναισθηματικές διακυμάνσεις στην σχέση, με έντονη δυσπιστία απέναντι στην αγάπη και την δέσμευση, ενώ εκείνοι με αμφιθυμικό δεσμό χαρακτηρίστηκαν από συναισθηματική υπερβολή με ακραίες συμπεριφορές και σκέψεις απέναντι στον σύντροφο, με μεγαλύτερη ευκολία να επιδίδονται στον έρωτα παρά στην συντροφικότητα. Ωστόσο, είναι εξίσου σημαντικές κι άλλες σημαντικές προσθήκες στο θεωρητικό πλαίσιο του δεσμού, όπως αυτή των Bartholomew & Horowitz (1991) και Griffin & Bartholomew (1994), οι οποίοι επιχείρησαν να απαντήσουν στον λόγο για τον οποίο υπάρχουν ατομικές διαφορές στον κάθε τύπο δεσμού που αναπτύσσεται εξαιτίας των διαφορετικών εσωτερικευμένων ενεργών μοντέλων του εαυτού και των άλλων. Πρόκειται για ένα μοντέλο δύο διαστάσεων με θετικό και αρνητικό άκρο, με το οποίο προέκυψε ένας τέταρτος τύπος δεσμού, όπως φαίνεται στον Πίνακα 1, ο απορριπτικός ο οποίος συνίσταται σε άτομα τα οποία δεν επιθυμούν στενές σχέσης συνεξάρτησης αλλά διατηρούν μια θετική αυτοεικόνα. Όλοι οι τύποι δεσμού που προκύπτουν από το μοντέλο φαίνεται να σχετίζονται με την επιλογή συντρόφου, την σταθερότητα των συντροφικών σχέσεων ή τα προβλήματα στις διαπροσωπικές σχέσεις (Bartholomew & Horowitz, 1991; Kirkpatrick & Davis, 1994).

3.2.3 Θεωρία Γονεϊκής Επένδυσης

Ο Trivers (1972) διατύπωσε τη θεωρία της «Γονεϊκής Επένδυσης» (Parental Investment Theory), η οποία έχει ως αφετηρία την μελέτη της σεξουαλικής συμπεριφοράς των ζώων. Σύμφωνα με την εν λόγω θεωρία, ο χρόνος και η ενέργεια που επενδύουν οι γονείς στη φροντίδα των απογόνων τους διαφοροποιείται αναλόγως του φύλου τους. Μάλιστα, φαίνεται πως το φύλο στο οποίο οι γονείς επενδύουν λιγότερο είναι πιο επιθετικό, αλαζονικό και λιγότερο επιλεκτικό στις σεξουαλικές επιλογές του, ενώ το πλεονεκτούν φύλο εμφανίζει περισσότερη σταθερότητα στην επιλογή σεξουαλικού συντρόφου (Clutton-Brock & Parker, 1992). Μελέτες που υποστηρίζουν την θεωρία της γονεϊκής επένδυσης έδειξαν ότι οι γονείς αρσενικών φύλων δίνουν προτεραιότητα στην

κοινωνική διαπαιδαγώγησή τους μέσω πρωτίστως της υλικής ανατροφής, ενώ γενικότερα οι μητέρες φαίνεται να είναι πιο ευαισθητοποιημένες ως προς την συναισθηματική διαπαιδαγώγηση στην διαδικασία γονεϊκής επένδυσης (Hazan & Diamond, 2000).

3.2.4 Θεωρία Σεξουαλικών Στρατηγικών

Οι Buss και Schmitt (1993) συνεχίζοντας τη θεωρία της «Γονεϊκής Επένδυσης» του Trivers (1972) εισηγήθηκαν τη θεωρία των «Σεξουαλικών Στρατηγικών» (Sexual Strategies Theory). Σύμφωνα με αυτό το θεωρητικό πλαίσιο, το κάθε φύλο έχει δημιουργήσει ένα δικό του πολύπλοκο «ρεπερτόριο» στρατηγικών ζευγαρώματος που εκτείνονται σε ένα φάσμα. Στο ένα άκρο του φάσματος αυτού βρίσκονται στρατηγικές που αποσκοπούν στη σύναψη μακροχρόνιων σχέσεων, οι οποίες συνοδεύονται από έντονη συναισθηματική επένδυση, ενώ στο άλλο άκρο βρίσκονται στρατηγικές που αποσκοπούν σε πιο βραχυπρόθεσμες σχέσεις. Ωστόσο, ανάμεσα στα δύο άκρα βρίσκεται μία πληθώρα στρατηγικών, που χαρακτηρίζονται από στόχευση σε σχέσεις μέτριας συναισθηματικής επένδυσης και φυσικά, η επιλογή μίας από αυτές ή και ο συνδυασμός κάποιων από αυτές καθορίζεται από μια σειρά παραγόντων, όπως οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται, οι γονεϊκές επιρροές, οι πολιτιστικές αξίες, οι κοινωνικές νόρμες και άλλα (Buss, 1994).

Παρ' όλα αυτά, παρατηρούνται σημαντικές διαφορές στις επιλογές μεταξύ των δύο φύλων. Για παράδειγμα, ως προς την επιλογή συντρόφου, οι άνδρες δίνουν περισσότερη προτεραιότητα σε σημάδια που σχετίζονται με τη γονιμότητα και την αναπαραγωγή, ενώ οι γυναίκες επικεντρώνουν περισσότερο το ενδιαφέρον τους στο κοινωνικό γόητρο και την ωριμότητα του εν δυνάμει συντρόφου (Buss & Schmitt, 1993). Οι διαφοροποιήσεις στις στρατηγικές μεταξύ των δύο φύλων φαίνεται επίσης να πηγάζουν από ψυχολογικούς παράγοντες, όπως για παράδειγμα οι υποχρεώσεις των γυναικών που προκύπτουν από τη γονεϊκή επένδυση, τις αποθαρρύνουν από το να εκλογικεύουν την σύναψη μιας βραχυπρόθεσμης σχέσης, ενώ οι άντρες φαίνεται να προσαρμόζονται πιο γρήγορα, πιο δραστικά και με μεγαλύτερη ευκολία σε βραχυπρόθεσμες σχέσεις σε σύγκριση με τις γυναίκες (Buss & Schmitt, 1993).

ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1. Εισαγωγή

Η έκθεση σε σεξουαλικό υλικό είναι μια αναπόφευκτη εμπειρία μεταξύ των εφήβων που ακολουθούν μία παραδοσιακή αναπτυξιακή πορεία και αναπτύσσουν την σεξουαλική περιέργεια (Sabina et al., 2008; Ybarra & Mitchell, 2005). Έτσι, οι επιπτώσεις αυτής της έκθεσης σε διάφορες εκφάνσεις της εφηβικής σεξουαλικότητας έχουν μελετηθεί από πληθώρα ερευνών (Avery et al., 2017; Bleakley et al., 2009; Bleakley et al., 2011; Bobkowski et al., 2016; De Ridder, 2017; Hernwall & Siibak, 2011; Lykens et al., 2019; Ringrose et al., 2013; Rodenhizer & Edwards, 2017; Vandenbosch et al., 2015; Young & Jordan, 2013), στις οποίες αξίζει να αναφερθούμε και εκ των οποίων προέκυψαν οι ερευνητικοί στόχοι στους οποίους θα εστιάσει η παρούσα ανασκόπησης.

Σε έρευνα των Bleakley et al. (2011) και των Young & Jordan (2013), φάνηκε ότι η έκθεση σε σεξουαλικό περιεχόμενο στα μέσα μαζικής ενημέρωσης συσχετίζεται θετικά με την σεξουαλική συμπεριφορά των εφήβων, αυξάνοντας τις αντιλήψεις κοινωνικής πίεσης για σεξ και επηρεάζοντας τις πεποιθήσεις τους. Αυτό το αποτέλεσμα απεικονίζεται και στο μοντέλο που πρότειναν οι ερευνητές, όπου δείχνει ακριβώς ότι η εφηβική σεξουαλική συμπεριφορά καθορίζεται πρωτίστως από θετικές στάσεις ως προς το σεξ, οι οποίες με την σειρά τους καθορίζονται από την αντιλαμβανόμενη κοινωνική πίεση για σεξουαλικά ζητήματα και λιγότερο από την αίσθηση της αυτό-αποτελεσματικότητάς τους αναφορικά με το σεξ. (βλ. Σχεδιάγραμμα 4). Επιπλέον, αναφορικά με την διασύνδεση σεξουαλικού περιεχομένου και σεξουαλικής εφηβικής συμπεριφοράς, οι περισσότερες έρευνες εστιάζουν κυρίως σε συμπεριφορές επικινδυνότητας, (στις οποίες κατά πλειοψηφία δεν αναφέρονται τα μέσα ενημέρωσης), όπως η πρόωμη σεξουαλική έναρξη, το περιστασιακό σεξ, ο αριθμός των σεξουαλικών συντρόφων, η εφηβική εγκυμοσύνη και οι σεξουαλικά μεταδιδόμενες λοιμώξεις (Barr et al., 2014; Bleakley et al., 2008; Boot & van Oosten 2015; Carpentier et al., 2017; Gottfried et al., 2013; Pardun et al., 2008; Price & Hyde, 2009; Vandenbosch & van Oosten, 2018; Ward et al., 2011; Wright & Qureshi, 2015; Wright et al., 2013; Ybarra et al., 2014) και ειδικότερα η έκθεση σε σαφή σεξουαλικά, π.χ. διαδικτυακή πορνογραφία, μέσα στην πρόωμη εφηβεία έχει σημαντική σχέση με επικίνδυνη σεξουαλική συμπεριφορά στην περίοδο της αναδυόμενης ενηλικίωσης (Braun-Courville & Rojas, 2009; Owens et al., 2012; Lin et al., 2020).

Ωστόσο, όπως υποστηρίζει η κοινωνική γνωστική θεωρία που αναλύθηκε στο γενικό μέρος αλλά και τα όσα αναφέρθηκαν στην έρευνα των Bleakley et al. (2011), οι συμπεριφορές στις οποίες επιδίδεται το άτομο είναι αποτέλεσμα των πεποιθήσεων, των στάσεων και των γνωσιακών σχημάτων που αναπτύσσει για τον εαυτό, τους άλλους και τον κόσμο. Επιπλέον έρευνες δείχνουν ότι η έκθεση

των εφήβων σε σεξουαλικό περιεχόμενο μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη διαστρεβλωμένων και μη ρεαλιστικών στάσεων απέναντι στο σεξ και στις διαπροσωπικές σχέσεις με συνεπακόλουθη την συμπεριφορική και κοινωνική δυσπροσαρμογή τους. Για παράδειγμα, οι Avery et al. (2017) εντόπισαν ότι τα ποσοστά της σεξουαλικής αντικειμενοποίησης, που καλλιεργούνται μέσα από όλα τα είδη μουσικής γενικά, τετραπλασιάστηκαν κατά την διάρκεια του χρόνου, από 6% των τραγουδιών τη δεκαετία του 1970 σε 31% των τραγουδιών κατά τη δεκαετία του 2000, με τις διαφορές των μουσικών ειδών να είναι έντονες και με προεξάρχουσα την «Rap» μουσική να φτάνει το 70%, μέσα στην χρονική περίοδο 1990 έως 2008. Μάλιστα, όταν το σεξουαλικό περιεχόμενο στα μέσα βιώνεται ως ρεαλιστικό, τόσο πιο πιθανό είναι να υιοθετούνται οι στάσεις και οι πεποιθήσεις που προωθούνται (Tsitsika et al., 2009; Lofgren-Martenson & Mansson, 2010). Το γεγονός αυτό υποστηρίζεται και από το μοντέλο πιθανοτήτων εκτεταμένης επεξεργασίας των Slater & Rouner (2002), το οποίο πρεσβεύει ότι σε μία συναισθηματική κατάσταση απόκρισης -στο σεξουαλικό περιεχόμενο εν προκειμένω-, οι χρήστες εν τέλει θα έρθουν σε γνωστική συμφωνία με το περιεχόμενο. Υπό την έννοια αυτή, δημιουργούνται κίνητρα στους εφήβους για να παρουσιάζουν τον εαυτό τους στο διαδίκτυο περισσότερο σεξουαλικά, χωρίς απαραίτητα αυτό να σημαίνει ρητό και σαφές γυμνό (Bobkowski et al., 2016; Vandebosch et al., 2015).

Επιπλέον, σε ανασκόπηση των Rodenhizer & Edwards (2017) η πλειοψηφία των μελετών για τους πληθυσμούς των εφήβων και αναδυόμενων ενηλίκων, μη πειραματικής, πειραματικής, διαχρονικής και συγχρονικής φύσης αποτυπώνει την θετική συσχέτιση μεταξύ της έκθεσης σε σεξουαλικά ρητό περιεχόμενο και σε σεξουαλικά βίαιο περιεχόμενο στα μέσα, με πιο αποδεκτές στάσεις απέναντι σε βίαιες συμπεριφορές στο πλαίσιο σχέσεων και γενικότερα με την σεξουαλική βία, όπως για παράδειγμα π.χ. σεξουαλική παρενόχληση, ανεπιθύμητη επαφή, σεξουαλικός εξαναγκασμός, απόπειρα βιασμού και βιασμό, συμπεριλαμβανομένης και της μεγαλύτερης αποδοχής του «μύθου βιασμού» (π.χ. το θύμα το ήθελε). Ωστόσο, υπάρχουν και δεδομένα που σκιαγραφούν την πολυπλοκότητα αυτής της συσχέτισης και αναδεικνύουν τον διαμεσολαβητικό ρόλο των ήδη προϋπάρχουσων στάσεων για την σεξουαλική βία, οι οποίες μπορεί να είναι εξισορροπιστικές της έκθεσης, εάν για παράδειγμα ήταν αντίθετες με αυτήν (Aubrey et al., 2011).

Ένας μεγάλος όγκος ερευνών έχει εξετάσει την σύνδεση ανάμεσα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και την σεξουαλικότητα, εστιασμένες εντούτοις σε διαφυλικές διαφορές διαδικτυακών αυτό-παρουσιάσεων και επικοινωνιακών αλληλεπιδράσεων, π.χ. «sexting» (Ringrose et al., 2013; Hernwall & Siibak, 2011). Σε μία ποιοτική μελέτη του De Ridder (2017) με 14 ομάδες-συζήτησης, αποτελούμενες συνολικά από 89 συμμετέχοντες ηλικίας 14 έως 19 ετών, ανέδειξε αξιόλογες αντιλήψεις των νέων. Συγκεκριμένα, παρατήρησε ότι οι έφηβοι εστίαζαν πολύ σε «σωστές

στρατηγικές» επιλογής περιεχομένου στα κοινωνικά δίκτυα με σκοπό την κατάκτηση φήμης, ενώ το σεξουαλικό περιεχόμενο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δεν έγινε αντιληπτό από τους συμμετέχοντες ως μια μορφή επικοινωνίας ή ως μορφή ψυχαγωγίας. Όμως, αυτό που φάνηκε να προεξέχει σε μερικούς συμμετέχοντες ήταν η τάση επίδειξης -σχεδόν ανταγωνιστικής- του πόσο καλά γνώριζαν να ανταπεξέρχονται στους διαδικτυακούς σεξουαλικούς κινδύνους. Μάλιστα, οι συμμετέχοντες με ανταγωνιστικές παρορμήσεις φάνηκε ότι είχαν αναπτύξει ηθικές κρίσεις για τις διάφορες σεξουαλικές διαδικτυακές πρακτικές, κατηγοριοποιώντας τις είτε ως έξυπνες, αποδεκτές, ασφαλείς, είτε ως ανόητες, μη ασφαλείς, κι αυτές οι κρίσεις είχαν περισσότερα κοινά με στερεότυπες διεμφυλικές σεξουαλικές ιδεολογίες, παρά με ρεαλιστικές πρακτικές ασφάλειας στο διαδίκτυο (De Ridder, 2017). Επιπλέον, σύμφωνα με τον De Ridder (2017), ενδιαφέρον αποτέλεσε και το γεγονός ότι στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης οι έφηβοι έχουν την τάση να ανταγωνίζονται ο ένας τον άλλον, για να θεωρηθούν πιο αυθεντικοί, όντας πιο άμεσοι και αυθόρμητοι.

Πέρα από όλα αυτά, οι έφηβοι χρησιμοποιούν πολύ το διαδίκτυο και κυρίως τις κοινωνικές πλατφόρμες για να δημιουργήσουν ρομαντικές σχέσεις και γνωριμίες. Περίπου το 34% σε διερευνητική μελέτη εφήβων των και αναδυόμενων ενηλίκων με ηλικία τα 13 έως 24 έτη των Lykens et al. (2019), ανέφεραν ότι έκαναν χρήση τέτοιων εφαρμογών είτε σε συγχρονικό χρόνο είτε στο παρελθόν. Οι έφηβοι κάτω των 18 ετών με σκοπό την δημιουργία φίλων ή ρομαντικών σχέσεων ήταν λιγότεροι σε ποσοστό απ' ότι οι αναδυόμενοι ενήλικες (19% έναντι 37,8%). Περίπου το 80% των συμμετεχόντων με χρήση τέτοιων εφαρμογών γνωριμιών συνάντησαν κάποιο άτομο (45% για τους κάτω των 18 ετών έναντι 74% για τους άνω των 18), ενώ οι δημοφιλέστερες πλατφόρμες για τον σκοπό αυτό αποτέλεσαν το «Tinder», «OkCupid», με το «Tinder» να είναι το πιο δημοφιλές μεταξύ των δύο εξίσου στους νεαρότερους εφήβους (40%) και στους μεγαλύτερους άνω των 18 νέων (51,8%) (Lykens et al., 2019). Επίσης, οι Lykens et al. (2019) παρατηρούν ότι παρόλο που η πλειοψηφία δεν χρησιμοποιεί διαδικτυακές εφαρμογές γνωριμιών (66%), ωστόσο η νεολαία συστηματικά προσπαθεί να χτίζει ρομαντικές διαδικτυακές σχέσεις μέσω των «social media», καθώς περίπου το 41% των συμμετεχόντων τα χρησιμοποιούσαν για να κάνουν φλερτ, με τα κορίτσια και τους έφηβους τρανς να επιδίδονται περισσότερο σε μηνύματα γνωριμίας ή φλερτ (80,9% και 85%) και με τους άντρες να επιδίδονται σε «likes» σε φωτογραφίες (79,9%).

Από την άλλη πλευρά, οι έφηβοι φαίνεται ότι αξιοποιούν το σεξουαλικό περιεχόμενο στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και για σεξουαλική μάθηση. Σε έρευνα των Bleakley et al. (2009) σε 458 εφήβους ηλικίας 14 έως 16 ετών, το 57% υποστήριξε πως τα μέσα ενημέρωσης αποτελούν σημαντική πηγή σεξουαλικής μάθησης και ειδικότερα με μεγαλύτερα ποσοστά τα κορίτσια (61,4%) και οι μεγαλύτεροι έφηβοι ηλικίας 16 ετών (66%). Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση που χαρακτηρίζει μία

από τις πτυχές της έκθεσης στα μέσα μαζικής ενημέρωσης μπορεί να υποστηριχθεί και θεωρητικά από την «θεωρία καλλιέργειας» του Gerbner, η οποία αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο. Για όλους αυτούς τους λόγους, ανθίζει σήμερα το κομμάτι της προώθησης της σεξουαλικής υγείας των εφήβων μέσα από τα νέα ψηφιακά μέσα ενημέρωσης. Για παράδειγμα, το Πανεπιστήμιο «Rutgers» έφτιαξε έναν λογαριασμό στην κοινωνική πλατφόρμα του «MySpace», στα πλαίσια ενός διαδικτυακού προγράμματος εκπαίδευσης σεξουαλικής υγείας για εφήβους, όπου οι αναρτήσεις περιλάμβαναν και προσωπικό υλικό που δημιουργούσαν οι ίδιοι οι έφηβοι (Levine, 2009). Επίσης, η Levine (2009) αναφέρει κι άλλα σπουδαία εγχειρήματα προς αυτήν την κατεύθυνση που έλαβαν χώρα και σε άλλα μέσα, όπως μέσα από εφαρμογές, πλατφόρμες βίντεο (π.χ. Youtube), διαδικτυακά παιχνίδια, δράσεις δημιουργίας περιεχομένου από χρήστες (UGC) και «podcasts».

Συνεπώς, όλα τα ανωτέρω επισημαίνουν την διασύνδεση του σεξουαλικού περιεχομένου των μέσων με την σεξουαλικότητα των εφήβων, επηρεάζοντας τις στάσεις, τις πεποιθήσεις, την ταυτότητά τους και την συμπεριφορά τους κι άλλες φορές, προστατεύουν ή μπορεί και να αποδυναμώνουν την προώθηση της σεξουαλικής τους υγείας.

2. Σκοπός

Κάνοντας ανασκόπηση σε ένα μεγάλο εύρος της βιβλιογραφίας, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση του αντίκτυπου του σεξουαλικού περιεχομένου που προωθείται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στην σεξουαλικότητα των εφήβων. Ειδικότερα, αποτυπώνονται ερευνητικοί στόχοι, οι οποίοι εξετάζουν τα εξής:

- ✓ Αποτύπωση της συσχέτισης μεταξύ της έκθεσης σε σεξουαλικό περιεχόμενο με τις προσδοκίες, τις στάσεις, τις πεποιθήσεις, τα συναισθήματα, τις συμπεριφορές των εφήβων και διαφυλικές διαφορές.
- ✓ Αποτύπωση της συσχέτισης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης με την σεξουαλική αυτό-παρουσίαση των εφήβων.
- ✓ Αποτύπωση των προκλήσεων και των μηνυμάτων που προωθούνται από σύγχρονη ψηφιακή εφαρμογή γνωριμιών (Tinder) και σύγχρονων εφαρμογών ψυχαγωγίας (Netflix, Podcasts) σε πληθυσμό εφήβων και αναδυόμενων ενηλίκων.

3. Μέθοδος

Κατά την διαδικασία συγγραφής της βιβλιογραφικής ανασκόπησης χρησιμοποιήθηκαν ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων όπως το «Google Scholar», το «PubMed», το «Taylor Francis Online» και το «ScienceDirect». Για την αναζήτηση αυτών χρησιμοποιήθηκαν φράσεις και λέξεις-κλειδιά ενδεικτικά όπως: «adolescence», «adolescents», «teens», «young adults», «emerging adults», «emerging adulthood», «mass media and communication theories», «mass media and adolescents», «media effects and aggressiveness», «sexual content in media», «sexual and violent content in media», «sexual content and adolescents», «sexual content and emerging adults», «sexual content analysis in television», «sexual content in music videos», «sexual content in movies», «sexual content online and young adults», «sexual content in social media», «sexuality and violence in video games», «sexting in media», «sexting and teens», «sexualization in media», «sexualization and teens», «sexualization of adolescents and media exposure», «sexual objectification in media content», «online pornography in adolescents», «sexuality», «adolescent sexuality», «psychological theories of sexuality», «psychosexual development», «psychosexual theory», «attachment theory», «attachment styles in young adults», «theory of parental investment», «theory of sexual strategies», «sexual orientation and sexual identity», «types of sexual orientation», «sexual orientation and identity development in emerging adulthood», «sexual fluidity in young adults».

Τα άρθρα που επιλέχθηκαν ήταν 454 σε αριθμό. Η πλειοψηφία τους ήταν στην αγγλική γλώσσα, ενώ επίσης προσδιορίστηκαν κατά πλειοψηφία, όσο αυτό ήταν εφικτό, μέσα στην χρονική περίοδο 2008-2022, εξαιρουμένων κάποιων άρθρων που αναφέρονταν σε θεμελιώδεις θεωρίες. Το σκεπτικό αυτό ακολουθήθηκε, έτσι ώστε να υπάρχουν δεδομένα που να πλαισιώνουν όσο το δυνατόν, την σύγχρονη πραγματικότητα. Το είδος των άρθρων που επιλέχθηκαν να συμπεριληφθούν στην μελέτη αφορούσαν, ερευνητικές μελέτες (συγχρονικές, διαχρονικές, πειραματικές, διερευνητικές), άρθρα δημοσιευμένα σε επιστημονικά περιοδικά, ανασκοπήσεις και μετά-αναλύσεις. Η όλο και περισσότερο αύξηση του σεξουαλικού περιεχομένου στα μέσα μαζικής ενημέρωσης τα τελευταία χρόνια επιχειρείται να εξεταστεί σε συνάρτηση με την σεξουαλικότητα των εφήβων και ειδικότερα πως την επηρεάζει. Η εφηβεία εξάλλου, αποτελεί μία αναπτυξιακή περίοδος όπου εκτός των άλλων η σεξουαλικότητα αφυπνίζεται και οι έφηβοι πειραματίζονται έτσι ώστε να χτίσουν την σεξουαλική τους ταυτότητα. Για αυτόν τον λόγο, κρίθηκε αναγκαίο να αναφερθούν οι έννοιες και βασικές θεωρίες τόσο από τον τομέα της επικοινωνίας και των μέσων μαζικής ενημέρωσης, όσο και από τον τομέα της σεξουαλικότητας και τέλος φυσικά, πλαισιώθηκε και το ζήτημα του σεξουαλικού περιεχομένου στα μέσα μαζί με φαινόμενα που διανθίζουν στις μέρες μας, π.χ. «sexting». Βάσει όλων αυτών, τέθηκαν και πιο συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας.

4. Αποτελέσματα

4.1 Αποτύπωση της συσχέτισης μεταξύ της έκθεσης σε σεξουαλικό περιεχόμενο με τις προσδοκίες, τις στάσεις, τις πεποιθήσεις, τα συναισθήματα και τις συμπεριφορές των εφήβων και διαφυλικές διαφορές.

Προσδοκίες

Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο της έρευνας για τις προσδοκίες των εφήβων φαίνεται ότι υπάρχει μία ισχυρή και ταυτόχρονα συνεπής συσχέτιση μεταξύ προσδοκιών για μία συμπεριφορά και αυξημένων πιθανοτήτων εμπλοκής σε αυτήν (Bourdeau et al., 2010; Guilamo-Ramos et al., 2007). Ειδικότερα, όσον αφορά την σχέση ανάμεσα στις προσδοκίες και το σεξουαλικό περιεχόμενο στα μαζικά μέσα φαίνεται ότι υπάρχει συσχέτιση μέσω της σεξουαλικής δραστηριότητας, των σεξουαλικών στερεοτύπων, των επιτρεπτικών σεξουαλικών συμπεριφορών, της πρώιμης σεξουαλικής έναρξης επαφών και γενικότερα σεξουαλικών συμπεριφορών, των σεξουαλικών πεποιθήσεων, των σεξουαλικών σεναρίων κ.α. (Aubrey et al., 2011; Bleakley et al., 2008, 2009; Brown et al., 2006; Coyne & Padilla-Walker, 2015; Fischer et al., 2011; Kim & Ward, 2004; Martino et al., 2006; Morgan, 2011; Pardun et al., 2005; Primack et al., 2009; Ward et al., 2011; Zhang et al., 2008; Zurbriggen & Morgan, 2006). Για παράδειγμα, οι έφηβοι που διακατέχονται από θετικά προσκείμενες σεξουαλικές προσδοκίες, σύμφωνα με τους O'Donnell et al. (2003) ήταν πιο πιθανό να εμπλακούν νωρίτερα σε σεξουαλικά ζητήματα, ενώ από την άλλη πλευρά οι Bourdeau et al. (2010) συμπέραναν ότι οι προσδοκίες κοινωνικών συνεπειών μπορούσαν να προβλέψουν αλλαγές στη συχνότητα της σεξουαλικής δραστηριότητας, ανεξαρτήτως μεταβλητών όπως το φύλο, η ηλικία και η εθνοτική ομάδα, αν και αυτό δεν φαίνεται να επιβεβαιώνεται από την μελέτη των Ragsdale et al. (2014).

Αναφορικά με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, φαίνεται ότι η μεγαλύτερη έκθεση σε τηλεοπτικά προγράμματα με σεξουαλικό περιεχόμενο συσχετίστηκε με πιο θετικές σεξουαλικές προσδοκίες (Martino et al., 2009). Οι συγχρονικές αναλύσεις στα πλαίσια μίας διαχρονικής μελέτης (2003 έως 2005) των Ragsdale et al. (2014) μεταξύ μέσης και όψιμης εφηβικής ηλικίας, έδειξαν θετική συσχέτιση του υψηλού σεξουαλικού τηλεοπτικού περιεχομένου με τις προσδοκίες που αναπτύσσουν οι έφηβοι, ότι η ενασχόληση με αυτό το περιεχόμενο αποτελεί ένα κοινωνικό πλεονέκτημα. Οι σεξουαλικές προσδοκίες φαίνεται να είναι περισσότερο ευάλωτες έπειτα από μία πρόσφατη έκθεση σε σεξουαλικό περιεχόμενο και όχι τόσο υπό το πρίσμα μίας διαχρονικής έκθεσης (Ragsdale et al.,

2014), κι αυτό ίσως υποδηλώνει την διαμεσολάβηση των σημαντικών αλλαγών στις σεξουαλικές γνώσεις που κατακτά με την πάροδο του χρόνου ένας έφηβος (O'Sullivan & Brooks-Gunn, 2005).

Στάσεις/Πεποιθήσεις

Στην ερευνητική μελέτη της Laramie (2005) με νεαρούς αναδυόμενους ενήλικες ηλικίας 18 έως 26 ετών, τα αποτελέσματα έδειξαν την κομβική σημασία του αντιληπτού ρεαλισμού στη συσχέτιση μεταξύ του σεξουαλικού τηλεοπτικού περιεχομένου και των επιπτώσεών του στους καταναλωτές του. Συγκεκριμένα φάνηκε ότι, όσοι αντιλαμβάνονταν ως ρεαλιστικό το σεξουαλικό τηλεοπτικό περιεχόμενο που παρακολουθούσαν, είχαν αναπτύξει πιο ανεκτικές/επιτρεπτικές στάσεις απέναντι στο σεξ αλλά και στις σχέσεις με χαμηλό βαθμό δέσμευσης. Το γεγονός αυτό εξηγείται και στα πλαίσια της θεωρίας της καλλιέργειας που αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, με την υπόθεση ότι η επανειλημμένη έκθεση -εν προκειμένω σε σεξουαλικό περιεχόμενο- εδραιώνει την αντίληψη των ατόμων μαζικά, ότι αυτό που λαμβάνουν είναι κάτι οικείο, κοινό και άρα δεν μπορεί παρά να είναι αληθινό (Cohen & Weimann, 2000; Gerbner et al., 1994).

Για παράδειγμα, η Laramie (2005) χρησιμοποίησε στην μελέτη της ένα «κλιπ» λεκτικού σεξουαλικού περιεχομένου, αντίθετου στα σεξουαλικά στερεότυπα των φύλων, το οποίο παρουσίαζε τις γυναίκες πιο απελευθερωμένες ή ακόμη και επιθετικές σεξουαλικά και οδήγησε στην δήλωση της πεποίθησης των συμμετεχόντων ότι οι περισσότερες γυναίκες είναι σεξουαλικά ενεργές. Από την άλλη πλευρά, αντίθετα με τα σεξουαλικά τηλεοπτικά προγράμματα που αναφέρθηκαν παραπάνω, η παρακολούθηση σεξουαλικών μουσικών βίντεο μπορεί να έχει σημαντική επίδραση και να αυξήσει τις μισογυνιστικές πεποιθήσεις μεταξύ των εφήβων διαχρονικά και αυτό εξηγείται περισσότερο λόγω της διαμεσολάβησης της συναισθηματικής επένδυσης και δέσμευσης (Peter & Valkenburg, 2009a; Oosten et al., 2015; Wright, 2011). Ωστόσο, άλλες διαχρονικές μελέτες υποστηρίζουν ότι δεν επαρκεί μόνο η μεταβλητή της συναισθηματικής δέσμευσης, αλλά υπεισέρχονται κι άλλες όπως ο αντιληπτός ρεαλισμός και χρησιμότητα του περιεχομένου των μέσων (Baams et al., 2014; Laramie, 2005; Peter & Valkenburg, 2010a, 2010b). Τέλος, σε μετά-ανάλυσή τους οι Wright & Centeno (2018), βρήκαν μικρή αλλά σημαντική θετική σχέση μεταξύ του σεξουαλικού μουσικού περιεχομένου και σεξουαλικών στάσεων ($r=0,25$) και συμπεριφορών ($r=0,16$) και μάλιστα διαπίστωσαν ότι το οπτικό περιεχόμενο έχει την μεγαλύτερη επιρροή στις σεξουαλικές στάσεις παρά το ακουστικό, με το τελευταίο να επηρεάζει περισσότερο τις σεξουαλικές συμπεριφορές.

Αξιοσημείωτος, λοιπόν, είναι και ο τρόπος που προβάλλεται το σεξουαλικό υλικό και το πού εστιάζει, με την ταυτόχρονη ανάπτυξη των ηθικών κρίσεων στην εφηβεία, σύμφωνα με το θεωρητικό

πλαίσιο του Piaget και του Kohlberg, που ωριμάζουν αλλά εξακολουθούν και εξελίσσονται και μετά από το εν λόγω αναπτυξιακό στάδιο, σύμφωνα με αναπτυξιακές θεωρίες και έρευνες (Carpendale, 2000; Kitchener et al., 1984). Περαιτέρω μελέτες, όπως αυτή των Eyal & Kunkel (2008) για την διερεύνηση της αλλαγής των στάσεων και ηθικών κρίσεων των αναδυόμενων ενηλίκων λόγω της έκθεσης σε σεξουαλικό περιεχόμενο, έδειξαν ότι όταν το σεξουαλικό περιεχόμενο εστίαζε στην προβολή των αρνητικών συνεπειών των προγαμιαίων σχέσεων, τότε υιοθετούνταν αντιστοίχως και ανάλογες αρνητικές στάσεις απέναντι στο προγαμιαίο σεξ και συνάμα αρνητικές ηθικές κρίσεις των χαρακτήρων, οι οποίες μετρήθηκαν 2 εβδομάδες μετά την προβολή. Αυτά τα ευρήματα υποστηρίζονται και από την κοινωνική γνωστική θεωρία, που αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο αυτής της εργασίας, υποδεικνύοντας την συσχέτιση μεταξύ μιας αρνητικής ενίσχυσης μιας συμπεριφορά και των περισσότερων αρνητικών στάσεων και πεποιθήσεων που εγκαθιδρύονται ως προς αυτήν (Bandura, 1977). Ωστόσο, αντιθέτως με την κοινωνική γνωστική θεωρία, στους συμμετέχοντες στους οποίους προβλήθηκαν οι θετικές συνέπειες του σεξ φαίνεται ότι δεν εμφάνισαν ακόμα πιο θετικές στάσεις απέναντι στο σεξ, με τους ερευνητές να δίνουν ως πιθανή εξήγηση το γεγονός ότι αυτοί οι συμμετέχοντες ήταν γενικότερα θετικά προσκείμενοι ως προς το προγαμιαίο σεξ, ήδη από την φάση των δοκιμαστικών ελέγχων της έρευνας (Eyal & Kunkel, 2008).

Στα πλαίσια της σεξουαλικής ταυτότητας και ρευστότητας που αποτελεί μέρος της σύγχρονης έρευνας, η μελέτη της Katz-Wise (2014), όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, κάνει λόγο για μεγάλα επίπεδα «σεξουαλικής ρευστότητας» στην σεξουαλική ταυτότητα και στα δύο φύλα, σε δείγμα νεαρών ενηλίκων με μέση ηλικία τα 21 έτη. Οι Peter & Valkenburg (2010a) εισηγήθηκαν επίσης, μια θετική συσχέτιση μεταξύ της συχνής έκθεσης σε σεξουαλικό ρητό υλικό με την σεξουαλική αβεβαιότητα στους εφήβους, προσδιορίζοντάς την ως έναν βαθμό ασάφειας σχετικά με τις προσωπικές σεξουαλικές πεποιθήσεις και αξίες. Η ενδιαφέρουσα αυτή συσχέτιση παρουσιάστηκε και στην διαχρονική μελέτη του Van Oosten (2015) με δείγμα περίπου 1.700 Ολλανδών εφήβων, υπό το πρίσμα δύο διαμεσολαβητικών μεταβλητών, αυτών του απρόσωπου σεξουαλικού προσανατολισμού και του υπερέμφυλου προσανατολισμού. Στο σημείο αυτό, αξίζει να προσδιοριστεί ο απρόσωπος σεξουαλικός προσανατολισμός ως ο βαθμός στον οποίο υπάρχει αποδοχή της σεξουαλικής συμπεριφοράς χωρίς συναισθήματα και δεσμεύσεις, ενώ ο υπερέμφυλος προσανατολισμός έχει προσδιοριστεί από τους ερευνητές ως η αίσθηση υπερηλυκότητας/υπεραρρενωπότητας (Malamuth et al., 2000). Έτσι λοιπόν, φάνηκε ότι οι έφηβοι με υψηλό απρόσωπο σεξουαλικό προσανατολισμό και αυτές με χαμηλό επίπεδο υπερηλυκότητας ήταν πιο επιρρεπείς στη σεξουαλική αβεβαιότητα μετά από αξιοποίηση σεξουαλικού υλικού. Επομένως, στάσεις, πεποιθήσεις και σεξουαλικό περιεχόμενο βρίσκονται σε αμφίδρομη σχέση

επηρεάζοντας το ένα το άλλο και η κατεύθυνση αυτής της επιρροής φαίνεται να εξαρτάται περισσότερο από ποικίλες διαμεσολαβητικές μεταβλητές (Slater, 2007; Valkenburg & Peter, 2013).

Συναισθήματα/Συμπεριφορές

Η θεωρία της καλλιέργειας του Gerbner υποστηρίζει ότι η επαναλαμβανόμενη έκθεση σε μαζικά προωθούμενα μηνύματα των μέσων καλλιεργεί τις αντίστοιχες στάσεις και πεποιθήσεις στους καταναλωτές (Gerbner, Gross, Morgan, & Signorielli, 1994) κι έτσι, θα περιμέναμε στην προκειμένη περίπτωση η έκθεση στο σεξουαλικό περιεχόμενο να καλλιεργεί/προωθεί αντίστοιχα σεξουαλικές προτιμήσεις, κριτήρια σεξουαλικής ικανοποίησης και πιθανώς σεξουαλικές συμπεριφορές, παρόμοιες με αυτές που προβάλλονται μαζικώς. Στην διαχρονική μελέτη των Peter & Valkenburg (2009b) και των Doornwaard et al. (2014) επισημαίνεται η σχέση μεταξύ της χρήσης σεξουαλικού υλικού και σεξουαλικής ικανοποίησης σε εφήβους, υποδεικνύοντας μια αντίστροφη σχέση μεταξύ των δύο αυτών παραγόντων. Επιπλέον, η μελέτη υπέδειξε ότι η επίδραση του σεξουαλικού υλικού των μέσων στη σεξουαλική ικανοποίηση ήταν μικρότερη στους πιο σεξουαλικά έμπειρους εφήβους, ανεξαρτήτως φύλου, ενώ επίσης φάνηκε ότι υπάρχει αμφίδρομη σχέση μεταξύ του σεξουαλικού υλικού και της σεξουαλικής αντικειμενοποίησης. Μάλιστα, παρατηρήθηκε ότι η μεγαλύτερη έκθεση στο υλικό αυτό ενισχύει εξίσου στα δύο φύλα περισσότερο την διαδικασία σεξουαλικής αντικειμενοποίησης, ενώ μόνο μεταξύ των έφηβων αγοριών που επιδίδονται στην διαδικασία αυτή βρέθηκε ισχυρή συσχέτιση με την αναζήτηση αντίστοιχου υλικού, υπονοώντας ως διαμεσολαβητικό παράγοντα, τις συναισθηματικές αποκρίσεις απέναντι στο υλικό (Peter & Valkenburg, 2009a; van Oosten et al., 2015; Wright, 2011).

Συσχέτιση παρατηρείται και μεταξύ του σεξουαλικού περιεχομένου και της εφηβικής συμπεριφοράς, σκιαγραφώντας τους εφήβους και νεαρούς ενήλικες να είναι πιθανό να εμπλέκονται σε ριψοκίνδυνες σεξουαλικές συμπεριφορές, να έχουν κάνει χρήση ουσιών και να μην ακολουθούν σεξουαλικές πρακτικές υγείας (Braun-Courville & Rojas, 2009; Carroll et al., 2008; Smith et al., 2016). Στην προοπτική μελέτη κοόρτης των Lin et al., (2020) σε μαθητές γυμνασίου-λυκείου βρέθηκε ότι σε σχέση με τους εφήβους που δεν εκτέθηκαν σε σαφές σεξουαλικό περιεχόμενο στην πρώιμη εφηβεία, αυτοί που εκτέθηκαν ήταν κατά 31,7% περισσότερο πιθανό να εμπλακούν σε σεξουαλική συμπεριφορά πριν από την ηλικία των 17 ετών και κατά 27,4% περισσότερο πιθανό σε πρακτικές μη ασφαλούς σεξ και πολλαπλών συντρόφων έως τα 24 έτη, όπως φαίνεται στο στον Πίνακα 2. Τα αποτελέσματα αυτών των επικίνδυνων συμπεριφορών υποστηρίζονται και από άλλες μελέτες (Braun-Courville & Rojas, 2009; Ma & Shek, 2013; Morgan, 2011; O'Hara et al., 2012; O'Hara et

al., 2013; Vandebosch & Eggermont, 2013). Από την άλλη, σε μελέτη των Wright & Centeno (2018), όπου η ηλικία δρα ως διαμεσολαβητική μεταβλητή στην σχέση μεταξύ σεξουαλικού μουσικού περιεχομένου και σεξουαλικών συμπεριφορών, καθώς το αποτέλεσμα ήταν στατιστικά σημαντικό για τους εφήβους ($k=11$, $r= 0.22$, $Z= 6.82$, $p<0.001$, 95% CI [0.15, .27]), παρά για τους αναδύμενους ενήλικες ($k =9$, $r= 0.08$, $Z= 5.71$, $p<0.001$, 95% CI [0.05, 0.10]). Αυτό μπορεί να εξηγηθεί λόγω της προσκόλλησης στην ανάπτυξη ταυτότητας που προεξέχει στην εφηβεία και στη συνέχεια αρχίζει να σταθεροποιείται (Ter Bogt & Soitos, 2007; Thomas, 2016).

Διαφυλικές Διαφορές

Γενικότερα, οι σεξουαλικές στάσεις μπορούν να αποτελέσουν προγνωστικούς παράγοντες για μελλοντικές σεξουαλικές συμπεριφορές (Ward et al., 2011; Wright & Brandt, 2015), ενώ οι ανασκοπήσεις μετά-ανάλυσης υποδεικνύουν πως οι άντρες έχουν πιο σεξουαλικά ανεκτικές στάσεις από τις γυναίκες (Oliver & Hyde, 1993; Petersen & Hyde, 2010). Σε έρευνα των Aubrey et al. (2003) σε αναδύμενους νεαρούς ενήλικες ηλικίας 18 έως 22 ετών, η έκθεση των νεαρών γυναικών σε σεξουαλικό περιεχόμενο προέβλεπε σεξουαλικές προσδοκίες σχετικά με την προγενέστερη σε χρόνο έναρξη των σεξουαλικών δραστηριοτήτων, ενώ για τους νεαρούς άντρες προέβλεπε σεξουαλικές προσδοκίες για σεξουαλική ποικιλία σε μία σχέση. Από την άλλη πλευρά, σε διαχρονική μελέτη των Brown & L'Engle (2009) στις Η.Π.Α. με μεγάλο δείγμα εφήβων περί τους 1000 νέους, φάνηκε ότι τα έφηβα αγόρια που είχαν εκτεθεί σε σεξουαλικό περιεχόμενο στα μέσα μαζικής ενημέρωσης σε μικρότερη ηλικία, ήταν πιο πιθανό να έχουν ήδη εσωτερικεύσει τους επιτρεπούς σεξουαλικούς κανόνες, ενώ τα έφηβα κορίτσια είχαν εσωτερικεύσει λιγότερο προοδευτικές στάσεις για τους έμφυλους ρόλους. Οι αναλύσεις αυτές συμφωνούν με ευρήματα κι από άλλες συγχρονικές μελέτες (Braun-Courville & Rojas, 2009; Peter & Valkenburg, 2006β).

Η πρώιμη έκθεση των εφήβων αγοριών σε σαφές σεξουαλικό περιεχόμενο φαίνεται ότι προβλέπει την πιθανότητα να έχουν την πρώτη τους σεξουαλική επαφή νωρίς καθώς και περισσότερους σεξουαλικούς συντρόφους, ενώ για τις έφηβες μπορεί να προβλεφθεί μόνο η πρώιμη έναρξη σεξουαλικής επαφής. Βέβαια, αυτή η διαφορά για τα κορίτσια ενδεχομένως να σχετίζεται με άλλους σημαντικούς παράγοντες π.χ. πολιτισμικές αντιλήψεις (Morgan, 2011; Lin, et al., 2020; Smith et al., 2016). Ταυτόχρονα, η πρώιμη έκθεση σε σεξουαλικό περιεχόμενο υποστηρίζεται ότι μπορεί σχετίζεται με μορφές σεξουαλικής επιθετικότητας, περισσότερο για τα έφηβα αγόρια, όπως π.χ. λεκτική ή σωματική σεξουαλική παρενόχληση. Ωστόσο, παραμένει ασαφής μια ευθεία γραμμική αιτιότητα ανάμεσα στο σεξουαλικό περιεχόμενο και την βία στην μετέπειτα ζωή, καθώς

υπαισέρχονται κι άλλοι παράγοντες π.χ. δημογραφικοί, κοινωνικο-πολιτιστικοί, κοινωνικοί, ψυχολογικοί (Brown & L'Engle, 2009; Vandebosch, 2015; Ybarra et al., 2011).

Το σεξουαλικό περιεχόμενο στην τηλεόραση φαίνεται ότι επηρεάζει τα αγόρια και τα κορίτσια με διαφορετικούς τρόπους, επειδή αυτό που ενδοβάλλουν από αυτό το περιεχόμενο είναι σε άμεση συνάρτηση με το τι είναι σημαντικό/χρήσιμο για το φύλο τους (Aubrey et al., 2003; Wright, 2011). Σε διαχρονική μελέτη των Oosten et al. (2015) βρέθηκε ότι η αύξηση τα τελευταία χρόνια των σεξουαλικών μουσικών βίντεο με μισογυνικό περιεχόμενο και συγκεκριμένα από άνδρες καλλιτέχνες, φαίνεται ότι μπορεί επίσης να αυξήσει το φαινόμενο της αποδοχής της «συμβολικής αντίστασης» περισσότερο μεταξύ των έφηβων κοριτσιών παρά των αγοριών. Το γεγονός, ότι το φαινόμενο αυτό παρατηρείται στα έφηβα κορίτσια, μπορεί να εξηγηθεί λόγω του ότι τέτοια μουσικά βίντεο υποδεικνύουν στοιχεία για το πώς αναμένεται ή πώς πρέπει να συμπεριφέρεται σεξουαλικά ένα κορίτσι, κι αυτό μπορεί να είναι κάτι σημαντικό για το ίδιο σε αυτήν την αναπτυξιακή φάση της ζωής του, επενδύοντας συναισθηματικά (Oosten et al., 2015; Wright, 2011). Με τον όρο «συμβολική αντίσταση» νοείται η πεποίθηση ότι οι γυναίκες συνήθως λένε «όχι» στο σεξ, ενώ στην πραγματικότητα εννοούν «ναι» και αποτελεί μορφή κακής σεξουαλικής επικοινωνίας και λανθασμένων αντιλήψεων για τη σεξουαλική συναίνεση (Beres, 2010; Oosten et al., 2015). Μάλιστα, το φαινόμενο της «συμβολικής αντίστασης» φαίνεται να επηρεάζει αυξητικά και η διαδικτυακή πορνογραφία μόνο μεταξύ των ενηλίκων και όχι μεταξύ των εφήβων (Peter & Valkenburg, 2011).

Εξίσου σημαντική είναι η σχέση του σεξουαλικού περιεχομένου με την εικόνα σώματος των εφήβων και την σεξουαλική τους αυτοαντίληψη (Lofgren-Mårtenson & Månsson, 2010). Στην διαχρονική μελέτη των Doornwaard et al. (2014) στην Ολλανδία τα έφηβα αγόρια φαίνεται ότι ανέφεραν υψηλότερα επίπεδα χρήσης σεξουαλικά ρητού υλικού σε σύγκριση με τα έφηβα κορίτσια, εμφανίζοντας ταυτόχρονα αυξημένη σωματική επιτήρηση και συνάμα χαμηλότερη σεξουαλική ικανοποίηση ενώ αργότερα με την πάροδο του χρόνου στην μελέτη φαίνεται ότι παρουσιάζεται μια ξαφνική αύξηση χρήσης σεξουαλικού περιεχομένου και από τα έφηβα κορίτσια με χαμηλή σεξουαλική ικανοποίηση. Τα ευρήματα αυτά συμφωνούν και με έρευνα της Morgan (2011).

4.2 Αποτύπωση της συσχέτισης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης με την σεξουαλική αυτό-παρουσίαση των εφήβων.

Οι έφηβοι έχουν την τάση όχι μόνο να καταναλώνουν και να παράγουν σεξουαλικό περιεχόμενο, παρουσιάζοντας τους εαυτούς τους στο διαδίκτυο και στα κοινωνικά δίκτυα με σεξουαλική χροιά (Hall et al., 2012; Shafer et al., 2013). Αυτή η σεξουαλική αυτό-παρουσίαση φαίνεται να επιτελεί σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της σεξουαλικότητάς τους, καθώς αφενός υπάρχει προσπάθεια μίμησης των προβαλλόμενων προτύπων σεξουαλικής ελκυστικότητας κι αφετέρου η αποδοχή ή μη που μπορεί να λάβουν από τους συνομηλίκους τους συντελεί στην εξισορρόπηση των αβεβαιοτήτων που μπορεί να βιώνουν αυτήν την αναπτυξιακή περίοδο, όπου και αναπτύσσεται η σεξουαλική ταυτότητα (Shafer et al., 2013). Πρόσφατες μελέτες επισημαίνουν, ότι η έκθεση σε διαδικτυακές σεξουαλικές αυτό-παρουσιάσεις μπορεί να επηρεάζει την σεξουαλική συμπεριφορά και την σεξουαλική αυτό-εικόνα (Van Oosten et al., 2014, 2015).

Η διαδικτυακή σεξουαλική αυτό-παρουσίαση έχει συσχετιστεί με την ενίσχυση πιθανών προβληματικών σεξουαλικών αυτό-εικόνων και μάλιστα όσο πιο συχνά οι έφηβοι επιδίδονται σε σεξουαλική αυτό-παρουσίαση, τόσο πιο πολύ αυξάνεται η σημασία της σεξουαλικής αυτοαντίληψης συγκριτικά με άλλες πτυχές της συνολικής ταυτότητάς τους (Shafer et al., 2013; Van Oosten et al., 2015). Οι Pujazon-Zazik et al. (2012) βρήκαν ότι το 16% των εφήβων στις ΗΠΑ, με προφίλ σε ιστοτόπο γνωριμιών, επιδίδονταν σε κάποιο είδος σεξουαλικής αναφοράς, είτε με την μορφή εικόνων είτε με την μορφή κειμένων και πιο συχνά μεταξύ των φύλων ήταν τα κορίτσια. Η προβολή σεξουαλικών εικόνων σε ιστοτόπους γνωριμίας ανερχόταν σε ποσοστό της τάξης του 15% των εφήβων αγοριών και του 8% των εφήβων κοριτσιών ηλικίας 16–19 ετών (Kapidzic & Herring, 2011). Από την άλλη, σε μελέτη των Baumgartner et al. (2015), φάνηκε ότι κατά πλειοψηφία, οι έφηβοι έχουν την τάση να δημοσιεύουν σεξουαλικές εικόνες τους στο διαδίκτυο αλλά όχι εικόνες που είναι αμιγώς σεξουαλικά αποκαλυπτικές (π.χ. σε σεξουαλική στάση). Προγνωστικός παράγοντας για την δεύτερη περίπτωση ειδικά, αποτελεί η αυξημένη ανάγκη κάποιων εφήβων για δημοτικότητα/δημοφιλία.

Επιπλέον, η έκθεση σε σεξουαλικής χροιάς αυτό-παρουσιάσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δεν φαίνεται να αποτελεί άμεσο προγνωστικό παράγοντα για σεξουαλικές στερεοτυπικές στάσεις, αλλά μόνο έμμεσα και υπό την προϋπόθεση της συστηματικότητας, προβλέπει την σεξουαλική αυτοαντίληψη και την προθυμία για εμπλοκή σε σεξουαλικές συμπεριφορές π.χ. «sexting». (Van Oosten et al., 2015, 2018). Αυτό φαίνεται να έρχεται σε αντίθεση με προηγούμενες έρευνες, οι οποίες προέβλεπαν επιρροές στις στάσεις και τις συμπεριφορές των εφήβων από την χρήση σεξουαλικού

τηλεοπτικού ή διαδικτυακού περιεχομένου (Peter & Valkenburg 2010; Ward & Friedman 2006), υποδηλώνοντας έτσι μία διάκριση μεταξύ της έκθεσης σε παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης που παράγουν σεξουαλικό περιεχόμενο και της έκθεσης σε σεξουαλικό περιεχόμενο στα κοινωνικά δίκτυα που παράγεται από τους ίδιους τους χρήστες (Van Oosten & Peter, 2015). Αυτό αποδίδεται από τους ερευνητές πιθανόν στον κοινωνικό έλεγχο των συνομηλίκων που συντελείται πιο άμεσα στα κοινωνικά δίκτυα (π.χ. σχόλια ανατροφοδότησης), όποτε ασκείται και πιο ελεγχόμενη επιρροή. Από την άλλη πλευρά, οι σεξουαλικές στάσεις και η σεξουαλική εμπειρία των εφήβων φαίνεται ότι μπορούν να προβλέψουν την έκθεση σε σεξουαλικές αυτό-παρουσιάσεις άλλων και ειδικότερα έφηβοι που έχουν την τάση να αντικειμενοποιούν σεξουαλικά τους άλλους καθώς και έφηβοι που βλέπουν το σεξ μόνο ως ψυχαγωγία (Van Oosten & Peter, 2015). Γενικότερα, σύμφωνα με τους Van Oosten et al. (2018) φαίνεται πως υπάρχει μία κυκλική ενισχυτική σχέση μεταξύ των σεξουαλικών αυτό-παρουσιάσεων και της σεξουαλικής αυτοαντίληψης, προβλέποντας η μία την άλλη.

Στις κοινωνικές πλατφόρμες, το καθεστώς των «like» αποτελεί κίνητρο για δημοσιοποίηση διάφορων αντικειμενοποιημένων εικόνων, ως μορφή σεξουαλικής αυτό-παρουσίασης, (Bell et al. 2018; Chua & Chang, 2016; Mascheroni et al., 2015) και ταυτόχρονα οι ίδιες οι πλατφόρμες αποτελούν πηγή ανασφάλειας και κοινωνικής σύγκρισης αναφορικά με την εικόνα του σώματος, όπως συμβαίνει κατά κόρον στην πλατφόρμα του «Instagram» και αφορά πιο πολύ τα έφηβα κορίτσια (Papageorgiou et al., 2022; Skowronski et al., 2020). Οι όψιμοι έφηβοι και κυρίως τα κορίτσια φαίνεται ότι έχουν την τάση να δημοσιοποιούν περισσότερο σεξουαλικές εικόνες του εαυτού τους στο «Instagram», ενώ σημαντικό ρόλο παίζουν τα πρότυπα των ομότιμων και οι στάσεις τους απέναντι στις σεξουαλικές αυτό-παρουσιάσεις, οι οποίες όσο πιο θετικά διακείμενες είναι, τόσο μεγαλύτερη είναι η πρόθεσή τους να δημοσιεύσουν τέτοιο υλικό (Ouytsel, 2020). Επίσης, σύμφωνα με τους Ranzini & Lutz (2016), σε ερευνητική τους μελέτη σχετικά με τις αυτό-παρουσιάσεις στην κοινωνική πλατφόρμα του «Tinder» -πλατφόρμα εν δυνάμει σεξουαλικών γνωριμιών-, φάνηκε πως ούτε ο ναρκισσισμός ούτε η ανάγκη για κοινωνική συναναστροφή επηρεάζουν την πραγματική κι αυθεντική αυτό-παρουσίαση στην πλατφόρμα, ενώ αντίθετα η αυτοεκτίμηση των χρηστών παίζει σημαντικότερο καθοριστικό ρόλο κι από το επίπεδο μόρφωσης ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Ειδικότερα, ακόμα κι αν χρήστες διαθέτουν υψηλή μόρφωση ή έχουν ομοφυλόφιλο ή άλλον προσανατολισμό, αλλά παρ' όλα αυτά και ταυτόχρονα χαμηλή αυτοεκτίμηση είναι πιο πιθανό να χτίσουν μια διαστρεβλωμένη αυτό-παρουσίασή τους στην πλατφόρμα.

Πέρα από τις σεξουαλικές αυτό-παρουσιάσεις στην δημόσια σφαίρα των κοινωνικών δικτύων, μερικοί έφηβοι επιδίδονται και σε σεξουαλικές αυτό-παρουσιάσεις μέσα στο ιδιωτικό πλέγμα των διαπροσωπικών συνομιλιών στα κοινωνικά δίκτυα, μια επικοινωνιακή πρακτική που ονομάζεται

«sexting» (π.χ., Lenhart, 2009; Mitchell et al., 2012). Πολλές φορές οι σεξουαλικές αυτό-παρουσιάσεις και το «sexting» θεωρούνται το ίδιο είδος συμπεριφοράς, ωστόσο πρόκειται για δύο διαφορετικές μορφές σεξουαλικής αυτό-έκφρασης, όπου το «sexting» είναι πιο σαφές σεξουαλικά και περισσότερο οριοθετημένο, ενώ οι σεξουαλικές αυτό-παρουσιάσεις είναι πιο σεξουαλικά υπαινικτικές και περισσότερο διαδεδομένες στα μέσα (Drouin et al., 2013). Σύμφωνα με την θεωρία της αυτοαντίληψης του Bem (1972) αλλά και από μελέτες των Gonzales & Hancock (2011) και Walther et al. (2011), όταν οι άνθρωποι εμπλέκονται σε αυτό-παρουσίαση, διαμορφώνουν πεποιθήσεις για τον εαυτό και τη συμπεριφορά τους, παρατηρώντας τον εαυτό τους από την οπτική ενός τρίτου. Έτσι, αντίστοιχα οι σεξουαλικές αυτό-παρουσιάσεις στα κοινωνικά δίκτυα συχνά σχετίζονται με σεξουαλικά περιπετειώδεις συμπεριφορές, όπως π.χ. το «sexting» (Kapidzic & Herring, 2014; Peluchette & Karl, 2009; Tortajada, Araüna, & Martínez, 2013).

Σε μελέτη των Van Oosten & Vandebosch (2018), ευρήματα υποστήριξαν αυτήν την σχέση, κυρίως μεταξύ των έφηβων κοριτσιών που φάνηκαν να επηρεάζονται περισσότερο από τις σεξουαλικές αυτό-παρουσιάσεις, προβλέποντας συμπεριφορά «sexting» στα μέσα, σε αντίθεση με τα αγόρια. Οι Zurbriggen et al. (2010) και οι Walker et al. (2013), όπως αναφέρεται στους Van Oosten & Vandebosch (2018), έδωσαν την πιθανή ερμηνεία αυτών των διαφυλικών διαφορών ως διαφοροποιήσεις στα κίνητρα του κάθε φύλου, που μπορεί να σχετίζονται με κοινωνικές νόρμες για τις επιθυμητές σεξουαλικές, ελκυστικές ή και παρορμητικές συμπεριφορές ή να σχετίζονται με την καθαρή σεξουαλική επιθυμία. Αν και σε άλλες μελέτες είχαν επισημανθεί διαφυλικές διαφορές ως προς τη χρήση κοινωνικών δικτύων και ως προς την σεξουαλική αυτό-αποκάλυψη των εφήβων μέσα σε αυτά, με επικρατέστερο το γυναικείο φύλο (Hall et al., 2012; Manago et al., 2008; Thiel-Stern, 2009), οι Van Oosten & Peter (2015) δεν υποστηρίζουν την ύπαρξη διαφυλικών διαφορών στις συνέπειες από την έκθεση σε σεξουαλικές αυτό-παρουσιάσεις στα κοινωνικά δίκτυα. Αυτό το εξηγούν υπό το πρίσμα της ομαλοποίησης και του ήπιου σεξουαλικού περιεχομένου στα κοινωνικά δίκτυα, που είναι εξίσου αποδεκτό και για τα κορίτσια και για τα αγόρια.

Ωστόσο, τα έφηβα κορίτσια διδάσκονται πολύ συχνά ότι το «sexting» μπορεί να αποβεί επικίνδυνο και ως εκ τούτου διακατέχονται από αρνητικές προσδοκίες για αυτό (Dir et al., 2013). Υπό αυτό το πρίσμα, έρχεται η ενασχόλησή τους με σεξουαλικά αυτό-παρουσιάσεις στα κοινωνικά δίκτυα, για να μετριάσει αυτές τις αρνητικές προσδοκίες (Bailey et al., 2013). Όμως, κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να το χρειάζονται τόσο οι αναδυόμενοι ενήλικες, οι οποίοι λόγω της μεγαλύτερης σεξουαλικής εμπειρίας, αυτοπεποίθησης και γενικότερα λόγω των σεξουαλικών αντιλήψεων για τον εαυτό που έχουν περισσότερο σταθεροποιηθεί, μπορεί πιθανόν να εμπλακούν σε «sexting» πιο συνειδητά, παρά από

επιρροές σεξουαλικών αυτό-παρουσιάσεων στα κοινωνικά δίκτυα (Hensel et al., 2011; Van Oosten & Peter, 2015) .

Ακόμη ένας προγνωστικός παράγοντας για έκθεση σε σεξουαλικές αυτό-παρουσιάσεις αλλά και για δημιουργία αντίστοιχων σε ιστοτόπους κοινωνικών δικτύων, φαίνεται να είναι ο υπερέμφυλος προσανατολισμός, γεγονός που υποστηρίζεται από έρευνες σχετικά με την υπερθηλυκότητα και την υπεραρρενωπότητα (Van Oosten et al., 2015, 2018). Με αυτόν τον τρόπο, τα κοινωνικά δίκτυα φαίνεται να λειτουργούν ως πλατφόρμες όπου οι έφηβοι μπορούν να πραγματώσουν τα στερεοτυπικά εξιδανικευμένα πρότυπα εφηβικής αρρενωπότητας και θηλυκότητας αντίστοιχα (Kapidzic & Herring, 2011, 2014). Οι Van Oosten et al. (2018) βρήκαν στα αποτελέσματά της μελέτης τους, όπως φαίνεται στον Πίνακα 3, ότι τα έφηβα κορίτσια συγκέντρωσαν υψηλότερα ποσοστά σεξουαλικών αυτό-παρουσιάσεων τόσο από τις ίδιες όσο και στην έκθεση σε σεξουαλικές αυτό-παρουσιάσεις άλλων, συγκριτικά με τα έφηβα αγόρια. Επίσης, σημαντικό ήταν και το εύρημα στην μελέτη πως ο υπερέμφυλος προσανατολισμός δύναται να προβλέψει την αύξηση των σεξουαλικών αυτό-παρουσιάσεων από τους ίδιους τους έφηβους, καθώς επίσης και την έκθεση σε σεξουαλικές αυτό-παρουσιάσεις άλλων, έως και έξι μήνες αργότερα, χωρίς παρατηρούμενες διαφυλικές διαφορές. Σε δυσαρμονία με τις αναμενόμενες προσδοκίες των ερευνητών, οι σεξουαλικές αυτό-παρουσιάσεις των εφήβων και η έκθεση σε αντίστοιχες από άλλους δεν φάνηκε να ενισχύουν τον υπερέμφυλο προσανατολισμό τους. Το γεγονός αυτό, οι ερευνητές το αποδίδουν πιθανών στην εξισορροπητική αλληλεπίδραση με τους συνομήλικους εκτός των κοινωνικών δικτύων ή και σε ισχυρότερους παράγοντες κοινωνικοποίησης όπως π.χ. γονείς, παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης.

4.3 Αποτύπωση των προκλήσεων και των μηνυμάτων που προωθούνται από σύγχρονη ψηφιακή εφαρμογή γνωριμιών (Tinder) και σύγχρονων εφαρμογών ψυχαγωγίας (Netflix, Podcasts) σε πληθυσμό εφήβων και αναδυόμενων ενηλίκων.

Εφαρμογές Γνωριμιών - Tinder

Η πληθώρα των εφαρμογών γνωριμιών παρέχουν σήμερα πιο απλοποιημένη και ταχύτερη πρόσβαση σε μεγάλο αριθμό εν δυνάμει σεξουαλικών συντρόφων, διευκολύνοντας ταυτόχρονα την η εικονική ή μη προσωπική επαφή (Anzani et al., 2018). Η επικοινωνία που αναπτύσσεται μέσα σε τέτοιες εφαρμογές μπορεί να αλλάξει αρκετά γρήγορα από σεξουαλικά μηνύματα φλερτ μέχρι σε σεξουαλικές προτιμήσεις και κοινή χρήση εικόνων, γεγονός το οποίο μπορεί να καταστεί άβολο έως και επικίνδυνο για τους πιο αρχάριους χρήστες όπως ένας έφηβος (Marston et al., 2020). Οι Degen & Kleeberg-Nierpage (2022) αναφέρονται σε μία δημοφιλή πλατφόρμα γνωριμιών μεταξύ των εφήβων όπως είναι το «Tinder» και συγκεκριμένα υποστηρίζουν, ότι αυτή η ευκολία στην σύναψη γνωριμιών και η αίσθηση της οικειότητας που καλλιεργείται και κατ' επέκταση οδηγεί σε συναντήσεις, πολλές φορές μπορεί να εγκυμονεί κίνδυνο για ριψοκίνδυνες σεξουαλικές συμπεριφορές. Η εν λόγω εφαρμογή ξεκίνησε ως διαδικτυακή εφαρμογή γνωριμιών και λίγο αργότερα εδραιώθηκε ως εφαρμογή για σεξουαλικές γνωριμίες ως επί το πλείστον, εστιάζοντας κυρίως στην εμφάνιση-εικόνα των χρηστών της (Ayers, 2014). Σήμερα, αποτελεί μία από τις δημοφιλέστερες πλατφόρμες γνωριμιών με 50 εκατομμύρια χρήστες να καταγράφονται το 2019 (Jansen, 2019; Lusinski, 2018; Smith, 2019) και με το 39% αυτών να αφορά ηλικίες μεταξύ 16 και 24 ετών (Cabecinha et al., 2017; Mander, 2015).

Οι Ranzini και Lutz (2016), διερευνώντας τις πρακτικές αυτό-παρουσίασης των χρηστών του «Tinder», ανέδειξαν ως βασικά ερευνητικά ζητήματα την αυθεντικότητα και την εξαπάτηση που συντελούνται όπως σε κάθε ιστότοπο γνωριμιών. Το γεγονός αυτό διαφαίνεται και από την πολιτική της εν λόγω εφαρμογής, η οποία δεν απαιτεί οι φωτογραφίες των χρηστών να είναι απαραίτητα δικές τους εικόνες, ωστόσο απαιτεί να υπάρχει σεβασμός στην πνευματική ιδιοκτησία και στα δικαιώματα ιδιωτικότητας των άλλων (Tinder, 2016α), όπως αναφέρεται στην μελέτη των MacLeod & McArthur (2018). Έτσι, η εμφάνιση των εφαρμογών γνωριμιών οδήγησε στην εννοιολογική τοποθέτηση ορισμένων όρων, που περιγράφουν νέες συμπεριφορές των χρηστών, οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε αυτές τις εφαρμογές (Mazza, 2019a). Για παράδειγμα, το «catfishing» αποτελεί έναν νέο όρο, ο οποίος περιγράφει την προσπάθεια ενός ατόμου να προσποιηθεί ότι είναι κάποιος άλλος μέσα σε αυτές τις εφαρμογές, συνυπολογίζοντας πάντα τους κινδύνους που συνεπάγεται αυτή η συμπεριφορά

(Mazza, 2019b). Σύμφωνα με τον Wynn (2020), 70.000 φωτογραφίες χρηστών στο «Tinder» χακαρίστηκαν, αυξάνοντας έτσι την πιθανότητα αυτές οι φωτογραφίες να χρησιμοποιηθούν από αγνώστους για «catfishing» ή άλλες εγκληματικές δραστηριότητες στο διαδίκτυο. Ένας ακόμη γνωστός όρος είναι το λεγόμενο «ghosting», το οποίο περιγράφει την συμπεριφορά ενός χρήστη που διακόπτει απροσδόκητα τις επαφές του με έναν άλλο χρήστη έναν χρήστη (Marston et al., 2020) και αρκετές φορές συνοδεύεται από μια μορφή εκφοβισμού το «body shaming», σύμφωνα με την έρευνα του Johnston (2019a).

Μελέτη των Sumter et al. (2016), έδειξε ότι η χρήση του «Tinder» εξυπηρετεί ορισμένα κίνητρα στους αναδυόμενους ενήλικες. Αυτά, συνίστανται στην εκπλήρωση όχι μόνο φυσικών αναγκών όπως το σεξ, αλλά και κοινωνικών αναγκών όπως η σύναψη νέων ρομαντικών σχέσεων, με τα αγόρια να εμφανίζουν μεγαλύτερα ποσοστά στην πρώτη περίπτωση, κινητώντας περισσότερο το περιστασιακό σεξ. Το τελευταίο εύρημα εντοπίζεται και σε προγενέστερες μελέτες, όπως των Baumgartner et al., 2010; Cabecinha et al., 2017; Haferkamp et al., 2012; Petersen & Hyde, 2011; Tappé et al., 2013. Ωστόσο, η μελέτη των Shapiro et al. (2017) δεν συμφωνεί με την ύπαρξη διαφυλικών διαφορών. Από την άλλη πλευρά, η ευκολία διαδικτυακής επικοινωνίας που προσφέρει αυτή η εφαρμογή προσφέρει την δυνατότητα σε χρήστες που δεν είναι τόσο εξωστρεφείς στην κοινωνική ζωή και που δεν έχουν την πρόθεση να συναντηθούν «off-line» με αγνώστους, να νιώθουν πιο άνετα και οικεία να επικοινωνήσουν «on-line» με άλλους. Επιπλέον, η χρήση της εφαρμογής φαίνεται να ικανοποιεί την ανάγκη των αναδυόμενων ενηλίκων, εξίσου σε αγόρια και κορίτσια, να επιβεβαιώνουν την αυτο-αξία τους αλλά και να ψυχαγωγούνται (Sumter et al. 2016).

Τα ανωτέρω, εγκυμονούν σημαντικούς κινδύνους στην ευαίσθητη ηλικιακή ομάδα των εφήβων και των αναδυόμενων ενηλίκων. Μελέτες δείχνουν ότι νεαροί ενήλικες που αναζητούν σεξουαλικούς συντρόφους σε εφαρμογές γνωριμιών έχουν υποστεί αρνητικές συνέπειες για την υγεία τους, όπως αυξημένο κίνδυνο προσβολής από σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες, (Buhi et al., 2012; Rhode Island Department of Health, 2015; Almeida et al., 2016) ή σεξουαλική λύπη, συναισθήματα άγχους και κατάθλιψης (Bachtel, 2013). Επίσης, χρήστες που δεν είναι σε θέση να διαχειρίζονται και να συντονίζουν με λειτουργικό τρόπο τις σκέψεις και τις συναισθηματικές τους αντιδράσεις, υποκρύπτουν πιο εύκολα σε καταναγκαστική χρήση των εφαρμογών γνωριμιών, ενισχύοντας την τάση να νιώθουν λιγότερο χρήσιμοι εκτός σύνδεσης αλλά περισσότερο αξιόλογοι μέσα στο διαδίκτυο (Dhir et al., 2018, p. 143; Coduto et al., 2020).

Οι Her & Timmermans (2020) υποστηρίζουν ότι, ακόμα κι αν η καταναγκαστική χρήση βοηθά εν μέρει στην ομαλοποίηση δυσφορικών συναισθημάτων όπως θλίψη, άγχος κτλ., ωστόσο παραμένει

ακόμα η πιθανότητα για τους χρήστες να μην βιώνουν υψηλά επίπεδα ευημερίας μετά από τη χρήση της εφαρμογής, και το γεγονός αυτό συμφωνεί και με άλλες μελέτες αναφορικά με την ευημερία στα κοινωνικά δίκτυα, όπως των Błachnio et al., 2016; Dhir et al., 2018; Young et al., 2017. Επιπρόσθετα, οι χρήστες που μπορεί να διακατέχονται από χαμηλή αυτοπεποίθηση ή και αυτοεκτίμηση ή και κακή εικόνα σώματος, βλέποντας αρνητικά τον εαυτό τους, μπορεί να αποκομίσουν βλαπτικές επιπτώσεις στην αυτοπεποίθηση και στην ψυχική υγεία τους, αφού υφίστανται μια άτυπη «αξιολόγηση» και αντικειμενοποίηση (Marston et al., 2020; Strubel & Petrie, 2017). Μάλιστα, όσο περισσότερο κάποιος συγκρίνει τον εαυτό του με άλλους μέσα στην εφαρμογή «Tinder», τόσο χειρότερο μπορεί να είναι το αίσθημα ευημερίας του, ακόμη και χωρίς να παρακολουθεί την επιτυχία άλλων στην εφαρμογή (Her & Timmermans, 2020). Ακόμη ένα ενδιαφέρον εύρημα αποτελεί και αυτό της συγχρονικής μελέτης των Shapiro et al. (2017), όπου η χρήση του «Tinder» από νεαρούς αναδυόμενους ενήλικες ηλικίας 18 έως 26 ετών συσχετίστηκε μόνο με την βιολογική ανάγκη για σεξ, και όχι με την ανάγκη για συναισθηματική σύνδεση.

Γενικότερα, φαίνεται ότι η επιδίωξη διαδικτυακών ρομαντικών ή και σεξουαλικών σχέσεων και ραντεβού είναι αδιαμφισβήτητες. Ωστόσο, οι σημερινοί έφηβοι διακατέχονται από φόβο μην υποστούν βία σε κάποιο ραντεβού ή παρενόχληση εντός του κυβερνοχώρου, με τους μεγαλύτερους όμως εφήβους κι αναδυόμενους ενήλικες να κάνουν χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, καθώς νιώθουν περισσότερη ασφάλεια και εμπιστοσύνη μέσα στο πλαίσιο των πλατφορμών (Lykens et al., 2019). Στην μία διερευνητική μελέτη, φάνηκε ότι οι έφηβοι έχουν περισσότερες αρνητικές αντιδράσεις στα διαδικτυακά ραντεβού/γνωριμίες παρά θετικές, με τους μεγαλύτερους εφήβους να είναι καλά ενημερωμένοι για τους κινδύνους και κατανοώντας παράλληλα ότι αυτή η μορφή εξερεύνησης γνωριμιών δεν λειτουργεί για όλους το ίδιο. Αξιοσημείωτο αποτέλεσε ωστόσο το γεγονός, ότι οι έφηβοι με διάφορους προσανατολισμούς που συμμετείχαν (ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι, τρανς) είχαν μεγαλύτερες πιθανότητες να χρησιμοποιήσουν τα διαδικτυακά ραντεβού/γνωριμίες για να μπορέσουν να βρουν ομότιμους τους, με το 27% των νέων τρανσέξουαλ να δηλώνουν πως χρησιμοποιούν εφαρμογές γνωριμιών για να συνδεθούν με άλλους, όπως φαίνεται και στον Πίνακα 4 (Lykens et al., 2019).

Εφαρμογές Ψυχαγωγίας - Netflix, Podcasts

Αρκετές μελέτες, που έχουν ασχοληθεί με το ζήτημα του σεξουαλικού περιεχομένου στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τον αντίκτυπο στους νέους, έφτασαν στο συμπέρασμα ότι η προαγωγή της σεξουαλικής υγείας μέσα από το περιεχόμενο αυτό ήταν σπάνια (Carpentier et al., 2017; Kinsler &

Glik, 2019; Pariera et al., 2014). Η πλατφόρμα ψυχαγωγίας του «Netflix» αποτέλεσε την πιο δημοφιλή πλατφόρμα στον κόσμο για το 2020, με 193 εκατομμύρια συνδρομητές σε περισσότερες από 190 χώρες (Netflix Media Center, 2020), όπως αναφέρουν οι Tauty et al. (2021). Σύμφωνα μάλιστα με τους ίδιους ερευνητές Tauty et al. (2021), οι σειρές στην πλατφόρμα του «Netflix» που απευθύνονται σε νέους φαίνεται ότι παρέχουν ευκαιρίες προώθησης μηνυμάτων, που προάγουν με την σειρά τους την σεξουαλική υγεία των εφήβων. Από την άλλη και οι νέοι φαίνεται, όπως υποστηρίζουν οι Tauty et al. (2021), να ανταποκρίνονται καλύτερα σε αυτά τα μηνύματα που προέρχονται από ψηφιακές μορφές ψυχαγωγίας οι οποίες δεν υπερτονίζουν την ηθική πλευρά της σεξουαλικής υγείας, όπως συνήθως συμβαίνει με πιο θεσμικές πηγές.

Στην ερευνητική μελέτη των Tauty et al. (2021) η οποία εξέτασε τις πιο δημοφιλείς σειρές στους νέους κατά την πενταετία 2015 έως 2020, φάνηκε ότι τα μηνύματα προαγωγής της σεξουαλικής υγείας που προωθούνται από σειρές στο «Netflix» φαίνεται ότι πραγματεύονται ζητήματα κυρίως της σεξουαλικής βίας, της σεξουαλικής παρενόχλησης, της προστασίας από σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα και τις πρακτικές αντισύλληψης. Ωστόσο, τα μηνύματα αυτά καλών πρακτικών σεξουαλικής υγείας εντοπίζονταν μόνο σε σειρές καθαρά διαπραγματευόμενες την σεξουαλική υγεία, παρά το γεγονός ότι όλες οι σειρές λίγο έως πολύ πραγματεύονται ρομαντικές σχέσεις. Επιπλέον, τα μηνύματα αυτά εντοπίζονταν πιο συχνά σε υλικό που απευθυνόταν σε όψιμους έφηβους, περί τα 16 με 18 έτη, εστιασμένα κυρίως στην πρόληψη κινδύνων αλλά και επισημαίνοντας ταυτόχρονα κι άλλα σημαντικά ζητήματα, όπως η αυτό-αποδοχή, οι σεξουαλικές διακρίσεις, η σεξουαλική ευχαρίστηση και οι σεξουαλικές διαταραχές. Όλα αυτά, έρχονται σε αντιπαράθεση με τις θέσεις προγενέστερων μελετών για το περιεχόμενο προαγωγής της σεξουαλικής υγείας στα μέσα ενημέρωσης (Carpentier et al., 2017; Kinsler & Glik, 2019). Φυσικά, πρόκειται για μία θετική εξέλιξη στην πορεία των ψηφιακών μέσων όμως χρειάζονται ακόμα αρκετές βελτιώσεις, καθώς η πληθώρα των σεναρίων δεν πραγματεύονται ορισμένα κομβικά ζητήματα σεξουαλικότητας των εφήβων, όπως π.χ. εφηβική γονεϊκότητα, τρανς ταυτότητα, ενώ παρά το γεγονός ότι μεγάλο ποσοστό των πληροφοριών σεξουαλικής υγείας που προσφέρονται είναι ακριβείς, υπάρχει ένα μικρό ποσοστό παραπληροφόρησης (Tauty et al., 2021).

Στο ίδιο μήκος κύματος εντάσσονται και τα λεγόμενα «podcasts», ψηφιακά αρχεία συζητήσεων στα οποία κανείς μπορεί να ανατρέξει ανά πάσα στιγμή και να έχει πρόσβαση από κάθε ψηφιακό μέσο (υπολογιστή, tablet, smartphone, συσκευές ήχου κ.α.) με απεριόριστη δυνατότητα επαναλήψεων. Πρόκειται για ένα καινούργιο εργαλείο με ενίοτε εκπαιδευτικό χαρακτήρα, που διευκολύνει την πρόσβαση των εφήβων σε πληροφορίες σχετικά με τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία (Leite et al., 2022) και ευρέως διαδεδομένο στους εφήβους καθώς στις Η.Π.Α

το 2019 για παράδειγμα, το 51% του πληθυσμού άνω των 12 ετών χρησιμοποιούσε «podcasts» (Barnes et al., 2020). Οι Leite et al. (2022) έφτιαξαν μία σειρά από τέσσερα επεισόδια «podcasts teen talk», τα οποία παρακολούθηθηκαν από εφήβους με μέση ηλικία τα 17 έτη μέσω αναπαραγωγής τους στο ραδιόφωνο και τα οποία αφορούσαν θεματικές του σεξ, της σεξουαλικότητας, των σεξουαλικά μεταδιδόμενων λοιμώξεων, των μεθόδων αντισύλληψης και άλλα σημαντικά ζητήματα σεξουαλικής υγείας, όπως ο ιός HIV και το σύνδρομο AIDS. Τα συγκεκριμένα «podcasts» της μελέτης των Leite et al. (2022) χαρακτηρίστηκαν από υψηλό επίπεδο εγκυρότητας περιεχομένου με δείκτη I-CVI (Item-level Content Validity Index)= 0,87 και υψηλό επίπεδο αξιοπιστία με δείκτη άλφα Cronbach= 0,951, καταδεικνύοντας έτσι τον εκπαιδευτικό τους χαρακτήρα και προτάσσοντάς τα ως πρακτικό εργαλείο για τους εφήβους αλλά και για τους εκπαιδευτικούς και τους επαγγελματίες υγείας.

5. Συζήτηση

Η μεγαλύτερη ευκολία πρόσβασης σε σεξουαλικό και πορνογραφικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και παράλληλα η ανάπτυξη και εξερεύνηση της σεξουαλικής ταυτότητας στην περίοδο της εφηβείας, οδηγεί εύλογα σε πιθανότερες μεγαλύτερης έκθεσης σε ρητό σεξουαλικό υλικό, από ότι οι έφηβοι προηγούμενων γενεών (Castro-Calvo et al., 2016). Επιπλέον, παρά την πληθώρα ερευνών για το σεξουαλικά ρητό περιεχόμενο στα μέσα και τις επιπτώσεις του κυρίως με έμφαση στην σεξουαλική βία, εντούτοις λίγη είναι έρευνα που έχει εστιάσει συγκεκριμένα στην συσχέτισή του με την σεξουαλική ικανοποίηση ή και των σεξουαλικών προτιμήσεων (Kingston et al., 2009; Malamuth et al., 2000; Rodenhizer & Edwards, 2019). Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τον κυβερνοχώρο φαίνεται ότι οι αλληλεπιδράσεις μειώνουν τις αναστολές, οδηγούν σε μεγαλύτερη αίσθηση οικειότητας και πολλές φορές ωθούν τους χρήστες να δημιουργήσουν ταυτότητες που δεν είναι αυθεντικές ή να υπάρχει μια υπερπροσπάθεια για να δείχνουν έτσι (De Ridder, 2017; Hertlein & Blumer, 2013; Ranzini & Lutz, 2016). Όπως είναι φυσικό όλες αυτές οι ενέργειες προϋποθέτουν κάποιον βαθμό αυτό-αποκάλυψης των χρηστών, που πολλές φορές αγγίζει το «φαινόμενο της υπερπροσωποποίησης» το οποίο αφορά, όπως αναφέρεται στους Ramirez & Wang (2008), στην καλλιέργεια υπερβολικών προσδοκιών και εξιδανικευμένων εικόνων των άλλων.

Σύμφωνα με την Maes (2022), όταν διερευνώνται τα σεξουαλικά προσανατολισμένα ψηφιακά μέσα και η εφηβική σεξουαλικότητα, τα κίνητρα διαφοροποιούνται ως προς την πηγή τους σε εσωτερικά και εξωτερικά. Για τα πρώτα, η έρευνα δείχνει σύμφωνα με την Maes (2022), ότι αφορούν περισσότερο την σεξουαλική εξερεύνηση και την έναρξη και συντήρηση σεξουαλικών σχέσεων, ενώ στην δεύτερη περίπτωση άπτονται ζητήματα πίεσης συνομηλίκων (πολύ συχνά για τους εφήβους) και καταναγκασμού (ψηφιακού σεξουαλικού εξαναγκασμού). Ένα σημαντικό ποσοστό της τάξης του 16,6% των εφήβων ανέφερε σε έρευνα των Machimbarrena et al. (2018) ότι έχει βιώσει κάτι αντίστοιχο στο διαδίκτυο, με τα αγόρια εμπλέκονται πιο τακτικά σε τέτοιες κινήσεις. Η σεξουαλική εξερεύνηση στα νέα ψηφιακά μέσα, πέραν των όσων έχουν αναφερθεί έως τώρα, συμβάλλει εν μέρει στην εδραίωση και στην αύξηση της αποδοχής των διαφορετικών σεξουαλικών προσανατολισμών (Grubbs et al., 2019). Παράλληλα, το διαδικτυακό περιβάλλον φαίνεται να λειτουργεί προστατευτικά για τις σεξουαλικές μειονοτικές ομάδες οι οποίες νιώθουν μεγαλύτερη ασφάλεια εκεί για δημιουργία σχέσεων (Korchmaros et al., 2015). Αναφορικά με την πίεση των συνομηλίκων, τα κορίτσια συνήθως πιέζονται να δημιουργήσουν σεξουαλικό περιεχόμενο για να διατηρήσουν μία σχέση, ενώ τα αγόρια βιώνουν κι αυτά πίεση για το αν είναι ικανοί να αποκτήσουν τελικά πρόσβαση σε αυτό το περιεχόμενο. Τελικά, η ζυγαριά της ηθικής ευθύνης γέρνει περισσότερο προς το θηλυκό φύλο αλλά κι ανεξαρτήτως τέτοιων διλλημάτων, η συμπεριφορά των εφήβων κοριτσιών φαίνεται να είναι ακόμη

συνεπής ως προς τα σεξιστικά στερεότυπα (Crofts et al., 2018; Lippman & Campbell, 2014; Ringrose et al., 2013).

Αυτό που παρατηρήθηκε στο σύνολο των αποτελεσμάτων και της παρούσας βιβλιογραφικής ανασκόπησης κι αυτό έγκειται στο γεγονός ότι στην έρευνα πάνω σε ζητήματα σεξουαλικής φύσης των εφήβων επικρατεί ακόμη ένα ιατροκεντρικό μοντέλο που εστιάζει κυρίως στις συμπεριφορές κινδύνου της υγείας αλλά και γενικότερα (De Leeuw & Buijzen, 2016; Harden, 2014; Maes et al., 2022). Ειδικότερα, ο Harden (2014) παρατηρεί ότι ακόμα και οι ψυχολογικές συνέπειες που τυχόν έχουν διερευνηθεί εστιάζουν περισσότερο σε δυσμενείς καταστάσεις, όπως για παράδειγμα η παραβατικότητα, ενώ δεν έχει μελετηθεί τόσο το στοιχείο των σχέσεων ή των επιθυμιών. Γενικότερα, έπειτα από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας αλλά και σύμφωνα με άλλες θέσεις όπως της Maes (2022) οι επιπτώσεις (κυρίως οι θετικές) των μέσων μαζικής ενημέρωσης (κυρίως των ψηφιακών), στην εφηβική σεξουαλικότητα, δεν έχουν εξεταστεί εκτενώς και πρόκειται για νέο έδαφος μελλοντικής έρευνας για να υπάρξει μία εξισορρόπηση στην τάση της βιβλιογραφίας. Επιπλέον, η βιβλιογραφία έχει την τάση να αναδεικνύει τη μονόδρομη όψη του ζητήματος, καθώς οι μελέτες σκιαγραφούν περισσότερο την σχέση ανάμεσα στα διάφορα είδη μέσων ενημέρωσης με τη σεξουαλική συμπεριφορά των εφήβων, ενώ από τα αποτελέσματα αυτής της ανασκόπησης αλλά και σύμφωνα και με άλλες μελέτες, (Maes, 2022; Ragsdale et al., 2014; Slater, 2007; Valkenburg & Peter, 2013) δείχνουν ότι η σχέση μεταξύ των μέσων και της εφηβικής σεξουαλικότητας είναι αμφίδρομη.

Συνολικά, η έρευνα σε αυτόν τον υπό μελέτη τομέα πλαισιώνει κυρίως επιρροές μέσων πιο παραδοσιακής μορφής, λευκούς εφήβους ή αναδυόμενους ενήλικες του δυτικού κόσμου και κυρίως συγχρονικές έρευνες ή εργαστηριακά πειράματα. Μάλιστα, οι πιο σύγχρονες έρευνες συνυπολογίζουν πλέον τη μεταβλητότητα του περιβάλλοντος των μέσων και τις επακόλουθες συνέπειες αυτού στην αφοσίωση, την ερμηνεία και την εσωτερίκευση του περιεχομένου από τους καταναλωτές (Ward et al., 2016). Φυσικά, στην παρούσα εργασία για το σεξουαλικό περιεχόμενο στα μέσα και την σεξουαλικότητα των εφήβων αναφέρθηκαν ποικίλες θεματικές, όροι κι έννοιες και μεταβλητές, οι οποίες χρήζουν περαιτέρω μελέτης και πρωτογενούς έρευνας, αφού πρόκειται για ένα επίκαιρο ζήτημα και περιορισμένο βιβλιογραφικά τοπίο.

Επομένως, μερικές σημαντικές μεταβλητές που θα έπρεπε να διερευνηθούν, θα μπορούσαν να αφορούν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των εφήβων που ενδεχομένως τους θωρακίζουν ή τους καθιστούν πιο ευάλωτους απέναντι στο σεξουαλικό περιεχόμενο, τις εθνοτικές/φυλετικές διαφορές, τον προστατευτικό ή μη ρόλο των γονέων, τον σεξουαλικό προσανατολισμό/ταυτότητα, την σεξουαλική ρευστότητα, τις ρομαντικές σχέσεις και τέλος περισσότερη πρωτογενή έρευνα στα

νέα ψηφιακά μέσα τύπου «podcast» και άλλων, που μπορεί να χρησιμοποιηθούν για να συμβάλλουν στην προώθηση της σεξουαλικής υγείας και ευημερίας των εφήβων, επηρεάζοντας στάσεις και νόρμες. Επίσης, μία εξίσου καλή ιδέα για μελέτη θα μπορούσε να αποτελέσει και το πεδίο των διαδικτυακών προκλήσεων που θα άπτονται ζητήματα σεξουαλικότητας αλλά και σεξουαλικών καλών πρακτικών, αξιοποιώντας τες για την ενίσχυση θετικών σεξουαλικών συμπεριφορών, στάσεων και πεποιθήσεων των εφήβων.

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1

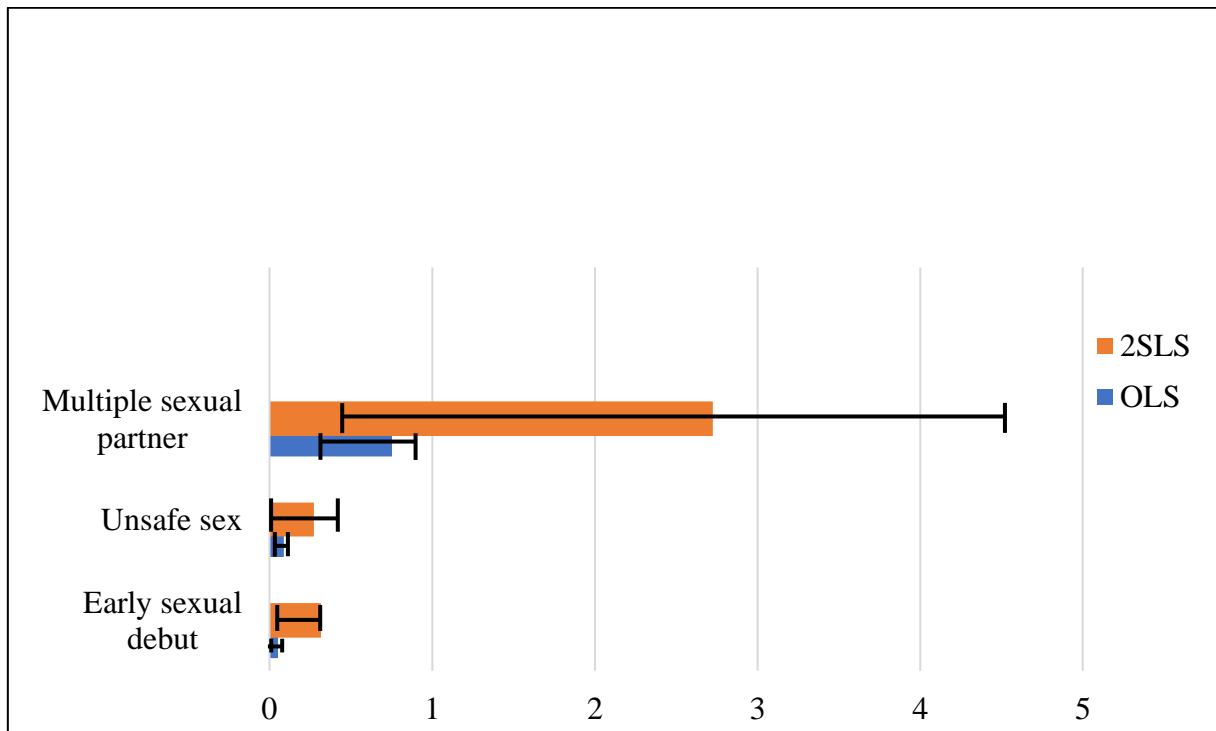
Διαστάσεις των Εσωτερικευμένων Ενεργών Μοντέλων του Εαυτού και του Άλλου και οι Αντίστοιχες Μορφές Δεσμού

	Θετικός Άλλος		
	<i>Ασφαλής</i> (Θετικός προς την οικειότητα και την αυτονομία)	<i>Ανασφαλής</i> (Ανασφαλής απέναντι στις σχέσεις)	
Θετικός Εαυτός	<i>Απορριπτικός</i> (Απορριπτικός προς την οικειότητα και την άρνηση της εξάρτησης)	<i>Φοβισμένος</i> (Φοβισμένος απέναντι στην οικειότητα, κοινωνικά απόμακρος)	Αρνητικός Εαυτός
	Αρνητικός Άλλος		

Σημείωση: Από *Personality: Theory and Research*, (p. 217) by Pervin A. L. & Cervone D., 2013, New York: Wiley and Sons.

Πίνακας 2

Η Αυξημένη Πιθανότητα Πρώιμου Σεξουαλικού Ντεμπούτου και Μη Ασφαλούς Σεξ, και ο Αυξημένος Αριθμός Σεξουαλικού Συντρόφου από Έκθεση σε SEM (sexual explicit material) τόσο για την Μέθοδο Ανάλυσης Παλινδρόμησης των Ελαχίστων Τετραγώνων (OLS) όσο και για την 2 Σταδίων Ελαχίστων Τετραγώνων

Σημείωση: Από *PloS one: Exposure to sexually explicit media in early adolescence is related to risky sexual behavior in emerging adulthood*, 15(4), by Lin, W. H., Liu, C. H., & Yi, C. C., 2020,

Πίνακας 3

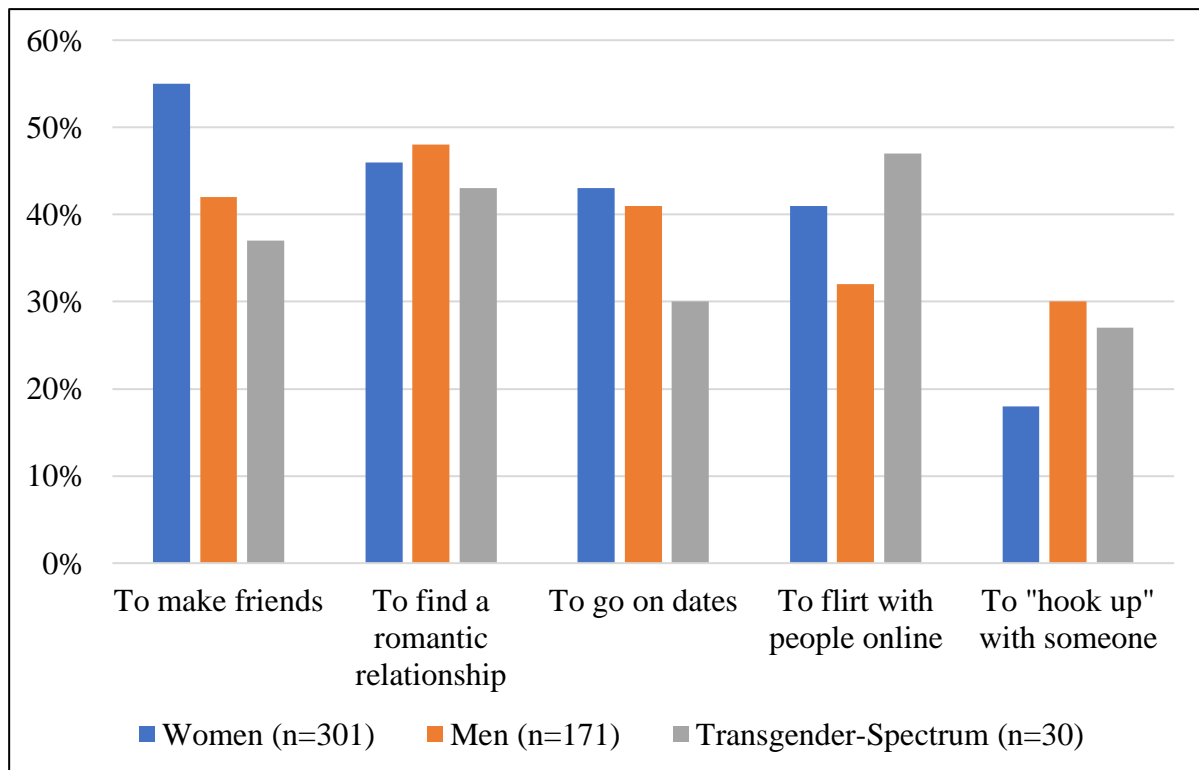
Διαφορές φύλου στους Μέσους Όρους Σεξουαλικών Αυτό-παρουσιάσεων, στην Έκθεση σε Σεξουαλικές Παρουσιάσεις άλλων και στον Υπερέμφυλο Προσανατολισμό

	Boys	Girls	Different between means	
	M (SD)	M (SD)	F (1,1466)	p
Sexy self-presentation (wave 1)	1.23 (.56)	1.41 (.74)	27.87	.000
Sexy self-presentation of others (wave 1)	2.69 (1.50)	3.03 (1.49)	19.46	.000
Hypergender orientation (wave 1)	3.37 (1.31)	3.49 (1.26)	3.25	.071
Sexy self-presentation (wave 2)	1.25 (.62)	1.39 (.73)	16.61	.000
Sexy self-presentation of others (wave 2)	2.83 (1.52)	3.07 (1.44)	9.24	.002
Hypergender orientation (wave 2)	3.31 (1.27)	3.43 (1.31)	2.89	.089
Sexy self-presentation (wave 3)	1.28 (.63)	1.43 (.75)	16.26	.000
Sexy self-presentation of others (wave 3)	2.83 (1.53)	3.04 (1.39)	7.32	.007
Hypergender orientation (wave 3)	3.43 (1.27)	3.49 (1.33)	.64	.422

Σημείωση: Από *Human Communication Research: Adolescents' sexual media use and willingness to engage in casual sex: Differential relations and underlying processes*, (Vol. 43, Issue 1), by van Oosten, J., Peter, J., & Vandenbosch, L., 2017, , International Communication Association.

Πίνακας 4

Λόγοι για τη Χρήση Εφαρμογών Γνωριμιών ανά Ποσοστιαία Αναλογία και Φύλο.

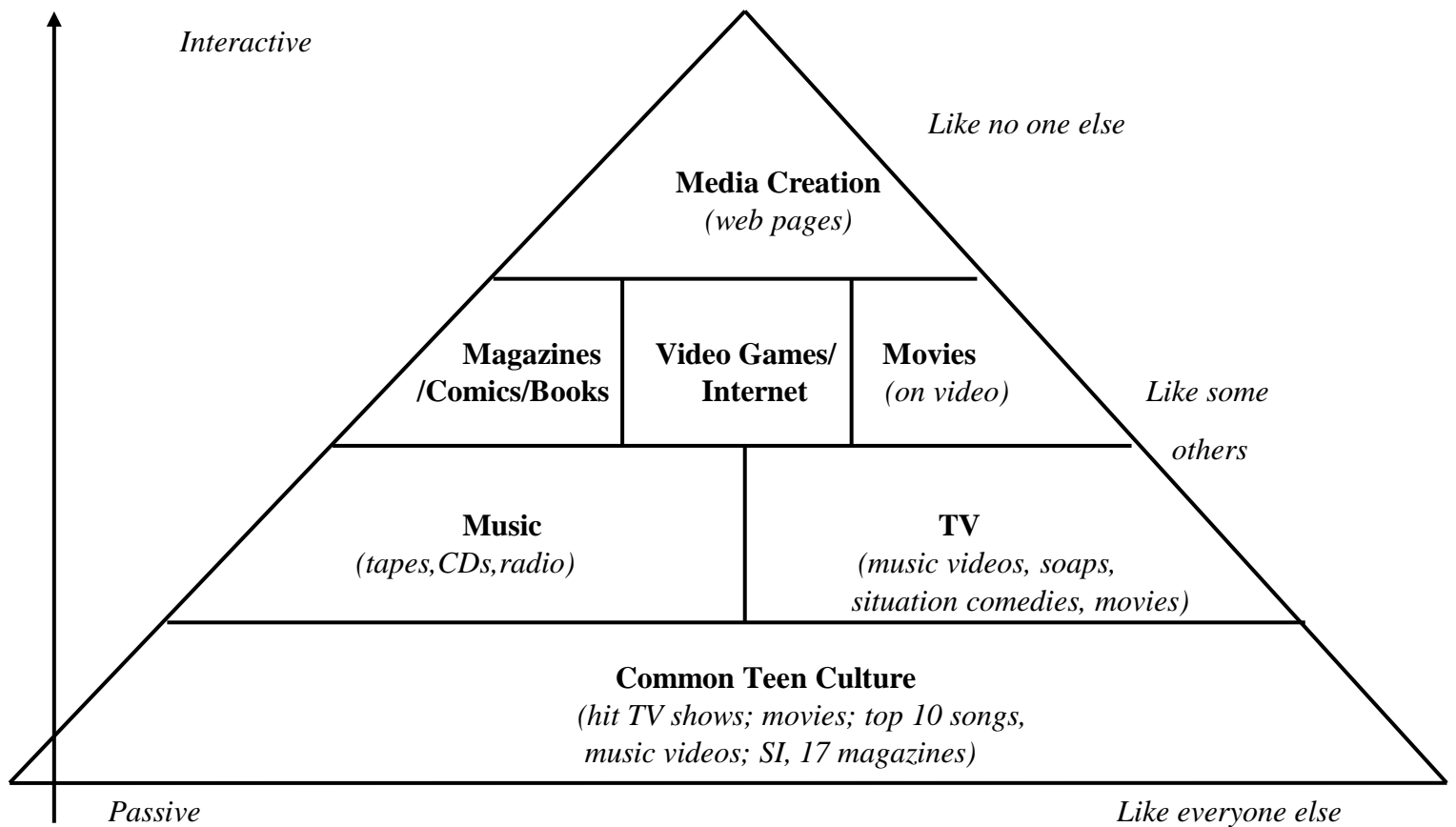

Σημείωση: Από *JMIR public health and surveillance: Google for Sexual Relationships: Mixed-Methods Study on Digital Flirting and Online Dating Among Adolescent Youth and Young Adults*, 5(2), by Lykens, J., Pilloton, M., Silva, C., Schlamm, E., Wilburn, K., & Pence, E., 2019

ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΣΧΕΛΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Σχεδιάγραμμα 1

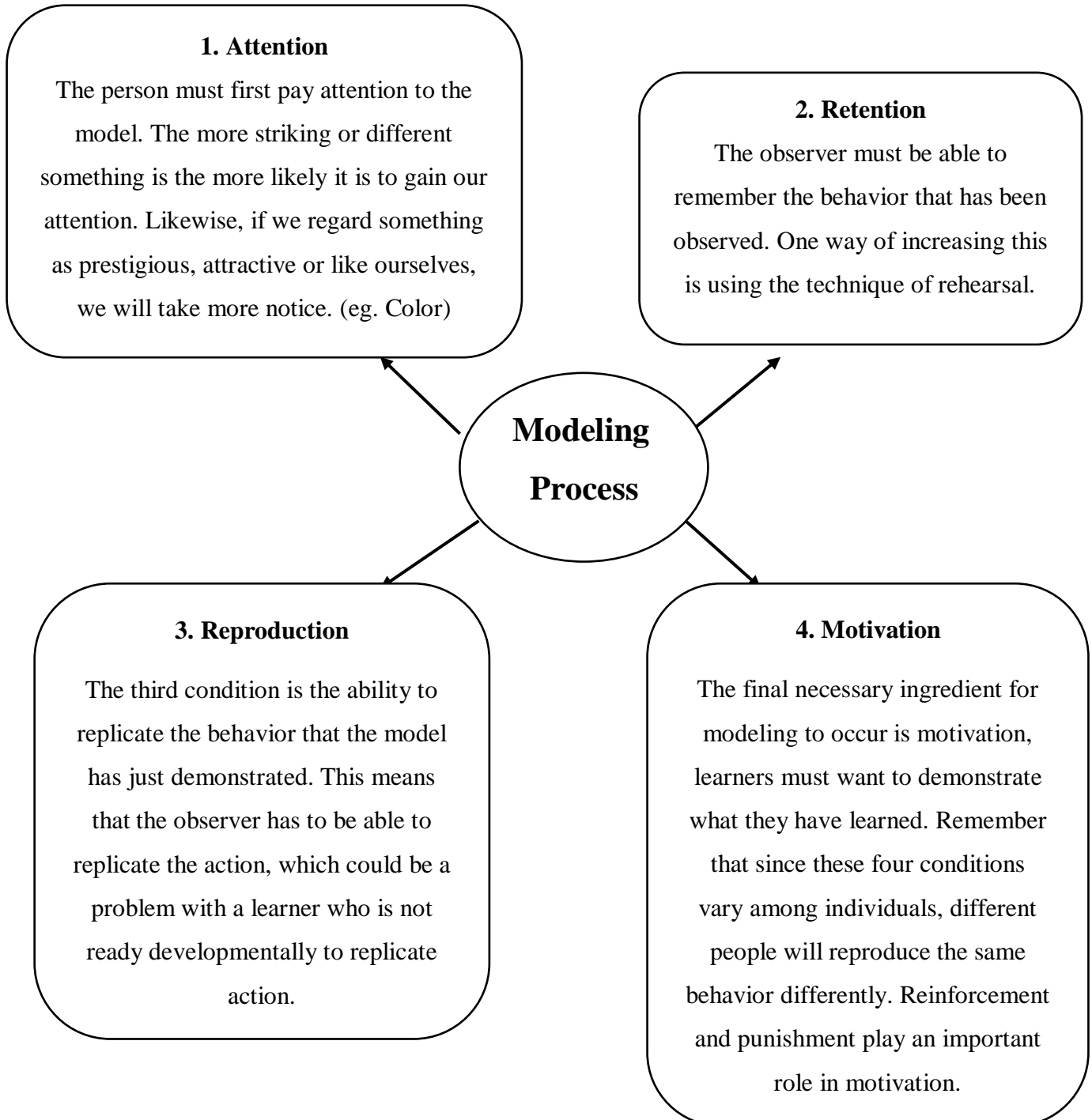
Διατροφική Πυραμίδα Εφήβων

Σημείωση: Από *Sexual teens, sexual media: Investigating media's influence on adolescent sexuality*, by Brown, J. D., Steele, J. R., & Walsh-Childers, K. (Eds.), 2002, Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Σχεδιάγραμμα 2

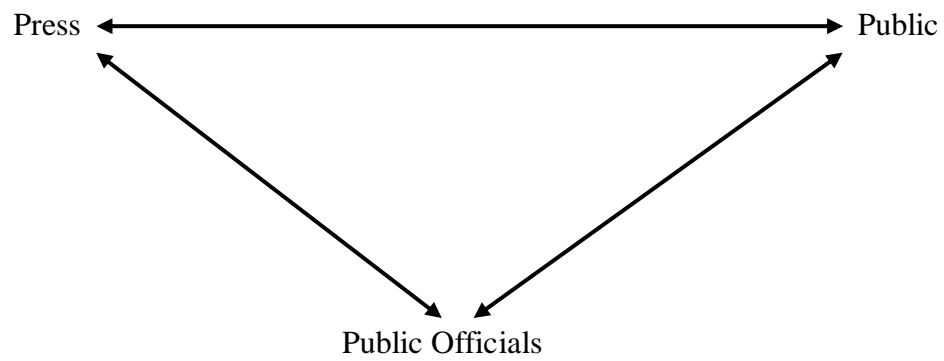
Συνθήκες που χρειάζονται στην Διαδικασία της Μοντελοποίησης

Σημείωση: Από *Journal of Personality and Social Psychology: Bandura's Social Learning Theory & Social Cognitive Learning Theory*, 1, 589, by Nabavi, R.T., 2012

Σχεδιάγραμμα 3

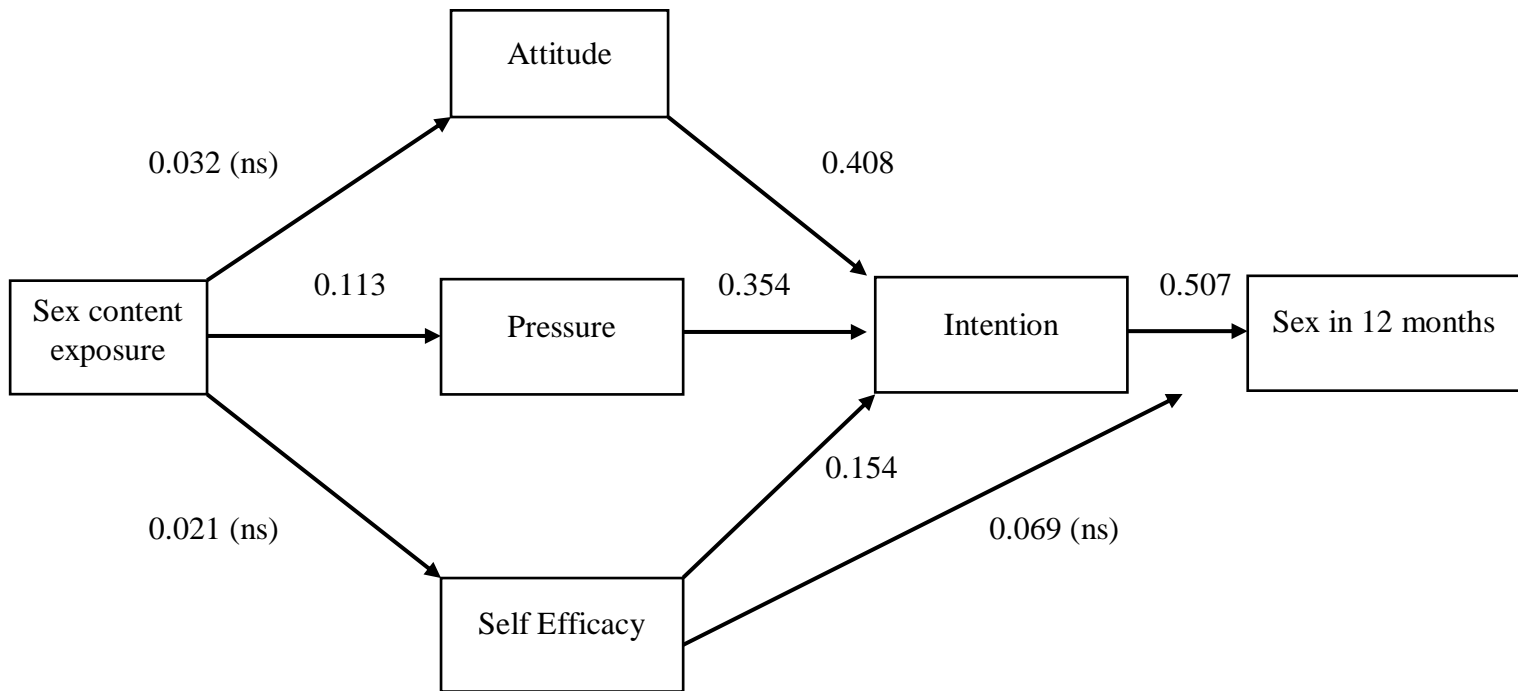
Το Κατασκευαστικό Μοντέλο της Θεωρίας Αντζέντας

Σημείωση: Από *The International Encyclopedia of Media Effects: Agenda-Setting: History and Research Tradition*, by Wanta W., & Alkazemi M., 2017, John Wiley & Sons, Inc.

Σχεδιάγραμμα 4

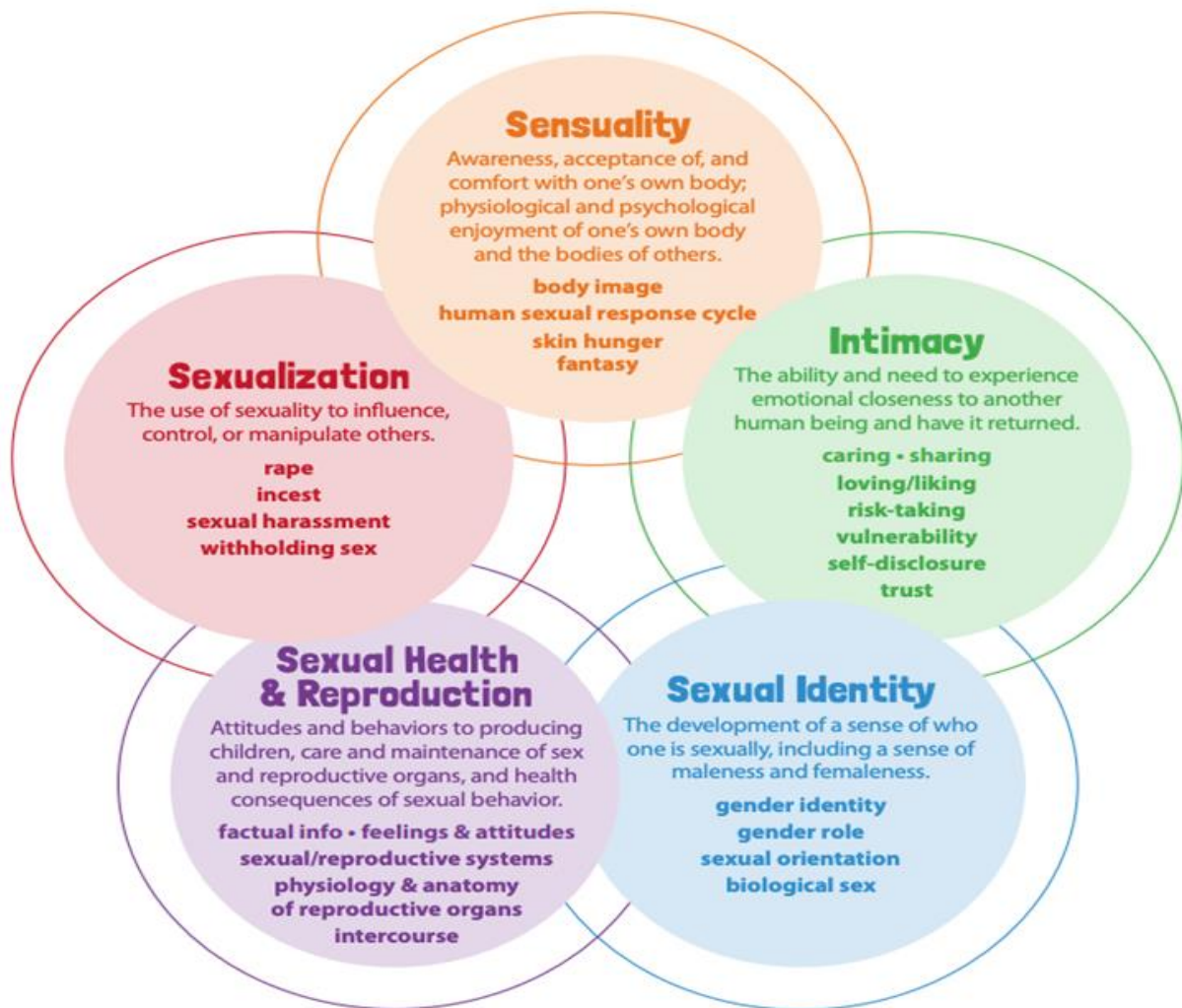
Αποτελέσματα Ανάλυσης για το Ολοκληρωμένο Μοντέλο Άμεσης Μέτρησης (N= 460)

Σημείωση: Όλοι οι συντελεστές είναι τυποποιημένοι. Συσχετισμοί μεταξύ όρων σφάλματος: Στάση και Κανονιστική Πίεση, .46; Στάση και Αυτό-αποτελεσματικότητα, .34; Κανονιστική πίεση και αυτό-αποτελεσματικότητα, .43. ns = δεν διακρίνεται από το μηδέν
Από *Journal of sex research: A model of adolescents' seeking of sexual content in their media choices*, 48(4), 309–315, by Bleakley, A., Hennessy, M., & Fishbein, M., 2011

Εικόνα 1

Το μοντέλο των Κύκλων της Σεξουαλικότητας του Dennis Dailey

Σημείωση: Από *The Dynamics of Ageing: Original Essays on the Processes and Experiences of Growing Old: Sexual expression and ageing*, (p. 311–330), by Dailey, D., 1981, Boulder, CO: Westview Press

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Παγάνης, Φ. (2019). *Οδηγός για νέα τρανς άτομα - Βασικές πληροφορίες για ζητήματα ταυτότητας φύλου*. Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας, Αθήνα

Παπαθανασίου, Ν., Χρηστίδη, Ε.-Ο. (2020). *Συμπερίληψη και Ανθεκτικότητα: Βασικές αρχές ψυχοκοινωνικής στήριξης σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης και χαρακτηριστικών φύλου*. Αθήνα: Gutenberg

Αγγλόφωνη

Agbodo, J. A. (2017). *Influence of new media on the sexual behaviour of University undergraduates in South-East, Nigeria*. M.Sc. A thesis submitted to the Department of Mass Communication, Ebonyi State University, Abakaliki.

Agbo-Quaye, S., & Robertson, T. (2010). The motorway to adulthood: Music preferences as the sex and relationships roadmap. *Sex Education: Sexuality, Society and Learning*, 10, 359–371.

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Lawrence Erlbaum

Akinjogbin, S. A. & Kayode, O.O. (2011). The play theory: A Critique from the Communitarian Context. *Journal of Communication and Culture: International Perspective*, vol 2, No. 3, Dec. 2011

Albury, K., & Crawford, K. (2012). Sexting, consent and young people's ethics: beyond Megan's story. *Continuum: Journal of Media and Cultural Studies*, 26(3), 463–473. <http://dx.doi.org/10.1080/10304312.2012.665840>.

Almeida M., Gibbs J. & Estcourt C. (2016). Are geosocial networking (GSN) apps associated with increased risk of STIs & HIV: a systematic review. *Sexually Transmitted Infections*, 92 (Suppl 1):A19.

Anderson, C. A., Shibuya, A., Ihori, N., Swing, E. L., Bushman, B. J., Sakamoto, A., & Saleem, M. (2010). Violent video game effects on aggression, empathy, and prosocial behavior in Eastern and Western countries. *Psychological Bulletin*, doi: 10.1037/a0018251

- Althaus, S. L., & Tewksbury, D. (2002). Agenda setting and the “new” news: Patterns of issue importance among readers of the paper and online versions of the New York Times. *Communication Research, 29*, 180
- Anzani, A., Di Sarno, M., & Prunas, A. (2018). Using smartphone apps to find sexual partners: A review of the literature. *Sexologies, 27*(3), e61–e65. <https://doi.org/10.1016/j.sexol.2018.05.001>
- APA. (2002). Washington, DC www.apa.org/pi/lgbt/index.aspx
www.apa.org/pi/lgbt/programs/transgender/index.aspx
- APA. (2007). *Task Force on the Sexualization of Girls*. Report of the APA Task Force on the Sexualization of Girls. Retrieved from <http://www.apa.org/pi/wpo/sexualization.html>.
- APA. (2008). *Answers to your questions: For a better understanding of sexual orientation and homosexuality*. Washington, DC: Author. www.apa.org/topics/orientation.pdf.
- Arnett, J. (1994). Sensation seeking: A new conceptualization and a new scale. *Personality and Individual Differences, 16*, 289–296.
- Artino, A.R. (2007). *Bandura, Ross, and Ross: Observational Learning and the Bobo Doll*, <https://eric.ed.gov/?id=ED499095>
- Aubrey, J. S., Harrison, K., Kramer, L., & Yellin, J. (2003). Variety Versus Timing: Gender Differences in College Students’ Sexual Expectations as Predicted by Exposure to Sexually Oriented Television. *Communication Research, 30*(4), 432–460. <https://doi.org/10.1177/0093650203253365>
- Aubrey, J. S. (2004). Sex and punishment: An examination of sexual consequences and the sexual double standard in teen programming. *Sex Roles, 50*, 7–8. doi:10.1023/B:SER.0000023070.87195.07
- Aubrey, J. S. (2007). The impact of sexually objectifying media exposure on negative body emotions and sexual self-perceptions: Investigating the mediating role of body self-consciousness. *Mass Communication & Society, 10*, 1–23. doi:10. 1080/15205430709337002
- Aubrey, J. S., & Frisby, C. M. (2011). Sexual objectification in music videos: A content analysis comparing gender and genre. *Mass Communication & Society, 14*, 475–501.

- Aubrey, J. S., Hopper, M. K. & Mbure, G. W. (2011). Check That Body! The Effects of Sexually Objectifying Music Videos on College Men's Sexual Beliefs. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 55:3, 360-379, DOI: 10.1080/08838151.2011.597469
- Aubrey, J. S., Yan, K., Terán, L. & Roberts, L. (2019). The Heterosexual Script on Tween, Teen, and Young-Adult Television Programs: A Content Analytic Update and Extension. *The Journal of Sex Research*, DOI: 10.1080/00224499.2019.1699895
- Avery, L. R., Ward, L. M., Moss, L., & Uskup, D. (2017). Tuning Gender: Representations of Femininity and Masculinity in Popular Music by Black Artists. *Journal of Black Psychology*, 43, 159–161. doi:10.1177/0095798415627917
- Ayers, C. (2014). Tinder: The app that's setting the dating scene on fire. Retrieved from <http://www.theaustralian.com.au/life/weekend-australian-magazine/tinder-the-app-thatssetting-the-dating-scene-on-fire/story-e6frg8h6-1226933263450> (accessed 21.09.15)
- Barr, E. M., Moore, M. J., Johnson, T., Merten, J. & Stewart, W. P. (2014). The Relationship between Screen Time and Sexual Behaviors among Middle School Students. *Health Educator*, vol46, no1, p6-13
- Baams, L., Overbeek, G., Dubas, J. S., Doornwaard, S. M., Rommes, E., & van Aken, M. A. G. (2014). Perceived realism moderates the relation between sexualized media consumption and permissive sexual attitudes in Dutch adolescents. *Archives of Sexual Behavior*. <http://dx.doi.org/10.1007/s10508-014-0443-7>
- Baams, L., Overbeek, G., Dubas, JS *et al.* Ο αντιληπτός ρεαλισμός μετριάζει τη σχέση μεταξύ της σεξουαλικής κατανάλωσης μέσω των επιτρεπτικών σεξουαλικών συμπεριφορών σε Ολλανδούς εφήβους. *Arch Sex Behav* 44, 743–754 (2015). <https://doi.org/10.1007/s10508-014-0443-7>
- Baumgartner, S. E., Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2010). Unwanted online sexual solicitation and risky sexual online behavior across the lifespan. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31(6), 439-447.
- Bachtel, M.K. (2013). Do hookups hurt? Exploring college students' experiences and perceptions. *Journal of Midwifery & Women's Health*, 58, 41–48.
- Bailey, J., Steeves, V., Burkell, J., & Regan, P. (2013). Negotiating with gender stereotypes on social networking sites: From “bicycle face” to Facebook. *Journal of Communication Inquiry*, 37, 91e112. <http://dx.doi.org/10.1177/0196859912473777>.

- Bandura, A., Ross, D. & Ross, S. A. (1963). Imitation of film-mediated aggressive models. *Journal of Abnormal Psychology, 66:3*, Y11
- Bandura, A. (1965). Influence of Models' Reinforcement Contingencies on the Acquisition of Imitative Responses. *Journal of Personality and Social Psychology, vol. 1, No. 6*, 589-595
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review, 84(2)*, 191.
- Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. *Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall*
- Barnes, J.H., Choby, G., Smith, A.J., Kiessling, P., Marinelli, J.P., Bowe, S., et al. (2020). Creation of a new educational podcast "headmirror's ENT in a Nutshell". *Otolaryngology–Head and Neck Surgery*. 1-3. <https://doi.org/10.1177/0194599820930662>
- Barnett, J., & Coulson, M. (2010). Virtually real: A psychological perspective on massively multiplayer online games. *Review of General Psychology, 14*, 167–179
- Baumgartner, S.E., Sumter, S.R., Peter, J., & Valkenburg, P.M. (2015). Sexual self-presentation on social network sites: Who does it and how is it perceived? *Computers in Human Behavior, 50*, 91-100.
- Bartholomew, K.J., & Horowitz, L.M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology, 61 2*, 226-44
- Baxter, R. L., De Riemer, C., Landini, A., Leslie, L. & Singletary, W. M. (1985). A content analysis of music videos. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 29:3*, 333-340, DOI: 10.1080/08838158509386589
- Beres M. (2010). Sexual miscommunication? Untangling assumptions about sexual communication between casual sex partners. *Culture, health & sexuality, 12(1)*, 1–14. <https://doi.org/10.1080/13691050903075226>
- Berkowitz, L. (1964). Aggressive cues in Aggressive Behavior and Hostility Catharsis. *Psychological Review, vol. 71, No. 2*, 104-122, DOI: 10.1037/h0043520
- Berkowitz, L. (1965). The concept of aggressive: Some additional considerations. *Advances in experimental social psychology, vol 2*, p. 301-329, New York Academic Press

- Berkowitz, L. & Buck, W. R. (2006). Impulsive aggression: Reactivity to aggressive cues under emotion arousal. *Journal of Personality*, DOI: 10.1111/j.1467-6494.1967.tb01437.x
- Beth, T. B., Cassarly J. A. & Dunbar, L. (2018). Selfie-Objectification: Self-Objectification and Positive Feedback (“Likes”) are Associated with Frequency of Posting Sexually Objectifying Self-Images on Social Media. *Body Image*, 26, p. 83–89, <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2018.06.005>
- Bem J. D. (1972). Self-Perception Theory. *Advances in Experimental Social Psychology*, volume 6, 1-62, [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60024-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60024-6)
- Beyens, I., & Eggermont, S. (2014). Prevalence and predictors of text-based and visually explicit cybersex among adolescents. *Young*, 22(1), 43–65. <http://dx.doi.org/10.1177/0973258613512923>
- Błachnio, A., Przepiorka, A., & Pantic, I. (2016). Association between Facebook addiction, self-esteem and life satisfaction: A cross-sectional study. *Computers in Human Behavior*, 55, 701–705. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.10.026>
- Bleakley, A., Hennessy, M., Fishbein, M., & Jordan, A. (2008). It Works Both Ways: The Relationship between Exposure to Sexual Content in the Media and Adolescent Sexual Behavior. *Media psychology*, 11(4), 443–461. <https://doi.org/10.1080/15213260802491986>
- Bleakley, A., Hennessy, M., Fishbein, M., & Jordan, A. (2009). How sources of sexual information relate to adolescents' beliefs about sex. *American Journal of Health Behavior*, 33(1), 37-48. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2860278/>
- Bleakley, A., Hennessy, M., & Fishbein, M. (2011). A model of adolescents' seeking of sexual content in their media choices. *Journal of sex research*, 48(4), 309–315. <https://doi.org/10.1080/00224499.2010.497985>
- Bleakley, A., Jamieson, P. E., & Romer, D. (2012). Trends of sexual and violent content by gender in top-grossing U.S. films, 1950-2006. *The Journal of adolescent health: official publication of the Society for Adolescent Medicine*, 51(1), 73–79. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2012.02.006>
- Bobkowski, P. S., Shafer, A., & Ortiz, R. R. (2016). Sexual intensity of adolescents' online self-presentations: Joint contribution of identity, media consumption, and extraversion. *Computers in Human Behavior*, 58, 64-74.
- Boczkowski, P. J. (2010). News at work: Imitation in an age of information abundance. *University of Chicago Press*, Chicago, IL

- Bogaert, A. F. (2006). Toward a conceptual understanding of asexuality. *General Psychology* 10 (3): 241–250. doi:10.1037/1089-2680.10.3.241
- Bohart, C. A. (1980). Toward a cognitive theory of catharsis. *Psychotherapy Theory Research Practice Training*, 17(2):192-201, DOI:10.1037/h0085911
- Boone, T., Reilly, A.J., & Sashkin, M. (1977). Social Learning Theory: Albert Bandura, Englewood Cliffs. *Group & Organization Management*, 2, 384 - 385.
- Bosson, J. K., Vandello, J. A., & Buckner, C. E. (2019). *The Psychology of sex and gender*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Bourdeau, B., Grube, J. W., Bersamin, M. M., & Fisher, D. A. (2010). The role of beliefs in sexual behavior of adolescents: Development and validation of an adolescent sexual expectancies scale. *Journal of Research on Adolescence*, 21, 639–648. doi:10.1111=j.1532- 7795.2010.00697.x
- Boyar, R., Levine, D. & Zensius, N. (2011). Youth Sexuality and Reproductive Health in the Digital Age. *TECHsex USA*, Oakland, CA: ISIS
- Braun-Courville, D. K., & Rojas, M. (2009). Exposure to sexually explicit Web sites and adolescent sexual attitudes and behaviors. *Journal of Adolescent Health*, 45, 156–162.
- Brenner J. & Smith A. (2013). 72 % of online adults are social networking site users. *Pew Research Center's Internet and American Life Project*. http://www.pewinternet.org/files/old-media/Files/Reports/2013/PIP_Social_networking_sites_update_PDF.pdf
- Bresin, K. & Gordon, H. K. (2013). Aggression as Affect Regulation: Extending Catharsis Theory to Evaluate Aggression and Experiential Anger in the Laboratory and Daily Life. *Journal of Social and Clinical Psychology*, vol. 32, No. 4, pp. 400-423, DOI:10.1521/jscp.2013.32.4.400
- Bretthauer, B., Zimmerman, T., & Banning, J. H. (2007). A feminist analysis of popular music: Power over, objectification of, and violence against women. *Journal of Feminist Family Therapy: An International Forum*, 18, 29–51. doi:10.1300/J086v18n04_02
- Bridges, A.J. (2019). Pornography and Sexual Assault. *Handbook of Sexual Assault and Sexual Assault Prevention*. In: O'Donohue, W., Schewe, P. (eds) Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-23645-8_8
- Briggs, J. (2012). Sex and the girl's single: French popular music and the long sexual revolution of the 1960s. *Journal of The History of Sexuality*, 21(3), 523-547. doi:10.7560/JHS21306

- Brown, J. D., Steele, J. R., & Walsh-Childers, K. (2002). *Sexual teens, sexual media: Investigating media's influence on adolescent sexuality*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Brown, J. D. (2002). Mass media influences on sexuality, *Journal of Sex Research*, 39:1, 42-45
- Brown, J., L'Engle, K., Pardun, C., Guo, G., Kenneavy, K., & Jackson, C. (2006). Sexy media matter: Exposure to sexual content in music, movies, television, and magazines predicts black and white adolescents' sexual behavior. *Pediatrics*, 117(4), 1018–1027.
- Brown, J. D., & L'Engle, K. L. (2009). X-rated: Sexual attitudes and behaviors associated with U. S. early adolescents' exposure to sexually explicit media. *Communication Research*, 36, 129–151.
- Brown, J. D., Zhao, X., Wang, M. N., Liu, Q., Lu, A. S., Li, L. J., Ortiz, R. R., Liao, S., & Zhang, G. (2013). Love is all you need: A content analysis of romantic scenes in Chinese entertainment television. *Asian Journal of Communication*, 23(3), 229–247. doi:10.1080/01292986.2012.729148
- Bryant, J., & Miron, D. (2004). theory and research in mass communication. *Journal of Communication*, 54, 662–704. doi:10.1111/j.1460-2466.2004.tb02650.x.
- Buhi, E.R., Cook, R.L., Marhefka, S.L., et al. (2012). Does the Internet represent a sexual health risk environment for young people? *Sexually Transmitted Diseases*, 39:55–58.
- Bullough, V. L. (1997). American physicians and sex research. *Journal of the History of Medicine*, 52, 236-253.
- Bullough, V. L. (1998). Alfred Kinsey and the Kinsey report: Historical overview and lasting contributions. *The Journal of Sex Research*, 35:2, 127-131, DOI: 10.1080/00224499809551925
- Bushman, B. J., Jamieson, P. E., Weitz, I., & Romer, D. (2013). Gun violence trends in movies. *Pediatrics*, 132, 1014 –1018. <http://dx.doi.org/10.1542/peds.2013-1600>
- Buss, D. M., & Schmitt, D. P. (1993). Sexual Strategies Theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review*, 100(2), 204–232. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.100.2.204>
- Buss, D. M. (1994). The Strategies of Human Mating. *American Scientist*, 82, 238-249.
- Cabecinha M., Mercer CH., Gravningen K., et al. (2017). Finding sexual partners online: prevalence and associations with sexual behaviour: STI diagnoses and other sexual health outcomes in the British population. *Sexually Transmitted Infections*, DOI: 10.1136/sextrans-2016-052994.

- Caldwell, M. (2013). On the use of play theory in analyses of online public commentary. *Communicatio: South African Journal for Communication Theory and Research*, 39:4, 501-517, DOI: 10.1080/02500167.2013.864449
- Callister, M., Stern, A. L., Coyne, M. S., Robinson, T. & Bennion, E. (2011). Evaluation of Sexual Content in Teen-Centered Films From 1980 to 2007, *Mass Communication and Society*, 14:4, 454-474, DOI: 10.1080/15205436.2010.500446
- Carroll, J. S., Padilla-Walker, L. M., Nelson, L. J., Olson, C. D., McNamara Barry, C., & Madsen, S. D. (2008). Generation XXX: Pornography acceptance and use among emerging adults. *Journal of Adolescent Research*, 23, 6–30.
- Carpendale, J. I. (2000). Kohlberg and Piaget on stages and moral reasoning. *Developmental Review*, 20(2), 181-205.
- Casey, G. G., & Wells, M. M. (2015). “Remixing to design learning: Social media and peer-to-peer interaction”. *Journal of Learning Design*, vol.8(1), pp.39-54.
- Cassa, C. A., Chunara, R., Mandl, K., & Brownstein, J. S. (2013). Twitter as a sentinel in emergency situations: Lessons from the Boston Marathon explosions. *PLoS Currents*, 5.
- Castro-Calvo, J., Ballester-Arnal, R., Gil-Llario, M. D., & Giménez-García, C. (2016). Common etiological pathways between toxic substance use, Internet and cybersex addiction: The role of expectancies and antisocial deviance proneness. *Computers in Human Behavior*, 63, 383–391. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.05.066>
- Chen, M., Miller, B. A., Grube, J. W., & Waiters, E. D. (2006). Music, substance use, and aggression. *Journal of Studies on Alcohol*, 67, 373–381
- Chivers, M. L., Rieger, G., Latty, E., & Bailey, J. M. (2004). A sex difference in the specificity of sexual arousal. *Psychological Science*, 15, 736–744. doi:10.1111/j.0956-7976.2004.00750.x
- Chua, T. H. H., & Chang, L. (2016). Follow me and like my beautiful selfies: Singapore teenage girls’ engagement in self-presentation and peer comparison on social media. *Computers in Human Behavior*, 55, 190–197. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2015.09.011>
- Clutton B. T. & Parker G. (1992). Potential reproductive rates and the operation of sexual selection. *Q Rev Biol* 67, 437 -456.

- Coduto, K. D., Lee-Won, R. J., & Baek, Y. M. (2020). Swiping for trouble: Problematic dating application use among psychosocially distraught individuals and the paths to negative outcomes. *Journal of Social and Personal Relationships*, 37, 212–232. <https://doi.org/10.1177/0265407519861153>
- Cogoni, C., Carnaghi, A., & Silani, G. (2018). Reduced empathic responses for sexually objectified women: An fMRI investigation. *Cortex: a journal devoted to the study of the nervous system and behavior*, 99, 258–272. <https://doi.org/10.1016/j.cortex.2017.11.020>
- Cohen, J., & Weimann, G. (2000). Cultivation revisited: Some genres have some effects on some viewers. *Communication Reports*, 13(2), 99–114. <https://doi.org/10.1080/08934210009367728>
- Cooper, K., Quayle, E., Jonsson, L., & Svedin, C. G. (2016). Adolescents and self-taken sexual images: A review of the literature. *Computers in Human Behavior*, 55, 706-716. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.10.003>
- Cox Communications (2009). *Teen online and wireless safety survey: Cyberbullying, sexting, and parental controls* <http://www.scribd.com/doc/20023365/2009-Cox-Teen-Online-Wireless-Safety-Survey-Cyberbullying-Sexting-andParental-Controls>
- Cox, R. B., Shreffler, K. M., Merten, M. J., Gallus, K. L. S., & Dowdy, J. L. (2015). Parenting, peers, and perceived norms: What predicts attitudes toward sex among early adolescents?. *The Journal of Early Adolescence*, 35, 30–53. doi:10.1177/0272431614523131
- Crofts, T., Lee, M., McGovern, A., & Milivojevic, S. (2018). Sexting pleasures: Young people, fun, flirtation, and child pornography. *Youth, technology, governance, experience: Adults understanding young people* (pp. 103–122). Routledge.
- Coyne, S., Padilla-Walker, L., & Howard, E. (2013). Emerging in a digital world: A decade review of media use, effects, and gratifications in emerging adulthood. *Emerging Adulthood*, 1, 125–137. doi:10.1177/2167696813479782
- Coyne, S. M., & Padilla-Walker, L. M. (2015). Sex, violence, & rock n' roll: Longitudinal effects of music on aggression, sex, and prosocial behavior during adolescence. *Journal of Adolescence*, 41, 96-104. doi:10.1016/j.adolescence.2015.03.002
- Dailey, D. (1981). Sexual expression and ageing. *The Dynamics of Ageing: Original Essays on the Processes and Experiences of Growing Old*. Boulder, CO: Westview Press, pp. 311–330.

- Dake, J. A., Price, J. H., Maziarz, L., & Ward, B. (2012). Prevalence and correlates of sexting behaviour in adolescents. *American Journal of Sexuality Education*, 7(1), 1–15. <http://dx.doi.org/10.1080/15546128.2012.650959>.
- Deaton, S. (2015). Social Learning Theory in the age of Social Media: Implications for Educational Practitioners. *Journal of Educational Technology*, vol. 12, No. 1
- Degen, J., & Kleeberg-Niepage, A. (2022). The more we Tinder: Subjects, selves and society. *Human Arenas*, 5(1), 179–195. <https://doi.org/10.1007/s42087-020-00132-8>
- DeKeseredy, W. S., & Corsianos, M. (2016). *Violence against women in pornography*. New York, NY: Routledge.
- De Leeuw, R. N., & Buijzen, M. (2016). Introducing positive media psychology to the field of children, adolescents, and media. *Journal of Children and Media*, 10(1), 39–46
- De Ridder, S. (2017). Social Media and Young People’s Sexualities: Values, Norms, and Battlegrounds. *Social Media & Society*, 3(4). <https://doi.org/10.1177/2056305117738992>
- Dietz, T.L. (1998). An Examination of Violence and Gender Role Portrayals in Videogames: Implications for Gender Socialization and Aggressive Behavior, *Sex Roles* 38(5–6), 425–42
- Dill, K. E., & Thill, K. P. (2007). Video game characters and the socialization of gender roles: Young people's perceptions mirror sexist media depictions. *Sex Roles: A Journal of Research*, 57(11-12), 851–864. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9278-1>
- Dillman-Carpentier, F. R., Parrott, M. S., & Northup, C. T. (2014). When first comes love (or lust): How romantic and sexual cues bias first impressions in online social networking. *The Journal of Social Psychology*, 154(5), 423–440. doi:10.1080/00224545.2014.933158
- Dillman-Carpentier, F. R. (2016). Priming sexual and romantic representations in two media environments: Sex encourages and romance discourages sexual permissiveness. . .sometimes. *Journal of Sex Research*. doi:10.1080/00224499.2016.1189870
- Dillman-Carpentier, F., Stevens, E., Wu, L., & Seely, N. (2017). Sex, love, and risk-n-responsibility: A content analysis of entertainment television. *Mass Communication and Society*, 20, 686–709. doi:10.1080/15205436.2017.1298807
- Dir, A. L., Coskunpinar, A., Steiner, J. L., & Cyders, M. A. (2013). Understanding differences in sexting behaviors across gender, relationship status, and sexual identity, and the role of expectancies

- in sexting. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 16, 568e574. <http://dx.doi.org/10.1089/cyber.2012.0545>.
- Dishion, T. J., Spracklen, K. M., Andrews, D. W., & Patterson, G. R. (1996). Deviancy training in male adolescent friendships. *Behavior Therapy*, 27, 373–390. doi:10.1016/s0005-7894(96)80023-2
- Dhir, A., Yossatarn, Y., Kaur, P., & Chen, S. (2018). Online social media fatigue and psychological wellbeing—A study of compulsive use, fear of missing out, fatigue, anxiety and depression. *International Journal of Information Management*, 40, 141–152. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2018.01.012>
- Dodge, K.A. (1986). A social information processing model of social competence in children. *The Minnesota symposium on child psychology*, (pp. 77-125). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Dollard, J., Doob, L., Miller, N., Mowrer, O., & Sears, R. (1939). Frustration and aggression. *New Haven, CT: Yale University Press*. doi:10.1037/10022-000
- Doornwaard, S. M., Bickham, D. S., Rich, M., Vanwesenbeeck, I., van den Eijnden, R. J. J. M., & ter Bogt, T. F. M. (2014). Sex-related online behaviors and adolescents' body and sexual self-perceptions. *Pediatrics*, 134(6), 1103–1110. <https://doi.org/10.1542/peds.2014-0592>
- Drouin, M., Vogel, K. N., Surbey, A., & Stills, J. R. (2013). Let's talk about sexting, baby: Computer-mediated sexual behaviours among young adults. *Computers in Human Behaviour*, 29, A25–A30. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2012.12.030>.
- Durán, M., Megías, J. L., & Moya, M. (2018). Male Peer Support to Hostile Sexist Attitudes Influences Rape Proclivity. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(14), 2180–2196. <https://doi.org/10.1177/0886260515624212>
- Eginli, T. A. & Tas, O. N. (2018). Interpersonal Communication in Social Networking Sites: An Investigation in the Framework of Uses and Gratification Theory. *Online Journal of Communication and Media Technologies*, volume 8, Issue: 2
- Engeln-Maddox, R. (2005). "Cognitive Responses to Idealized Media Images of Women: The Relationship of Social Comparison and Critical Processing to Body Image Disturbance in College Women," *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24, 114-1138.
- Englander, E. (2012). Low risk associated with most teenage sexting: A study of 617 18-year-olds, *MARC Research Reports*, 6, http://vc.bridgew.edu/marc_reports/6

- Eyal, K., & Kunkel, D. (2008). The effects of sex in television drama shows on emerging adults' sexual attitudes and moral judgments. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52(2), 161e181. <http://dx.doi.org/10.1080/08838150801991757>
- Ezumah, B.A. (2013). *College Students' Use of Social Media: Site Preferences, Uses and Gratifications Theory Revisited*, <https://www.semanticscholar.org/paper/College-Students%27-Use-of-Social-Media%3A-Site-Uses-Ezumah/4f31ec32fa15bddc4cc01228afa761b69ad1ba14>
- Ferguson, C. J. (2007a). The good, the bad and the ugly: A meta-analytic review of positive and negative effects of violent video games. *Psychiatric Quarterly*, 78, 309–316.
- Ferguson, C. J. (2007b). Evidence for publication bias in video game violence effects literature: A meta-analytic review. *Aggression and Violent Behavior*, 12, 470–482.
- Ferguson, C. J., & Kilburn, J. (2009). The Public health risks of media violence: A meta-analytic review. *Journal of Pediatrics*, 154, 759–763.
- Ferguson, C. J. (2010). Blazing Angels or Resident Evil? Can Violent Video Games Be a Force for Good?. *American Psychological Association: Review of General Psychology*, vol. 14, no. 2, 68–81. DOI: 10.1037/a0018941
- Fernandez-Collado, C. F., Greenberg, B. S., Korzenny, F., & Atkin, C. K. (1978). Sexual intimacy and drug use in TV series. *Journal of Communication*, 28(3), 30-37.
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7, 117–140. <https://doi.org/10.1177/001872675400700202>
- Fisher, D. A., Hill, D. L., Grube, J. W., & Gruber, E. L. (2004). Sex on American television: An analysis across program genres and network types. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 48, 529–553. doi:10.1207/s15506878jobem4804_1
- Fischer, P., Greitemeyer, T., Kastenmuller, A., Vogrincic, C., & Sauer, A. (2011). The effects of risk glorifying media exposure on risk-positive cognitions, emotions, and behaviors: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 137, 367–390. doi:10.1037/a0022267
- Flynn, M. A., Park, S. Y., Morin, D. T., & Stana, A. (2015). Anything but real: Body idealization and objectification of MTV docusoap characters. *Sex Roles*, 72, 173–182. doi:10.1007/s11199-015-0464-2

- Fortenberry, J. D. (2013). Puberty and adolescent sexuality. *Hormones and Behavior*, *64*, 28–287. doi:10.1111/j.1460-2466.2008.00392.x
- Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality Volume I: An Introduction*, Random House, Inc.
- Foubert, J. D., Blandchard, W., Houston, M., & Williams, R. R., Jr. (2019). Pornography and sexual violence. *Handbook of sexual assault and sexual assault prevention*, (pp. 109–127), In W. T. O’Donohue, & P. A. Schewe (Eds.).
- Fox, J., & Tang, W.Y. (2014). Sexism in online video games: The role of conformity to masculine norms and social dominance orientation. *Computers in Human Behavior*, *33*, 314-320.
- Fox, J. and Rooney, M.C. (2015). The Dark Triad and Trait Self-Objectification as Predictors of Men’s Use and Self- Presentation Behaviours on Social Networking Sites. *Personality and Individual Differences*, *76*, 161-165. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2014.12.017>
- Fox, J., & Potocki, B. (2016). Lifetime Video Game Consumption, Interpersonal Aggression, Hostile Sexism, and Rape Myth Acceptance: A Cultivation Perspective. *Journal of Interpersonal Violence*, *31*(10), 1912–1931. <https://doi.org/10.1177/0886260515570747>
- Franzblau, S., Sprafkin, J. N., & Rubinstein, E. A. (1977). Sex on TV: A content analysis. *Journal of Communication*, *27*(2), 164
- Fredrickson, B., & Roberts, T. (1997). Objectification theory: Toward understanding women’s lived experiences and mental health risks. *Psychology of Women Quarterly*, *21*, 173–206. doi:10.1111/j.1471-6402.1997.tb00108.x
- Freud, S. (1905). Three Essays on the Theory of Sexuality. *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, volume 6 (1901-1905): A Case of Hysteria, Three Essays on Sexuality and Other Works*, 123-246
- Freud, S. (1923). The Ego and the Id., *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, volume 19*, London: Hogarth Press. In J. Strachey et al. (Trans.) https://www.who.int/health-topics/sexual-health#tab=tab_2
- Garcia, J. R., Reiber, C., Massey, S. G., & Merriwether, A. M. (2012). Sexual hookup culture: A review. *Review of General Psychology. Journal of Division 1, of the American Psychological Association*, *16*(2), 161–176. doi:10.1037/a0027911

- Gentile-Douglas, A. (2013). Catharsis and Media Violence: A Conceptual Analysis. *Societies* 2013, 3, 491–510; doi:10.3390/soc3040491
- Gerbner, G., & Gross, L. (1976). Living with television: The violence profile. *Journal of Communication*, 26(2), 182–190. doi: 10.1111/j.1460-2466.1976.tb01397.x
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., & Signorielli, N. (1980). The "mainstreaming" of America: Violence profile no. 11. *Journal of Communication*, 30(3), 10-29
- Gerbner, G. (1990). Epilogue: Advancing on the path of righteousness (maybe). *Cultivation analysis: New directions in media effects research*, pp. 249–262, Newbury Park, CA: Sage.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., & Signorielli, N. (1994). Growing up with television: The cultivation perspective. *Media effects: Advances in theory and research*, 4, (pp. 17–41). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Gerding, A., & Signorielli, N. (2014). Gender roles in tween television programming: A content analysis of two genres. *Sex Roles*, 70, 43–56. doi:10.1007/s11199-013-0330-z
- Gestos, M., Smith-Merry, J., & Campbell, A. (2018). Representation of Women in Video Games: A Systematic Review of Literature in Consideration of Adult Female Wellbeing. *Cyberpsychology, behavior and social networking*, 21(9), 535–541. <https://doi.org/10.1089/cyber.2017.0376>
- Gilpatric, K. (2010). Violent female action characters in contemporary American cinema. *Sex Roles*, 62,734 – 46.
- Glasser, L. T. (2000). Play and the power of news. *Journalism* 2000, 1:23, DOI: 10.1177/146488490000100104
- Goodnight, J.A., Wilhoit, S.A., & Receveur, A.L. (2017). Social Learning Theory and the Development of Aggression. *The Wiley Handbook of Violence and Aggression*.
- Gonzales, A. L., & Hancock, J. T. (2011). Mirror, mirror on my Facebook wall: effects of exposure to Facebook on self-esteem. *Cyberpsychology, behavior and social networking*, 14(1-2), 79–83. <https://doi.org/10.1089/cyber.2009.0411>
- Gottfried, J. A., Vaala, S. E., Bleakley, A., Hennessy, M., & Jordan, A. (2013). Does the effect of exposure to TV sex on adolescent sexual behavior vary by genre?. *Communication Research*, 40(1), 73-95.

- Griffin, D. W., & Bartholomew, K. (1994). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(3), 430–445. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.67.3.430>
- Grubbs, J. B., Wright, P. J., Braden, A. L., Wilt, J. A., & Kraus, S. W. (2019). Internet pornography use and sexual motivation: A systematic review and integration. *Annals of the International Communication Association*, 43(2), 117–155
- Grzywińska, I. & Batorski D. (2016). How the Emergence of Social Networking Sites Challenges Agenda-Setting Theory. *Kontesky Społeczne*, 2016, vol. 4, No. 1 (7), 19–32, ISSN 2300-6277, <http://kontekstyspoleczne.umcs.lublin.pl>
- Guilamo-Ramos, V., Jaccard, J., Dittus, P., Bouris, A., Holloway, I., & Casillas, E. (2007). Adolescent expectancies, parent-adolescent communication, and intentions to have sexual intercourse among inner-city, middle school youth. *Annals of Behavioral Medicine*, 34, 56–66. doi:10.1007/bf02879921
- Guggisberg, M. (2020). Sexually explicit video games and online pornography – The promotion of sexual violence: A critical commentary. *Aggression and Violent Behavior*, 53, 101432.
- Gunter, B. (2014). *Media and the sexualization of childhood*. <http://site.ebrary.com/id/10866125>
- Guskin, E., & Tan, S. (2012). Pop culture is king in social media. *Pew Research Center's Journalism Project*.
- Haferkamp, N., Eimler, S. C., Papadakis, A., & Kruck, J. V. (2012). Men are from mars, women are from venus? examining gender differences in self-presentation on social networking sites. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(2), 91-98.
- Hall, P. C., West, J. H., & McIntyre, E. (2012). Female self-sexualization in MySpace.com personal profile photographs. *Sexuality and Culture*, 16, 1–16. doi:10.1007/s12119-011-9095-0
- Hall, M., & Hearn, J. (2018). *Revenge pornography: Gender, sexualities and motivation*. Abingdon, OX: Routledge.
- Haninger, K., & Thompson, K. M. (2004). Content and ratings of teen-rated video games. *JAMA*, 291(7), 856–865. <https://doi.org/10.1001/jama.291.7.856>
- Harden, K. P. (2014). A Sex-Positive Framework for Research on Adolescent Sexuality. *Perspectives on Psychological Science*, 9(5), 455–469. <https://doi.org/10.1177/1745691614535934>

- Hasinoff, A. A. (2013). Sexting as media production: Rethinking social media and sexuality. *New Media & Society*, 15(4), 449–465. <https://doi.org/10.1177/1461444812459171>
- Hatoum, I.J., Belle, D. Mags and Abs: Media Consumption and Bodily Concerns in Men. *Sex Roles* 51, 397–407 (2004). <https://doi.org/10.1023/B:SERS.0000049229.93256.48>
- Hatton, E., & Trautner, M. N. (2011). Equal opportunity objectification? The sexualization of men and women on the cover of Rolling Stone. *Sexuality & Culture*, 15, 256–278. doi:10.1007/s12119-011-9093-2
- Hawkins, R. P., & Pingree, S. (1981). Uniform messages and habitual viewing: Unnecessary assumptions in social reality effects. *Human Communication Research*, 7, 291–301. doi: 10.1111/j.1468-2958.1981.tb00576.x
- Hawkins, R. P., Pingree, S., & Adler, I. (1987). Searching for cognitive processes in the cultivation effect. *Human Communication Research*, 13, 553–577. doi: 10.1111/j.1468-2958.1987.tb00118.x
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511–524. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>
- Hazan, C., & Diamond, L. M. (2000). The place of attachment in human mating. *Review of General Psychology*, 4(2), 186–204. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.4.2.186>
- Henderson, L., & Morgan, E., (2011) "Sexting and Sexual Relationships Among Teens and Young Adults," *McNair Scholars Research Journal*, vol. 7, Iss. 1 , Article 9.
- Available at: https://scholarworks.boisestate.edu/mcnair_journal/vol7/iss1/9
- Hensel, D. J., Fortenberry, J. D., O'Sullivan, L. F., & Orr, D. P. (2011). The developmental association of sexual self-concept with sexual behavior among adolescent women. *Journal of Adolescence*, 34, 675e684. <http://dx.doi.org/10.1016/j.adolescence.2010.09.005>.
- Her, Y. C. & Timmermans, E. (2020). Tinder blue, mental flu? Exploring the associations between Tinder use and well-being. *Information, Communication & Society*, DOI: 10.1080/1369118X.2020.1764606
- Hernwall, P., & Siibak, A. (2011). Writing Identity: Gendered Values and User Content Creation in SNS Interaction among Estonian and Swedish Tweens. *Global Studies of Childhood*, 1(4), 365–376. <https://doi.org/10.2304/gsch.2011.1.4.365>

- Hertlein, K.M., & Blumer, M.L.C. (2013). *The Couple and Family Technology Framework: Intimate Relationships in a Digital Age*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203081815>
- Holcomb, J., Gottfried, J., Mitchell, A., & Schillinger, J. (2013). News use across social media platforms. *Pew Research Center*. from <http://www.journalism.org/2013/11/14/news-use-across-social-media-platforms/>
- Holloway, I. W., Dunlap, S., Del Pino, H. E., Hermanstynne, K., Pulsipher, C., & Landovitz, R. J. (2014). Online Social Networking, Sexual Risk and Protective Behaviors: Considerations for Clinicians and Researchers. *Current addiction reports*, 1(3), 220–228. <https://doi.org/10.1007/s40429-014-0029-4>
- Houck, C. D., Barker, D., Rizzo, C., Hancock, E., Norton, A., & Brown, L. K. (February 1, 2014). sexting and sexual behaviour in at-risk adolescents. *Pediatrics*, 133(2), e276–282. <http://dx.doi.org/10.1542/peds.2013-1157>.
- Huesmann, L. R., Moise-Titus, J., Podolski, C. P., & Eron, L. D. (2003). Longitudinal relations between childhood exposure to media violence and adult aggression and violence: 1977-1992. *Developmental Psychology*, 39, 201-221.
- Irving, M. L. (1990). "Mirror Images: Effects of the Standard of Beauty on the Self- and Body-esteem of Women Exhibiting Varying Levels of Bulimic Symptoms," *Journal of Social and Clinical Psychology*, 9, 230-242.
- Jansen, M. (2019, May 22). *The best dating apps for 2019*. Digital Trends. <https://www.digitaltrends.com/mobile/best-dating-apps/>
- Jansz, J. & Martis, G. R. (2007). "The Lara Phenomenon: Powerful Female Characters in Video Games". *Sex Roles*, 56, 141-148.
- Johnston, H. (2019). *Size 14 singleton receives more than 200 abusive messages a year from body shamers on dating apps – who call her 'fatty' and tell her to 'give up the doughnuts'* <https://www.dailymail.co.uk/femail/article-7468367/Fat-shamed-singleton-inundated200-abusive-messages-year-rude-Romeos.htm>
- Jones, R. K., Biddlecom, A. E., Hebert, L. & Mellor, R. (2011). Teens Reflect on Their Sources of Contraceptive Information. *Journal of Adolescent Research*, 26(4), 423-446. <https://doi.org/10.1177/0743558411400908>

- Jones, L. M., Mitchell, K. J. & Finkelhor, D. (2012). Trends in youth internet victimization: findings from three youth internet safety surveys 2000–2010. *J Adolesc Health, 50*(2): 179–86. doi:10.1016/j.jadohealth.2011.09.015
- Jonsson, L. S., Priebe, G., Bladh, M., & Svedin, C. G. (2014). Voluntary sexual exposure online among Swedish youth : social background, Internet behavior and psychosocial health. *Computers in Human Behavior, 30*, 181–190. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.08.005>
- Kalyani, S. (2003). Chapter 2: Theories of Communication. *Journalism and Mass Communication*
- Kanazawa, S. (2017). Possible evolutionary origins of human female sexual fluidity. *Biol Revs Camb Philos Soc, 92*, 1251-74.
- Kapidzic, S., & Herring, S. C. (2011). Gender, communication, and self-presentation in teen chatrooms revisited: Have patterns changed?. *Journal of Computer Mediated Communication, 17*, 39–59. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1083-6101.2011.01561.x>.
- Kapidzic, S., & Herring, S. C. (2014). Race, gender, and self-presentation in teen profile photographs. *New Media & Society, 1e19*. <http://dx.doi.org/10.1177/1461444813520301>.
- Karian, L. (2012). Lolita speaks: ‘Sexting’, teenage girls and the law. *Crime Media Culture, 8*(1), 57–73. <http://dx.doi.org/10.1177/1741659011429868>.
- Kasirye, F. (2022). *The Importance of Needs in Uses and Gratification Theory*. 10.31124/advance.14681667.v2.
- Katz, S. L. (2014). Sexual fluidity in young adult women and men: associations with sexual orientation and sexual identity development. *Psychology & Sexuality*, DOI: 10.1080/19419899.2013.876445
- Kelly, M. 2010. “‘Virginitly Loss Narratives in ‘teen drama’ Television Programs.’” *Journal of Sex Research, 47*:47, 9-89. doi: 10.1080/00224490903132044.
- Kerstens, J., & Stol, W. (2014). Receiving online sexual requests and producing online sexual images: the multifaceted and dialogic nature of adolescents’ online sexual interactions. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 8*(1) article 8. <http://dx.doi.org/10.5817/CP2014-1-8>.

- Klettke, B., Hallford, D. J., & Mellor, D. J. (2014). Sexting prevalence and correlates: a systematic literature review. *Clinical Psychology Review, 34*(1), 44e53. <http://dx.doi.org/10.1016/j.cpr.2013.10.007>.
- Kim, J. L., & Ward, L. M. (2004). Pleasure reading: Associations between young women's sexual attitudes and their reading of contemporary women's magazines. *Psychology of Women Quarterly, 28*, 48–58.
- Kim, J. W. & Chock, T. M. (2015). Body image 2.0: Associations between social grooming on Facebook and body image concerns. *Computers in Human Behaviour, 48*, 331-339 <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2015.01.009>.
- Kinsler, J. J., Glik, D., De Castro Buffington, S., Malan, H., Nadjat, H. C., Wainwright, N. & Papp-Green, M. (2018). A Content Analysis of How Sexual Behavior and Reproductive Health are Being Portrayed on Primetime Television Shows Being Watched by Teens and Young Adults. *Health Communication*, DOI: 10.1080/10410236.2018.1431020
- Kinsler, J. J., Glik, D., De Castro Buffington, S., et al. (2019). A content analysis of how sexual behavior and reproductive health are being portrayed on primetime television shows being watched by teens and young adults. *Health Commun, 34*:644–51.
- Kingston, D. A., Malamuth, N. M., Fedoroff, P., & Marshall, W. L. (2009). The importance of individual differences in pornography use: theoretical perspectives and implications for treating sexual offenders. *Journal of sex research, 46*(2-3), 216–232. <https://doi.org/10.1080/00224490902747701>
- Kirkpatrick, L. A., & Davis, K. E. (1994). Attachment style, gender, and relationship stability: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology, 66*(3), 502–512. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.66.3.502>
- Kistler, E. M. & Lee, J. M. (2009). Does Exposure to Sexual Hip-Hop Music Videos Influence the Sexual Attitudes of College Students?. *Mass Communication and Society, 13*:1, 67-86, DOI: 10.1080/15205430902865336
- Kitchener, K. S., King, P. M., Davison, M. L., Parker, C. A., & Wood, P. K. (1984). A longitudinal study of moral and ego development in young adults. *Journal of Youth & Adolescence, 13*, 197–211.

- Klaassen, M. J., & Peter, J. (2015). Gender (in)equality in internet pornography: A content analysis of popular pornographic internet videos. *Journal of Sex Research, 52*(7), 721–735. <https://doi.org/10.1080/00224499.2014.976781>
- Knauss, C., Paxton, S. J., & Alsaker, F. D. (2008). Body dissatisfaction in adolescent boys and girls: Objectified body consciousness, internalization of the media body ideal, and perceived pressure from media. *Sex Roles, 59*(9-10), 633–643. <https://doi.org/10.1007/s11199-008-9474-7>
- Korchmaros, J. D., Ybarra, M. L., & Mitchell, K. J. (2015). Adolescent online romantic relationship initiation: Differences by sexual and gender identification. *Journal of Adolescence, 40*, 54–64
- Kunkel, D., Eyal, K., Donnerstein, E., Farrar, K. M., Biely, E., & Rideout, V. (2007). Sexual socialization messages on entertainment television: Comparing content trends 1997–2002. *Media Psychology, 9*(3), 595–622.
- Kunkel, D., Eyal, K., Finnerty, K., Biely, E., & Donnerstein, E. (2005). *Sex on TV 4: A Kaiser Family Foundation Report*. Tucson, AZ: University of Arizona, Tucson
- Lang, G. E., & Lang, K. (1983). *The battle for public opinion: The president, the press and the polls during Watergate*. New York, NY: Columbia University Press.
- Laramie D. Taylor (2005): Effects of visual and verbal sexual television content and perceived realism on attitudes and beliefs, *Journal of Sex Research, 42*:2, 130-137
- Larson, R., & Kubey, R. (1983). Television and music: Contrasting media in adolescent life. *Youth and Society, 15*, 13-31.
- Leite, P. L., Torres, F. A. F., Pereira, L. M., Bezerra, A. M., Machado, L. D. S., & Silva, M. R. F. D. (2022). Construction and validation of podcast for teen sexual and reproductive health education. *Revista latino-americana de enfermagem, 30*(spe), e3706. <https://doi.org/10.1590/1518-8345.6263.3706>
- Lenhart, A. (2009). Teens and sexting. *Pew Internet & American Life Project, 1*, 1e26.
- Lenhart, A. (2009). Teens and sexting, how and why minor teens are sending sexually suggestive nude or nearly nude images via text messaging. *Pew Internet and American Life Project Research, 1*–16, <http://www.pewinternet.org/Reports/2009/Teens-and-Sexting.aspx>
- Levine, D. (2009, October). Using new media to promote adolescent sexual health: Examples from the field. *Practice Matters*. Ithaca, NY: ACT for Youth Center of Excellence.

- Lewis, L., Somers, J. M., Guy, R., Watchirs, S. L. & Skinner S. R. (2018). 'I see it everywhere': young Australians unintended exposure to sexual content online. *Sexual Health* 15, 335-341., <https://doi.org/10.1071/SH17132>
- Lindberg, S. M., Grabe, S., & Hyde, J. S. (2007). Gender, pubertal development, and peer sexual harassment predict objectified body consciousness in early adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 17, 723–742. doi: 10.1111/j.1532-7795.2007.00544.x.
- Lin, W. H., Liu, C.H. & Yi, C.C. (2020). Exposure to sexually explicit media in early adolescence is related to risky sexual behavior in emerging adulthood. *PLoS ONE*, 15(4): e0230242. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0230242>
- Lippman, J. R., & Campbell, S. W. (2014). Damned if you do, damned if you don't... if you're a girl: Relational and normative contexts of adolescent sexting in the United States. *Journal of Children and Media*, 8(4), 371–386.
- Littlejohn, S. W., & Foss, K. A. (Eds.). (2009). *Encyclopedia of communication theory (Vol. 1)*. Sage.
- Liu, Z. (2014). *The correlation among college students reinforcement sensitivity, online game motivation and online game addiction*. [Master's Graduation Paper, Central China Normal University].
- Liu, W. Y. (2015). A Historical Overview of Uses and Gratifications Theory. *Cross-Cultural Communication*, 11(9), 71-78. <http://www.cscanada.net/index.php/ccs/article/view/7415> DOI: <http://dx.doi.org/10.3968/7415>
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A. & Ólafsson, K. (2011). Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full findings and policy implications. *EU Kids Online*, London
- Lofgren-Mårtenson, L., & Månsson, S.-A. (2010). Lust, love, and life: A qualitative study of Swedish adolescents' perceptions and experiences with pornography. *Journal of Sex Research*, 47(6), 568–579. <https://doi.org/10.1080/00224490903151374>
- Lorimer, R. (2002). Mass Communication: Some Redefinitional Notes. *Canadian Journal of Communication*, 27(1), 63-72. <https://doi.org/10.22230/cjc.2002v27n1a1272>
- Lucas, D. & Fox, J. (2022). The psychology of human sexuality. *Noba textbook series: Psychology*, Champaign, IL: DEF publishers. <http://noba.to/9gsqhd6v>

- Lusinski, N. (2018). *The most popular dating apps in 2018 among singles in America*. Bustle. <https://www.bustle.com/p/the-most-popular-dating-apps-in-2018-among-singles-in-america-810561>
- Lykens, J., Pilloton, M., Silva, C., Schlamm, E., Wilburn, K., & Pence, E. (2019). Google for Sexual Relationships: Mixed-Methods Study on Digital Flirting and Online Dating Among Adolescent Youth and Young Adults. *JMIR public health and surveillance*, 5(2), e10695. <https://doi.org/10.2196/10695>
- Lull, B. R. & Bushman, J. B. (2015). Do Sex and Violence Sell? A Meta-Analytic Review of the Effects of Sexual and Violent Media and Ad Content on Memory, Attitudes, and Buying Intentions. *American Psychological Association 2015*, vol. 141, No. 5, 1022–1048 0033-2909/15/\$12.00 <http://dx.doi.org/10.1037/bul0000018>
- Ma, C. M. & Shek, D. T. (2013). Consumption of pornographic materials in early adolescents in Hong Kong. *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology*, 26(3): S18–25. <https://doi.org/10.1016/j.jpag.2013.03.011> PMID: 23683822
- Machimbarrena, J. M., Calvete, E., Fernández-González, L., Álvarez-Bardón, A., Álvarez-Fernández, L., & González-Cabrera, J. (2018). Internet Risks: An Overview of Victimization in Cyberbullying, Cyber Dating Abuse, Sexting, Online Grooming and Problematic Internet Use. *International journal of environmental research and public health*, 15(11), 2471. <https://doi.org/10.3390/ijerph15112471>
- MacLeod, C. & McArthur, V. (2018). The construction of gender in dating apps: an interface analysis of Tinder and Bumble. *Feminist Media Studies*, DOI: 10.1080/14680777.2018.1494618
- Maes, C., Van Oosten, J., & Vandenbosch, L. (2022). Adolescents' Digital Media Interactions within the Context of Sexuality Development. *Handbook of Adolescent Digital Media Use and Mental Health* (pp. 135-161). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781108976237.009
- Maheux, A. J., Roberts, S. R., Evans, R., Widman, L., & Choukas-Bradley, S. (2021). Associations between adolescents' pornography consumption and self-objectification, body comparison, and body shame. *Body image*, 37, 89–93. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2021.01.014>
- Malamuth, N. M., Addison, T., & Koss, M. (2000). Pornography and sexual aggression: Are there reliable effects and can we understand them?. *Annual Review of Sex Research*, 11, 26e91. Retrieved from: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11351835>

- Malamuth, N. M. (2018). "Adding fuel to the fire"? Does exposure to non-consenting adult or to child pornography increase risk of sexual aggression?. *Aggression and Violent Behavior, volume 41*, p.74-89, <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.02.013>.
- Mallick, K. S. & McCandless, R. B. (1966). A Study of Catharsis of Aggression. *Journal of Personality and Social Psychology, vol. 4*, No. 6, 591-596, DOI: 10.1037/h0023987
- Manago, A. M., Graham, M. B., Greenfield, P. M., & Salimkhan, G. (2008). Self-presentation and gender on MySpace. *Journal of Applied Developmental Psychology, 29*, 446e458. <http://dx.doi.org/10.1016/j.appdev.2008.07.001>.
- Manago, A. M., Ward, L. M., Lemm, K. M., Reed, L. & Seabrook, R. (2015). Facebook involvement, objectified body consciousness, body shame, and sexual assertiveness in college women and men. *Sex Roles, 72*, 1-14 <http://dx.doi.org/10.1007/s11199-014-0441-1>.
- Mander, J. (2015). *Why Tinder Has a Lot of Positives to Shout About*. www.globalwebindex.net/blog/why-tinder-hasa-lot-of-positives-to-shout-about (accessed May 24, 2017).
- Mangello, A. J., Henderson, R. V., Jordan, A., Trentacoste, N., Martin, S., Hennessy, M. & Fishbein, M. (2010). Adolescent Judgment of Sexual Content on Television: Implications for Future Content Analysis Research. *The Journal of Sex Research, 47:4*, 364-373, DOI: 10.1080/00224490903015868
- Marston, H. R., & Morgan, D. J. (2020). *The role Technology & Twitter play in social connectedness, disconnectedness during COVID-19*. IPA Bulletin. <https://www.ipa-online.org/publications/ipa-bulletin/featured-articles/covid-19-bulletin-articles/technology-social-media-during-covid19>
- Marston, H.R., Niles-Yokum, K., Earle, S., Gomez, B., Lee, D.M. (2020). OK Cupid, Stop Bumbling around and Match Me Tinder: Using Dating Apps Across the Life Course. *Gerontology and Geriatric Medicine, 6*. doi:10.1177/2333721420947498
- Martellozzo, E., Monaghan, A., Davidson, J., & Adler, J. (2020). Researching the Affects That Online Pornography Has on U.K. Adolescents Aged 11 to 16. *SAGE Open, 10(1)*. <https://doi.org/10.1177/2158244019899462>
- Martino, S., Collins, R., Elliott, M., Strachman, A., Kanouse, D., & Berry, S. (2006). Exposure to degrading versus nondegrading music lyrics and sexual behavior among youth. *Pediatrics, 118*, 430-441. doi:10.1542/peds.2006-0131

- Martino, S. C., Collins, R. L., Elliott, M., Kanouse, D. E., & Berry, S. H. (2009). It's better on TV: Does television set teenagers up for regret following sexual initiation?. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 41, 92–100.
- Mascheroni, G., Vincent, J., & Jimenez, E. (2015). “Girls are addicted to likes so they post semi-naked selfies”: Peer mediation, normativity and the construction of identity online. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 9(1), 5. <http://dx.doi.org/10.5817/CP2015-1-5>
- Mazza, E. (2019a). *From ‘roaching’ to ‘soft ghosting’: The latest dating trends taking off in 2019 – and they’re more bizarre than ever*, <https://www.dailymail.co.uk/femail/article-7382035/The-latest-dating-trends-needfamiliarise-2019.html>
- Mazza, E. (2019b). *‘I felt really scared’: Woman shares her horror after meeting up with her Tinder date – only to discover she was ‘catfished’ by a man who looked nothing like his profile pictures*, <https://www.dailymail.co.uk/femail/article-7542397/Bianca-Boulden-revealscatfished-man-met-Tinder.html>
- McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of the mass media. *Public Opinion Quarterly*, 36, 176–187. doi: 10.1086/267990
- McCombs, M., & Stroud, N. J. (2014). Psychology of agenda-setting effects: mapping the paths of information processing. *Review of Communication Research*, 2, 68-93. <https://doi.org/10.12840/issn.2255-4165.2014.02.01.003>
- McKinley, N., & Hyde, J. S. (1996). The objectified body consciousness scale: Development and validation. *Psychology of Women Quarterly*, 20, 181–215. doi:10.1111/j.1471-6402.1996.tb00467.x
- McLeod, S. A. (2014). *Bobo doll experiment*. <https://www.simplypsychology.org/bobo-doll.html>
- McLeod, S. A. (2016). *Bandura - social learning theory*. www.simplypsychology.org/bandura.html
- Mehraj, K. H. & Bhat, N. A. (2014). Impacts of Media on Society: A Sociological Perspective. *International Journal of Humanities and Social Science Invention*, volume 3, Issue 6, pp.56-64, www.ijhssi.org
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., Jones, L. M., & Wolak, J. (2012). Prevalence and characteristics of youth sexting: A national study. *Pediatrics*, 129, 13e20. [http:// dx.doi.org/10.1542/peds.2011-1730](http://dx.doi.org/10.1542/peds.2011-1730).
- Mohd Zain, Nor. (2014). *Agenda Setting Theory*. https://www.researchgate.net/publication/321698436_Agenda_Setting_Theory

- Moradi, B., & Huang, Y. P. (2008). Objectification theory and psychology of women: A decade of advances and future directions. *Psychology of Women Quarterly*, 32, 377–398. doi:10.1111/j. 1471-6402.2008.00452.x
- Moradi, B. (2010). Addressing gender and cultural diversity in body image: Objectification theory as a framework for integrating theories and grounding research. *Sex Roles*, 63, 138–148. doi: 10.1007/s11199-010-9824-0.
- Moreno, M. A., Parks, M. R., Zimmerman, F. J., Brito, T. E. & Christakis, D. A. (2009). Display of health risk behaviors on MySpace by adolescents: prevalence and associations. *Arch Pediatr Adolesc Med.*, 163(1):27–34
- Morgan, M. E. (2011). Associations between Young Adults' Use of Sexually Explicit Materials and Their Sexual Preferences, Behaviors, and Satisfaction. *The Journal of Sex Research*, 48:6, 520-530, DOI: 10.1080/00224499.2010.543960
- Morgan, M., Shanahan, J., & Signorielli, N. (2014). Cultivation theory in the twenty-first century. *The handbook of media and mass communication theory*, pp. 480–497. Walden, MA: John Wiley
- Morrison, T. G., Kalin, R., & Morrison, M. A. (2004). Body-image evaluation and body-image investment among adolescents: a test of sociocultural and social comparison theories. *Adolescence*, 39(155), 571–592.
- Musa, S. A., Azmi, L. N. M. & Ismail, S. N. (2015). Exploring the uses and gratifications theory in the use of social media among the students of Mass Communication in Nigeria. *Malaysian Journal of Distance Education*, 17(2): 83–93. DOI: 10.21315/mjde2015.17.2.6
- Nabavi, R.T. (2012). Bandura's Social Learning Theory & Social Cognitive Learning Theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1, 589.
- Neuberg, S. L., Kenrick, D. T., & Schaller, M. (2010). Evolutionary social psychology. *Handbook of social psychology*, 5, pp. 761–796, New York, NY: Wiley. <http://dx.doi.org/10.1002/9780470561119.socpsy002021>
- O'Donnell, L., Myint, U. A., O'Donnell, C. R., & Stueve, A. (2003). Long-term influence of sexual norms and attitudes on timing of sexual initiation among urban minority youth. *Journal of School Health*, 73(2), 68e75. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1746-1561.2003.tb03575.x>.

- O'Hara, R. E., Gibbons, F. X., Gerrard, M., Li, Z., Sargent, J. D. (2012). Greater exposure to sexual content in popular movies predicts earlier sexual debut and increased sexual risk taking. *Psychological Science*, 23(9): 984–93. <https://doi.org/10.1177/0956797611435529> PMID: 22810165
- O'Hara, R. E., Gibbons, F. X., Li, Z., Gerrard, M., Sargent, J. D. (2013). Specificity of early movie effects on adolescent sexual behavior and alcohol use. *Social Science & Medicine*, 96, 200–7. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2013.07.032> PMID: 24034968
- Oliver, M. B., & Hyde, J. S. (1993). Gender differences in sexuality: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 114, 29–51. doi:10.1037/0033-2909.114.1.29
- O'Sullivan, L. F. & Brooks-Gunn, J. (2005). The timing of changes in girls' sexual cognitions and behaviors in early adolescence: A prospective, cohort study. *Journal of Adolescent Health*, 37, 211–219. doi:10.1016=j.jadohealth.2004.08.019
- O'Sullivan, L. F. (2014). Linking online sexual activities to health outcomes among teens. *New directions for child and adolescent development*, 2014(144), 37–51. <https://doi.org/10.1002/cad.20059>
- Owan, V. J., Ekpe, M. B., & Eneje, S. (2020). Undergraduates' Utilization of Social Networking Media and Sexual Behaviours in Higher Education: A Case Study. *Pedagogical Research*, 5(2), em0062. <https://doi.org/10.29333/pr/7940>
- Owens, E. W., Behun, R. J., Manning, J. C., & Reid, R. C. (2012). The impact of internet pornography on adolescents: A review of the research. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 19(1-2), 99–122. <https://doi.org/10.1080/10720162.2012.660431>
- Palermo, M. A., Dadgardoust, L., Arroyave, C. S., Vettor, S. & Harkins, L. (2019). Examining the role of pornography and rape supportive cognitions in lone and multiple perpetrator rape proclivity, *Journal of Sexual Aggression*, 25:3, 244-257, DOI: 10.1080/13552600.2019.1618506
- Pan American Health Organization, Pan American Health Organization, World Association for Sexology (WAS). (2000). *Promotion of sexual health: recommendations for action, Proceedings of a regional consultation*. Antigua Guatemala, <http://www.paho.org/english/hcp/hca/promotionsexualhealth.pdf>
- Papageorgiou, A., Fisher, C. & Cross, D. (2022). “Why don't I look like her?” How adolescent girls view social media and its connection to body image. *BMC Women's Health*, 22:261 <https://doi.org/10.1186/s12905-022-01845-4>

- Pardun, C. J., L'Engle, K. L., & Brown, J. D. (2005). Linking exposure to outcomes: Early adolescents' consumption of sexual content in six media. *Mass Communication & Society*, 8(2), 75–91. doi:10.1207/s15327825mcs0802_1
- Pariera KL, Hether HJ, Murphy ST, et al. (2014). Portrayals of reproductive and sexual health on prime-time television. *Health Commun*, 29, 698–706.
- Park, C.W., Eisingerich, A.B. and Park, J.W. (2013). Attachment-Aversion (AA) Model of Customer-Brand Relationships. *Journal of Consumer Psychology*, 23, 229-248, <https://doi.org/10.1016/j.jcps.2013.01.002>
- Parker, K.-E. M., Farrell, N., & Walker, B. R. (2022). The Impact of Reinforcement Sensitivity Theory on Aggressive Behavior. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(5–6), NP3084–NP3106. <https://doi.org/10.1177/0886260520948144>
- Paslakis, G., Chiclana Actis, C., & Mestre-Bach, G. (2020). Associations between pornography exposure, body image and sexual body image: A systematic review. *Journal of Health Psychology*, 1–18. <https://doi.org/10.1177/1359105320967085>
- Peluchette, J., & Karl, K. (2009). Examining students' intended image on facebook: “What were they thinking? *Journal of Education for Business*, 85, 30e37. <http://dx.doi.org/10.1080/08832320903217606>.
- Pervin ,A. L. & Cervone, D. (2008). *Personality: Theory and Research*. John Wiley & Sons, Inc
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2006b). Adolescents' exposure to sexually explicit online material and recreational attitudes toward sex. *Journal of Communication*, 56, 639e660. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1460-2466.2006.00313.x>.
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2009a). Adolescents' exposure to sexually explicit internet material and notions of women as sex Objects: Assessing causality and underlying processes. *Journal of Communication*, 59(3), 407e433. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2958.2009.01343.x>
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2010a). Adolescents' Use of Sexually Explicit Internet Material and Sexual Uncertainty: The Role of Involvement and Gender. *Communication Monographs*, 77(3), 357e375. <http://dx.doi.org/10.1080/03637751.2010.498791>.
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2010b). Processes Underlying the Effects of Adolescents' Use of Sexually Explicit Internet Material: The Role of Perceived Realism. *Communication Research*, 37, 375e399. <http://dx.doi.org/10.1177/0093650210362464>

- Peter, J., & Valkenburg, P. (2011). Adolescents' online privacy: Toward a developmental perspective. *Privacy online* (pp. 221–234). Heidelberg: Springer.
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2014). Does exposure to sexually explicit Internet material increase body dissatisfaction? A longitudinal study. *Computers in Human Behavior*, *36*, 297–307. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.03.071>
- Petersen, J. L., & Hyde, J. S. (2010). A meta-analytic review of research on gender differences in sexuality, 1993–2007. *Psychological Bulletin*, *136*, 21–38. doi:10.1037/a0017504
- Petersen, J. L., & Hyde, J. S. (2011). Gender differences in sexual attitudes and behaviors: A review of meta-analytic results and large datasets. *Journal of Sex Research*, *48*, 149-165.
- Potter, W. J. (1991). Examining cultivation from a psychological perspective: Component subprocesses. *Communication Research*, *18*, 77–102. <http://search.proquest.com/docview/617935812?accountid=14522>.
- Potter, W. J. (2014). A Critical Analysis of Cultivation Theory. *Journal of Communication*, *64*, 1015–1036, doi:10.1111/jcom.12128
- Powell, A. (2010). Configuring Consent: Emerging Technologies, Unauthorized Sexual Images and Sexual Assault. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, *43*(1), 76–90. <https://doi.org/10.1375/acri.43.1.76>
- Price, M. N., & Hyde, J. S. (2009). When two isn't better than one: predictors of early sexual activity in adolescence using a cumulative risk model. *Journal of youth and adolescence*, *38*(8), 1059–1071. <https://doi.org/10.1007/s10964-008-9351-2>
- Primack, B. A., Gold, M. A., Schwarz, E. B., & Dalton, M. A. (2008). Degrading and non-degrading sex in popular music: a content analysis. *Public health reports*, *123*(5), 593–600. <https://doi.org/10.1177/003335490812300509>
- Primack, B., Douglas, E., Fine, M., & Dalton, M. (2009). Exposure to sexual lyrics and sexual experience among urban adolescents. *American Journal of Preventive Medicine*, *36*, 317– 323. doi:10.1016/j.amepre.2008.11.011
- Pujazon-Zazik, M. A., Manasse, S. M., & Orrell-Valente, J. K. (2012). Adolescents' selfpresentation on a teen dating Web site: A risk-content analysis. *Journal of Adolescent Health*, *50*, 517–520. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jadohealth.2011.11.015>

- Ragsdale, K., Bersamin, M. M., Schwartz, S. J., Zamboanga, L. B., Kerrick, R. M. & Grube, W. J. (2014), Development of Sexual Expectancies among Adolescents: Contributions by Parents, Peers and the Media, *The Journal of Sex Research*, 51:5, 551-560, DOI: 10.1080/00224499.2012.753025
- Ramirez Jr, A., & Wang, Z. (2008). When online meets offline: An expectancy violations theory perspective on modality switching. *Journal of Communication*, 58(1), 20-39.
- Ranzini, G. & Lutz, C. 2016. "Love at First Swipe? Explaining Tinder Self-Presentation and Motives." *Mobile Media & Communication*, 5 (1): 80–101. doi:10.1177/2050157916664559
- Ranzini, G., & Lutz, C. (2017). Love at first swipe? Explaining Tinder self-presentation and motives. *Mobile Media & Communication*, 5(1), 80–101. <https://doi.org/10.1177/2050157916664559>
- Reichert, T., & Carpenter, C. (2004). An update on magazine advertising: 1983–2003. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 81, 823
- Renfrow, D. G., & Rollo, E. A. (2014). Sexting on campus: minimizing perceived risks and neutralizing behaviours. *Deviant Behaviour*, 35(11), 903–920. <http://dx.doi.org/10.1080/01639625.2014.897122>
- Reyns, B. W., Henson, B., & Fisher, B. S. (2014). Digital deviance: low self-control and opportunity as explanations of sexting among college students. *Sociological Spectrum: Mid-South Sociological Association*, 34(3), 273–292. <http://dx.doi.org/10.1080/02732173.2014.895642>.
- Rhode Island Department of Health. (2015). *New Data on Infectious Syphilis, Gonorrhea, and HIV*. Health Releases, www.ri.gov/press/view/24889 (accessed May 24, 2017).
- Rice, E., Rhoades, H., Winetrobe, H., Sanchez, M., Montoya, J., Plant, A., et al. (Oct 2012). Sexually explicit cell phone messaging associated with sexual risk among adolescents. *Pediatrics*, 130(4), 667–673. <http://dx.doi.org/10.1542/peds.2012-0021>
- Rideout, V., Roberts, D., & Foehr, U. (2005). Generation M: Media in the lives of 8–18 year-olds. *Kaiser Family Foundation*, Menlo Park CA
- Rideout V, Foehr U, Roberts D. (2010). Generation M2: Media in the Lives of 8 to 18 Year Olds. *Kaiser Family Foundation*, Menlo Park, CA
- Rideout, V. J. (2012). Social media, social life: how teens view their digital lives. *Common Sense Media*, <https://www.commonsensemedia.org/research/social-media-social-life-how-teensview-their-digital-lives>

- Ringrose, J., Gill, R., Livingstone, S. & Harvey, L. (2012). A qualitative study of children, young people and 'sexting': a report prepared for the NSPCC. *National Society for the Prevention of Cruelty to Children*, London, UK.
- Ringrose, J., Harvey, L., Gill, R., & Livingstone, S. (2013). Teen girls, sexual double standards and 'sexting': Gendered value in digital image exchange. *Feminist Theory*, 14(3), 305–323. <https://doi.org/10.1177/1464700113499853>
- Robinson, T., Callister, M., Clark, B.T., & Phillips, J. (2009). Violence, Sexuality, and Gender Stereotyping: A Content Analysis of Official Video Game Web Sites. *The Web Journal of Mass Communication Research*, 13
- Rodenhizer, K. A. E., & Edwards, K. M. (2019). The Impacts of Sexual Media Exposure on Adolescent and Emerging Adults' Dating and Sexual Violence Attitudes and Behaviors: A Critical Review of the Literature. *Trauma, violence & abuse*, 20(4), 439–452. <https://doi.org/10.1177/1524838017717745>
- Rostad, W. L., Gittins-Stone, D., Huntington, C. et al. (2019). The Association Between Exposure to Violent Pornography and Teen Dating Violence in Grade 10 High School Students. *Arch Sex Behav* 48, 2137–2147, <https://doi.org/10.1007/s10508-019-1435-4>
- Sabina, C., Wolak, J., & Finkelhor, D. (2008). The nature and dynamics of Internet pornography exposure for youth. *CyberPsychology & Behavior*, 11(6), 691–693. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.0179>
- Sayss, N. (2006). Social Learning Theory & Mass Communication. *ABEA Journal*, volume 25,
- Scharrer, E. (2004). Virtual Violence: Gender and Aggression in Video Game Advertisements. *Mass Communication & Society*, 7, 393-412.
- Scheff, J. T. & Bushnell, D. D. (1984). A Theory of Catharsis. *Journal of Research in Personality*, 18, 238-264. [https://doi.org/10.1016/0092-6566\(84\)90032-1](https://doi.org/10.1016/0092-6566(84)90032-1)
- Shafer, A., Bobkowski, P., & Brown, J. D. (2013). Sexual media practice: How adolescents select, engage with, and are affected by sexual media. *The Oxford handbook of media psychology* (pp. 223–251). New York, NY: Oxford University Press.
- Shannon, C. E., & Weaver, W. (1949). The mathematical theory of communication. *University of Illinois Press*.

- Shapiro, G. K., Tatar, O., Sutton, A., Fisher, W., Naz, A., Perez, S., & Rosberger, Z. (2017). Correlates of Tinder Use and Risky Sexual Behaviors in Young Adults. *Cyberpsychology, behavior and social networking*, 20(12), 727–734. <https://doi.org/10.1089/cyber.2017.0279>
- Shrum, L. J., Burroughs, J. E., & Rindfleisch, A. (2005). Television’s cultivation of material values. *Journal of Consumer Research*, 32, 473–479. doi: 10.1086/497559
- Shrum, L. J., Lee, J., Burroughs, J. E., & Rindfleisch, A. (2011). An online process model of second-order cultivation effects: How television cultivates materialism and its consequences for life satisfaction. *Human Communication Research*, 37, 34–57. doi: 10.1111/j.1468- 2958.2010.01392.x
- Shrum, L. J. (2017). *Cultivation Theory: Effects and Underlying Processes Chapter*. DOI: 10.1002/9781118783764.wbieme0040
- Signorielli, N., & Bievenour, A. (2015). Sex in adolescent programming: A content analysis. *Communication Research Reports*, 32, 304–313. doi:10.1080/08824096.2015.1089856
- Simon, W., & Gagnon, J. H. (1986). Sexual scripts: Permanence and change. *Archives of Sexual Behavior*, 15, 97–120. doi:10.1007/BF01542219
- Simpson, B. (2013). Challenging childhood, challenging children: children’s rights and sexting. *Sexualities*, 16(5/6), 690–709. <http://dx.doi.org/10.1177/1363460713487467>.
- Skowronski, M., Busching, R., & Krahe, B. (2021). Predicting Adolescents’ Self-Objectification from Sexualized Video Game and Instagram Use: A Longitudinal Study. *Sex Roles*, 84(9–10), 584–598. <https://doi.org/10.1007/s11199-020-01187-1>
- Slater, M. D. & Rouner, D. (2002). Entertainment-education and processing probability: Understanding the processing of narrative persuasion. *Communication Theory*, 12 (2), 173–191. <https://doi.org/10.1093/ct/12.2.173>
- Slater, M. D. (2007). Reinforcing spirals: The mutual influence of media selectivity and media effects and their impact on individual behavior and social identity. *Communication Theory*, 17(3), 281e303. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2885.2007.00296.x>.
- Smahel, D., & Subrahmanyam, K. (2014). Adolescent sexuality on the Internet: a developmental perspective. *Adolescent sexual behavior in the digital age: Considerations for clinicians, legal professionals, and educators*, (pp. 69e88). New York, NY: Oxford University Press.

- Smiler, A. P. (2013). *Challenging Casanova: Beyond the stereotype of the promiscuous young male*. San Francisco, CA: Jossey-Bass
- Smith S, Pieper K, Granados A, Choueiti M. (2010). Assessing gender-related portrayals in top-grossing G-rated films. *Sex Roles*, 62, 77
- Smith, L. W., Liu, B., Degenhardt, L., Richters, J., Patton, G., Wand, H., Cross, D., Hocking, J. S., Skinner, S. R., Cooper, S., Lumby, C., Kaldor, J. M., & Guy, R. (2016). Is sexual content in new media linked to sexual risk behaviour in young people? A systematic review and meta-analysis. *Sexual health*, 13(6), 501–515. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9359-1>
- Smith, C. (2019). *50 interesting Tinder statistics and facts*. DRM. <http://expandedramblings.com/index.php/tinder-statistics/>
- Snyder, J., McEachern, A., Schrepferman, L., Just, C., Jenkins, M., Roberts, S., & Lofgreen, A. (2010). Contribution of peer deviancy training to the early development of conduct problems: Mediators and moderators. *Behavior Therapy*, 41, 317–328. doi:10.1016/j.beth.2009.05.001
- Song, B. (2016). *Seeing is Believing: Content Analysis of Sexual Content in Korean Music Videos*. [Master of Arts in Professional Communication dissertation, Southern Utah University], <https://www.suu.edu/hss/comm/masters/capstone/thesis/b-song.pdf>
- Sparks, V. J. & Lang, A. (2015). Mechanisms Underlying the Effects of Sexy and Humorous Content in Advertisements. *Communication Monographs*, 82:1, 134-162, DOI: 10.1080/03637751.2014.976236
- Stankiewicz, J. M., & Rosselli, F. (2008). Women as sex objects and victims in print advertisements. *Sex Roles*, 58, 579–589. doi:10. 1007/s11199-007-9359 -1
- Stanley, N., Barter, C., Wood, M., Aghtaie, N., Larkins, C., Lanau, A., & Överlien, C. (2018). Pornography, Sexual Coercion and Abuse and Sexting in Young People’s Intimate Relationships: A European Study. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(19), 2919–2944. <https://doi.org/10.1177/0886260516633204>
- Steinberg, L., Albert, D., Cauffman, E., Banich, M., Graham, S., & Woolard, J. (2008). Age differences in sensation seeking and impulsivity as indexed by behavior and self-report: Evidence for a dual systems model. *Developmental Psychology*, 44, 1764–1778.
- Stocker, K. (2014) *Young Adult’s Experience of Sexting in America*. Dissertation Abstracts International. Section B: The Sciences and Engineering. Vol. 75 (1-B (E)).

- Strasburger, V., & Wilson, B. J. (2002). *Children, adolescents, and the media*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Strasburger V. C. (2012). Adolescents, sex, and the media. *Adolescent medicine: state of the art reviews*, 23(1), 15–ix.
- Strassberg, D. S., McKinnon, R. K., Sustaita, M. A., & Rullo, J. (2013). Sexting by high school students: an exploratory and descriptive study. *Archives of Sexual Behaviour*, 42(1), 15–21. <http://dx.doi.org/10.1007/s10508-012-9969-8>.
- Strubel, J., & Petrie, T. A. (2017). Love me Tinder: Body image and psychosocial functioning among men and women. *Body Image*, 21, 34–38. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2017.02.006>
- Sumter, S.R., Vandenbosch, L., Ligtenberg, L. (2016). *Love me Tinder: untangling emerging adults' motivations for using the dating application Tinder*, *Telematics and Informatics*, doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.tele.2016.04.00>
- Tappé, M., Bensman, L., Hayashi, K., & Hatfield, E. (2013). Gender differences in receptivity to sexual offers: A new research prototype. *Interpersona: An International Journal on Personal Relationships*, 7(2), 323–344.
- Tauty S, Martin P, Bourmaud A, et al. (2021). Sexual health promotion messages for young people in Netflix most-watched series content (2015–2020): mixed-methods analysis study. doi:10.1136/bmjopen-2021-052826
- Ter Bogt, T., & Soitos, S. (2007). Music, personal identity and. In J. J. Arnett (Ed.), *Encyclopedia of Children, Adolescents, and the Media*, vol. 2, pp. (568–570). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Terry, M., Ramage, M., Gardner, C., Van, A. J. & Gregson, E. (2016). "Popular Music: Sexually Saturated? A Content Analysis of Sexual References in Popular Music". *FHSS Mentored Research Conference*, 294, https://scholarsarchive.byu.edu/fhssconference_studentpub/294
- Thiel-Stern, S. (2009). Femininity out of control on the internet: A critical analysis of media representations of gender, youth, and MySpace.com in international news discourses. *Girlhood Studies*, 2, 20e39. <http://dx.doi.org/10.3167/ghs.2009.020103>.
- Thomas, K. K. (2016). Music preferences and the adolescent brain. *Applications of Research in Music Education*, 35, 47–53.

- Thompson, K. M., Tepichin, K. & Haninger, K. (2006). Content and Ratings of Mature-Rated Video Games. *Arch Pediatr Adolesc Med.*, 160(4):402–410. doi:10.1001/archpedi.160.4.402
- Tiggemann, M. (2010). Mental health risks of self-objectification: A review of the empirical evidence for disordered eating, depressed mood and sexual dysfunction. *Self-objectification in women: Causes, consequences and counteractions*, (pp. 139–160). Washington, DC: APA.
- Tiggemann, M. & Slater, A. (2014). NetTweens: The Internet and body image concerns in preteenage girls. *J. Early Adolesc.*, 34, 606-620 <http://dx.doi.org/10.1177/0272431613501083>
- Timmermans, E., & Van den Bulck, J. (2018). Casual sexual scripts on the screen: A quantitative content analysis. *Archives of Sexual Behavior*, 47, 1481–1496. doi:10.1007/s10508-018-1147-1
- Tolman, D. L. (2016). Adolescent girls' sexuality. *Introducing the new sexuality studies*, 3, pp.136–142, London, UK: Routledge
- Tortajada, I., Araña, N., & Martínez, I. J. (2013). Advertising stereotypes and gender representation in social networking sites. *Comunicar*, 21, 177e186. [http:// dx.doi.org/10.3916/C41-2013-17](http://dx.doi.org/10.3916/C41-2013-17).
- Trivers, R. L. (1972). Parental Investment and Sexual Selection. *Sexual Selection and the Descent of Man*, 1871-1971 (pp. 136-179). Chicago, IL: Aldine.
- Tsitsika, A., Critselis, E., Kormas, G., Konstantoulaki, E., Constantopoulos, A., & Kafetzis, D. (2009). Adolescent pornographic internet site use: a multivariate regression analysis of the predictive factors of use and psychosocial implications. *Cyberpsychology & behavior: the impact of the Internet, multimedia and virtual reality on behavior and society*, 12(5), 545–550. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0346>
- Turner, J. S. (2011). Sex and the spectacle of music videos: An examination of the portrayal of race and sexuality in music videos. *Sex Roles: A Journal of Research*, 64, 173–191.
- Utz, S., Muscanell, N., & Khalid, C. (2015). Snapchat elicits more jealousy than Facebook: a comparison of Snapchat and facebook use. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 18(3), 141e146. <http://dx.doi.org/10.1089/cyber.2014.0479>
- Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2013). The differential susceptibility to media effects model. *Journal of Communication*, 63(2), 221e243. <http://dx.doi.org/10.1111/jcom.12024>.

- Vanden, A., Mariek, R. K. & Eggermont, S. (2012). An exploration of adolescents' sexual contact and conduct risks through mobile phone use. *Communications*, vol. 37, no. 1, 2012, pp. 55-77. <https://doi.org/10.1515/commun-2012-0003>
- Vandenbosch, L. & Eggermont, S. (2012). Understanding Sexual Objectification: A Comprehensive Approach Toward Media Exposure and Girls' Internalization of Beauty Ideals, Self-Objectification, and Body Surveillance. *Journal of Communication*, volume 62, Issue 5, October 2012, p. 869–887, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2012.01667.x>
- Vandenbosch, L., & Eggermont, S. (2013). Sexualization of adolescent boys: Media exposure and boys' internalization of appearance ideals, self-objectification, and body surveillance. *Men and Masculinities*, 16(3), 283–306. <https://doi.org/10.1177/1097184x13477866>
- Vandenbosch, L. & Eggermont, S. (2013). Sexually explicit websites and sexual initiation: Reciprocal relationships and the moderating role of pubertal status. *Journal of Adolescent Research*, 23(4): 621–34. <https://doi.org/10.1111/jora.12008>
- Vandenbosch, L. (2015). Antecedents of adolescents' exposure to different types of sexually explicit internet material: A longitudinal study. *Computers in Human Behavior*, 50, 439e448. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2015.04.032>.
- Vandenbosch, L. & van Oosten, J. & Peter, J. (2015). The Relationship Between Sexual Content on Mass Media and Social Media: A Longitudinal Study. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 18. [10.1089/cyber.2015.0197](https://doi.org/10.1089/cyber.2015.0197).
- Vandenbosch, L. & van Oosten, J. M. F. (2018). Explaining the Relationship Between Sexually Explicit Internet Material and Casual Sex: A Two-Step Mediation Model. *Archives of Sexual Behavior*, 47, 1465–1480, <https://doi.org/10.1007/s10508-017-1145-8>
- Van den Bulck, J. (2012). Does cultivation exist outside the United States?. *Living with television now: Advances in cultivation theory and research*, pp. 237–260. New York: Lang
- Van Oosten, J. M. F., Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2015). The influence of sexual music videos on adolescents' misogynistic beliefs: The role of video content, gender, and affective engagement. *Communication Research*, 42(7), 986–1008. <https://doi.org/10.1177/0093650214565893>
- Van Oosten, J. M., Peter, J., & Boot, I. (2015). Exploring associations between exposure to sexy online self-presentations and adolescents' sexual attitudes and behavior. *Journal of youth and adolescence*, 44(5), 1078–1091. <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0194-8>

- Van Oosten, J., Peter, J., & Vandenbosch, L. (2017). Adolescents' sexual media use and willingness to engage in casual sex: Differential relations and underlying processes. *In Human Communication Research, vol. 43, Issue 1*. International Communication Association. <https://doi.org/10.1111/hcre.12098>
- Van Oosten, J.M., Vries, D.A., & Peter, J. (2018). The Importance of Adolescents' Sexually Outgoing Self-Concept: Differential Roles of Self- and Other-Generated Sexy Self-Presentations in Social Media. *Cyberpsychology, behavior and social networking, 21, 1*, 5-10.
- Van Ouytsel, J., Walrave, M., Ojeda, M., Del Rey, R., & Ponnet, K. (2020). Adolescents' Sexy Self-Presentation on Instagram: An Investigation of Their Posting Behavior Using a Prototype Willingness Model Perspective. *International journal of environmental research and public health, 17(21)*, 8106. <https://doi.org/10.3390/ijerph17218106>
- Walgrave, M., Heirman, W., & Hallam, L. (2013). Under pressure to sext? Applying the theory of planned behaviour to adolescent sexting. *Behaviour and Information Technology*. <http://dx.doi.org/10.1080/0144929X.2013.837099>.
- Wallis, C. (2011). Performing gender: A content analysis of gender display in music videos. *Sex Roles, 64*, 160–172. doi:10.1007/s11199-010-9814-2
- Walther, J. B., Liang, Y. J., DeAndrea, D. C., Tong, S. T., Carr, C. T., Spottswood, E. L., et al. (2011). The effect of feedback on identity shift in computer-mediated communication. *Media Psychology, 14*, 1e26. <http://dx.doi.org/10.1080/15213269.2010.547832>
- Ward, L. M. (1995). Talking about sex: Common themes about sexuality in the prime-time television programs children and adolescents view most. *Journal of Youth and Adolescence, 24(5)*, 595–615. doi:10.1007/BF01537058
- Ward, L., & Friedman, K. (2006). Using TV as a Guide: Associations between Television Viewing and Adolescents' Sexual Attitudes and Behavior. *Journal of Research on Adolescence, 16*, 133-156. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2006.00125.x>
- Ward, L., Epstein, M. M., Caruthers, A., & Merriwether, A. (2011). Men's media use, sexual cognitions, and sexual risk behavior: Testing a mediational model. *Developmental Psychology, 47*, 592–602. doi:10.1037/a0022669

Ward, L. M., Seabrook, R., Manago, A., & Reed, L. (2016). Contributions of diverse media to self-sexualization among undergraduate women and men. *Sex Roles*, 74, 12–23. doi:10.1007/s11199-015-0548-z

Ward, L., Erickson, S., Lippman, J., & Giaccardi, S. (2022). Sexual Media Content and Effects. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*, <https://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-2>.

Wanta, W. & Alkazemi, M. (2017). Agenda-Setting: History and Research Tradition. *The International Encyclopedia of Media Effects*, John Wiley & Sons, Inc. DOI: 10.1002/9781118783764.wbieme0030

Williams, F., Rice, R. E., & Rogers, E. M. (1988). *Research methods and the new media*. New York: Free Press.

Wimmer, R. D., and Dominick, J. R. (2014). *Mass Media Research: An Introduction* (10th ed.). Belmont C.A Wadsworth Cengage Learning

Wright, P. J. (2009). Sexual Socialization Messages in Mainstream Entertainment Mass Media: A Review and Synthesis. *Sexuality & Culture* 13, 181–200, <https://doi.org/10.1007/s12119-009-9050-5>

Wright, P. J. (2011). Mass media effects on youth sexual behavior. *Communication Yearbook*, 35, 343-386.

Wright, P. J., Randall, A. K., & Arroyo, A. (2013). Father–daughter communication about sex moderates the association between exposure to MTV’s 16 and Pregnant/Teen Mom and female students’ pregnancy-risk behavior. *Sexuality & Culture: An Interdisciplinary Quarterly*, 17(1), 50–66. <https://doi.org/10.1007/s12119-012-9137-2>

Wright, C. & Qureshi, E. (2015). The Relationship Between Sexual Content in Music and Dating and Sexual Behaviors of Emerging Adults. *Howard Journal of Communications*, 26:3, 227-253, DOI: 10.1080/10646175.2015.1014982

Wright, J. P., Tokunaga, S. R. & Kraus, A. (2016). A Meta-Analysis of Pornography Consumption and Actual Acts of Sexual Aggression in General Population Studies. *Journal of Communication*, volume 66, Issue 1, p.183–205, <https://doi.org/10.1111/jcom.12201>

- Wright, C. L. & Centeno, B. (2019). Sexual Content in Music and Its Relation to Sexual Attitudes and Behaviors among Consumers: A Meta-Analytic Review. *Communication Quarterly*, 66, 423-443. DOI: 10.1080/01463373.2018.1437055
- Wynn, A. (2020). *Hackers steal more than 70,000 photos on Tinder users and put them on cyber-crime sties 'to create fake profiles for catfishing frauds'*, <https://www.dailymail.co.uk/news/article-7903031/Hackers-steal-70-000-photos-Tinder-users.html>
- Yao, M.Z., Mahood, C. & Linz, D. (2010). Sexual Priming, Gender Stereotyping, and Likelihood to Sexually Harass: Examining the Cognitive Effects of Playing a Sexually-Explicit Video Game. *Sex Roles* 62, 77–88, <https://doi.org/10.1007/s11199-009-9695-4>
- Ybarra, M. L., & Mitchell, K. J. (2005). Exposure to Internet pornography among children and adolescents: A national survey. *CyberPsychology & Behavior*, 8(5), 473–486. <https://doi.org/10.1089/cpb.2005.8.473>
- Ybarra, M. L., Mitchell, K. J., Hamburger, M., Diener-West, M., & Leaf, P. J. (2011). X-rated material and perpetration of sexually aggressive behavior among children and adolescents: Is there a link?. *Aggressive Behavior*, 37(1), 1e18. <http://dx.doi.org/10.1002/ab.20367>.
- Ybarra, M. L., Strasburger, V. C., & Mitchell, K. J. (2014). Sexual media exposure, sexual behavior, and sexual violence victimization in adolescence. *Clinical pediatrics*, 53(13), 1239–1247. <https://doi.org/10.1177/0009922814538700>
- Ybarra, M. L. (2018). Thompson, R.E. Predicting the Emergence of Sexual Violence in Adolescence. *Prev Sci* 19, 403–415, <https://doi.org/10.1007/s11121-017-0810-4>
- Young, R., Len-Ríos, M., & Young, H. (2017). Romantic motivations for social media use, social comparison, and online aggression among adolescents. *Computers in Human Behavior*, 75, 385–395. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.04.021>
- Young, S. D., & Jordan, A. H. (2013). The influence of social networking photos on social norms and sexual health behaviors. *Cyberpsychology, behavior and social networking*, 16(4), 243–247. <https://doi.org/10.1089/cyber.2012.0080>
- Zhang, Y., Miller, L. E., & Harrison, K. (2008). The relationship between exposure to sexual music videos and young adults' sexual attitudes. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52, 368–386. doi:10.1080/08838150802205462

Zhang, J. & Li, Z. (2021). The Influence of Chinese University Students' Reinforcement Sensitivity on Cyber Violence. *Humanities and Social Sciences Letters*, vol. 9, No. 4, pp.341-350, DOI: 10.18488/journal.73.2021.94.341.350

Zurbriggen, E., & Morgan, E. M. (2006). Who wants to marry a millionaire? Reality dating television programs, attitudes toward sex, and sexual behaviors. *Sex Roles*, 54, 1–17.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σεξουαλικό περιεχόμενο είναι ευρέως διαδεδομένο στα κύρια μέσα ενημέρωσης, από υπαινικτικά σχόλια/εικόνες έως σαφείς εικόνες και βίντεο. Η σεξουαλική συζήτηση φαίνεται να είναι πιο συχνή, ενώ είναι ελάχιστες οι αναφορές σε πιθανούς σεξουαλικούς κινδύνους, υπό την προοπτική μιας προσέγγισης πρόληψης. Από την άλλη πλευρά, οι έφηβοι προσπαθώντας να οικοδομήσουν την προσωπική τους ταυτότητα και κυρίως την σεξουαλική, πολύ συχνά γίνονται καταναλωτές, θεατές αλλά και οι ίδιοι δημιουργοί σεξουαλικού περιεχομένου στα μέσα, συντηρώντας σ' ένα φαύλο κύκλο φαινόμενα, όπως αυτά της σεξουαλικής αντικειμενοποίησης και της ύπερ-προσωποποίησης. Έτσι, επιλέγοντας παραμέτρους σε αυτήν την ανασκόπηση, έγινε εστίαση σε αναλύσεις: θεωριών επικοινωνίας/επιρροής και επιθετικότητας, θεωριών σεξουαλικότητας καθώς και σεξουαλικού περιεχομένου παραδοσιακών μέσων μαζικής ενημέρωσης (π.χ. τηλεόραση, μουσική/μουσικά βίντεο, ταινίες) και νέων-ψηφιακών μέσων (π.χ. βιντεοπαιχνίδια, διαδίκτυο, κοινωνικές πλατφόρμες/δίκτυα) αλλά και τα επιμέρους φαινόμενα, όπως διαδικτυακή πορνογραφία, «sexting» και σεξουαλική αντικειμενοποίηση. Δεν υπήρξε εστίαση σε έντυπα μέσα (περιοδικά, εφημερίδες, βιβλία). Στη συνέχεια, έγινε προσπάθεια κατανόησης του αντίκτυπου του σεξουαλικού περιεχομένου στις στάσεις και συμπεριφορές, της σχέσης μεταξύ σεξουαλικών αυτό-παρουσιάσεων και κοινωνικών δικτύων και τέλος των πιθανών προκλήσεων και προοπτικών κάποιων εφαρμογών γνωριμίας αλλά και νέων εφαρμογών ψυχαγωγίας. Φαίνεται ότι η συχνότερη έκθεση σε σεξουαλικό περιεχόμενο στους εφήβους έχει συσχετιστεί με περισσότερο επιτρεπτικές σεξουαλικές συμπεριφορές, όπως η μεγαλύτερη αποδοχή του περιστασιακού σεξ και με στερεότυπες συμπεριφορές και πεποιθήσεις για τους ρόλους των φύλων, ωστόσο το πεδίο αυτό είναι συνεχώς εξελισσόμενο και τόσο επίκαιρο που χρήζει περαιτέρω πρωτογενών ερευνών.

Στρατηγικές
Ανάπτυξης
Εφηβικής
Υγείας

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

NATIONAL AND KAPODISTRIAN UNIVERSITY OF ATHENS

MEDICAL SCHOOL

POST-GRADUATE PROGRAMME

STRATEGIES OF DEVELOPMENTAL AND ADOLESCENT HEALTH

Headmistress: Dr. Tsitsika Artemis

“Exposure to sexual content in the mass media and the impact on adolescent sexuality.

Review of the bibliography.”

Supervisor: Flora Mpakopoulou

Karagouni Maria-Anna

AM: 20200879

Psychologist

[131]

Three-member committee

Supervisor: Flora Bakopoulou

**Associate Professor of Pediatrics-Adolescent Medicine Special Center
of Adolescent Medicine (EKEI), 1st Pediatric Clinic, Children's Hospital
"Agia Sophia", School of Medicine EKPA**

2) Artemisia Tsitsika,

**Associate Professor of Pediatrics-Adolescent Medicine, Asst. Responsible
"Friendly" programs for teenagers/young P.O.Y. EKPA & Programs
Training of the Ministry of Health, President of the Hellenic Society of Adolescence
of Medicine (EEEE)**

3) Pelios Stavrou,

Assistant Professor, Department of Psychology EKPA

ATHENS, DECEMBER 2022

SUMMARY

Sexual content is widespread in mainstream media, from suggestive comments/images to explicit images and videos. The sex talk shows to be more frequent, while there are few references to possible sexual risks, from the perspective of a prevention approach. On the other hand, teenagers, trying to build their personal identity and especially their sexual identity, very often become consumers, viewers and even creators of sexual content in the media, maintaining in a vicious cycle phenomena such as sexual objectification and over-personalization. Thus, selecting parameters in this review focused on analyses: of communication/influence and aggression theories, theories of sexuality as well as sexual content of traditional mass media (e.g. television, music/music videos, films) and new-digital media (e.g. video games, internet, social platforms/networks) but also individual phenomena such as online pornography, sexting and sexual objectification. There was no focus on print media (magazines, newspapers, books). Then, an attempt was made to understand the impact of sexual content on attitudes and behaviors, the relationship between sexual self-presentations and social networks, and finally the possible challenges and prospects of some dating applications and new entertainment applications. It appears that more frequent exposure to sexual content in adolescents has been associated with more permissive sexual behaviors, such as greater acceptance of casual sex, and with stereotypical attitudes and beliefs about gender roles, yet this field is constantly evolving and so current that it needs further primary research.